

Programmabegroting 2027

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Algemeen.....	4
Voorwoord.....	4
Leeswijzer.....	12
Programma's.....	13
Programma Mens en Samenleving.....	13
Ambities, doelen & resultaten.....	16
Wat gaat het kosten?.....	26
Verbonden partijen.....	27
Programma Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit.....	28
Ambities, doelen & resultaten.....	29
Wat gaat het kosten?.....	35
Verbonden partijen.....	35
Programma Economie, Werk & Inkomen.....	36
Ambities, doelen & resultaten.....	38
Wat gaat het kosten?.....	43
Verbonden partijen.....	43
Programma Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid.....	45
Ambities, doelen & resultaten.....	46
Wat gaat het kosten?.....	48
Overzicht algemene dekkingsmiddelen.....	49
Overhead.....	50
Verbonden partijen.....	51
Paragrafen.....	53
Lokale heffingen.....	53
Beleid en geraamde inkomsten.....	53
Kostendekkendheid.....	54
Kwijtscheldingsbeleid.....	57
Lokale lastendruk.....	58
Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	60
Risicoregister.....	60
Weerstandscapaciteit.....	62
Weerstandsvermogen.....	63
Financiële kengetallen.....	63
Onderhoud kapitaalgoederen.....	65
Algemeen.....	65
Wegen.....	67
Riolering.....	67
Water.....	69
Groen.....	69
Gebouwen.....	70
Openbare verlichting.....	71
Speelruimten.....	72
Financiering.....	73
Beleidskaders.....	73
Financiële positie.....	73
Kasstroomprognose.....	73
Rente.....	76
Bedrijfsvoering.....	79
Personeel.....	79
Communicatie.....	81
Informatievoorziening.....	81

Organisatie	82
Huisvesting.....	82
Wet Open Overheid	84
Actief openbaar maken van informatie.....	84
Passief openbaar maken van informatie.....	84
Informatiehuishouding op orde	84
Verbonden partijen.....	85
Grondbeleid	89
Visie op en wijze van het grondbeleid.....	89
Te verwachten resultaat	89
Hulsbeek fase 2 (Groesbeek)	90
Schoolloccatie 3e fase (Millingen aan de Rijn)	90
Inzicht in gronden als materieel vaste activa.....	90
Vorderingen op de balans.....	91
Financiële begroting	92
Inleiding	92
Financiële kaders.....	92
Overzicht baten en lasten	93
Incidentele baten en lasten	94
Reserves en voorzieningen.....	96
Structurele mutaties reserves	96
Overzicht reserves.....	97
Overzicht voorzieningen	98
Financieel Meerjaren Perspectief.....	99
Geprognosticeerde balans	100
Bijlagen	101
Begroting in beeld	101
Raadsvoorstel.....	102
MeerjarenInvesteringsPlan	108
Kader subsidies	124
Beleidsindicatoren.....	127
Formatie	129
Beleidskaders	130
Overzicht taakvelden (gesplitst).....	134

Algemeen

Voorwoord

Voor u ligt de Begroting 2027 en de Meerjarenbegroting 2028-2030. Hierin werken we onderwerpen van het coalitieakkoord en de gemaakte keuzes bij de Kadernota 2027 verder uit.

De gemeenteraad heeft de kadernota op 9 juli 2026 vastgesteld. Op dat moment waren nog niet alle plannen uit het coalitieakkoord financieel vertaald. Ook waren verschillende ramingen nog voorlopig en zijn er, mede naar aanleiding van overleg met de provincie, aandachtspunten voor de begroting. We hebben deze plannen, ramingen en aandachtspunten inmiddels verwerkt. Ook de gevolgen van de mei- en septembercirculaire zijn meegenomen. In deze begroting nemen we u mee langs het financieel perspectief vanaf de voorjaarsnota 2026, de financiële impact van de besloten onderdelen bij de kadernota plus de overige belangrijkste mutaties.

In de begroting leggen we de nadruk op de ambities, doelen en resultaten die in 2027 bijzondere aandacht vragen. Tegelijkertijd blijven we dagelijks werken aan onze reguliere taken en dienstverlening aan inwoners, ondernemers en organisaties.

Onze ambities vragen om keuzes. De beschikbare middelen en uitvoeringscapaciteit zijn beperkt. Terwijl de maatschappelijke opgaven onverminderd groot zijn. De begroting 2027 is sluitend. Het meerjarenperspectief laat vanaf 2028 tekorten zien. Dat blijft vragen om tijdige keuzes over de inzet van onze middelen, net als voorgaande jaren.

Met vertrouwen, maar ook met oog voor wat financieel en organisatorisch nodig en haalbaar is, blijven we samen bouwen aan de toekomst van Berg en Dal.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2027		
	Baten	Lasten	Saldo
Mens en Samenleving	7.255	-49.437	-42.183
Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit	14.891	-32.735	-17.844
Economie, Werk en Inkomen	16.163	-30.556	-14.394
Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid	97.993	-24.784	73.209
Saldo rekening baten en lasten	136.301	-137.512	-1.211
Toevoeging aan reserves	-	-381	-381
Onttrekking aan reserves	1.920	-	1.920
Resultaat rekening baten en lasten	138.221	-137.893	327

Financieel Meerjaren Perspectief (FMP)

Hieronder vindt u het FMP. In dit overzicht geven we de belangrijkste financiële mutaties over de komende jaren weer die tot het resultaat leiden. Per mutatieregel is een toelichting gegeven. Mutaties kleiner dan € 100.000 zijn onder een verzamelpost gezet. Dat doen we zowel voor de lasten als voor de baten.

Van kadernota naar begroting

Met de Kadernota 2027 heeft de raad de financiële kaders en de hoofdlijnen van beleid voor het komende begrotingsjaar vastgesteld. Deze kaders vormen het uitgangspunt voor het opstellen van de Programmabegroting 2027 en de meerjarenbegroting 2028-2030.

Tussen het vaststellen van de Kadernota en het opstellen van de begroting verstrijkt enige tijd. In die tijd komt nieuwe informatie beschikbaar: de vertaling van het coalitieakkoord, de definitieve mei- en septembercirculaire van het Rijk, de ontwerpbegrotingen van de gemeenschappelijke regelingen, geactualiseerde investeringsramingen, en de verdere uitwerking van onderwerpen die in de Kadernota nog als pm-post waren opgenomen.

Het overgrote deel van de Kadernota is één-op-één vertaald naar de begroting: de bedragen en de systematiek die u heeft vastgesteld, zijn verwerkt en geactualiseerd. En ook de aangenomen moties en amendementen zijn waar mogelijk financieel vertaald en opgenomen.

Bij het opstellen van de begroting worden meerdere posten concreter financieel ingevuld. In de mutaties hieronder ziet u de uitwerking ten opzichte van het perspectief van de Voorjaarsnota 2026. Ook de vastgestelde posten uit de Kadernota zijn geactualiseerd en opgenomen. Per post wordt een toelichting gegeven op de oorzaak van een financiële mutatie. Zo kunt u de lijn van Voorjaarsnota en Kadernota naar begroting goed volgen.

Een aantal mutaties hebben gevolgen voor zowel de lasten als de baten. In de toelichting is dat onderlinge verband aangegeven.

		Bedragen x € 1.000			
	Programma	2027	2028	2029	2030
Begrotingsresultaat Programmabegroting 2026		300	-2.304	-2.682	-2.647
Totaal mutaties tot en met Voorjaarsnota 2026	alle	-239	-213	-107	-105
Prognose begrotingsresultaat Voorjaarsnota 2026		61	-2.517	-2.788	-2.752
Mutaties lasten					
1. Salaris- en inhuurkosten (inclusief bestuur)	alle	-2.406	-1.987	-1.859	-1.859
2. Kosten bedrijfsvoering	4	-169	-181	-181	-205
3. Actualisatie kapitaallasten (exclusief riolering)	alle	1.173	1.104	519	-658
4. Bijdrage Gemeenschappelijke regelingen					
- Belastingssamenwerking Rivierenland	2/3/4	713	657	608	539
- Veiligheidsregio Gelderland-Zuid	4	-299	-488	-565	-634
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling	3	-182	-250	-230	-132
- Omgevingsdienst Groene Metropool	2	-341	-341	-341	-341
- Gemeentelijke Gezondheidsdienst Gelderland-Zuid	1	-196	-296	-296	-296
- Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen	1	-35	-141	-255	-365
5. Stelpost Wet Open Overheid	4	-170	-	-	-
6. Treasury	4	-51	-55	-310	-522
7. Onderhoud openbare ruimte	2	-116	-116	-116	-116
8. Bibliotheek	1	-146	-35	-35	-35
9. Subsidie Forte Welzijn	1	-150	-150	-150	-150
10. Subsidie dorpshuizen	1	-231	-231	-231	-231
11. Noodopvang vluchtelingen Oekraïne	1	-2.925	-2.925	-2.925	-2.925
12. Bijstandsuitkeringen	3	-672	-672	-672	-672
13. Huishoudelijke hulp	1	-160	-160	-160	-160
14. Sociaal domein	1	-1.249	-1.094	802	824
15. Kosten SPUK AZWA/HLA	1	-485	-584	-675	-

16. Kosten SPUK Breed	1	302	302	302	302
17. Subsidie Museumpark Orientalis	3	-265	-265	-265	-133
18. Riolering (inclusief kapitaallasten)	2	382	326	388	264
19. Afval	2	-263	-263	-263	-263
20. Omgevingsplan Berg en Dal	2	-100	-100	-100	-100
21. Uitvoeringsplan duurzaamheid/ CDOKE	2	-3.001	-3.200	-3.398	-2.458
22. Wet Versterking regie volkshuisvesting	2	-111	-112	-112	-114
23. Stelpost onderuitputting kapitaallasten	4	700	700	700	700
24. Overige ontwikkelingen (lasten)	alle	-546	-432	-323	-454
Mutaties baten					
25. Algemene uitkering	4	3.800	2.708	561	1.445
26. Opbrengst belastingen en heffingen					
- Onroerende zaakbelastingen	4	366	366	366	366
- Rioolheffing	2	10	10	10	107
- Afvalstoffenheffing	2	111	108	107	104
27. Treasury	4	-261	-219	133	129
28. Rijksbijdrage bijstandsuitkeringen	3	1.319	1.319	1.319	1.319
29. Rijksuitkering SPUK AZWA/HLA	1	485	584	675	-
30. Rijksuitkering SPUK Breed	1	-307	-307	-307	-307
31. Rijksuitkering Noodopvang vluchtelingen Oekraïne	1	3.725	3.725	3.725	3.725
32. Aanwending voorziening riolering	2	-652	-571	-641	-583
33. Uitvoeringsplan duurzaamheid/ CDOKE	2	2.748	2.946	3.145	2.205
34. Leges/antérieure overeenkomsten projecten RO	2	115	115	115	115
35. Sociaal domein	1	-695	-527	-527	-527
36. Stelpost compensatie Hervormingsagenda Jeugd	4	-	1.000	1.000	1.000
37. Mutaties reserves (baten)	4	335	125	14	-33
38. Overige ontwikkelingen (baten)	alle	167	182	174	99
Totaal mutaties		267	575	-275	-1.029
Prognose begrotingsresultaat per begrotingsjaar		327	-1.942	-3.064	-3.780
waarvan incidenteel		-314	-194	-39	-15
Totaal structureel resultaat		642	-1.747	-3.025	-3.765

1. Salaris- en inhuurkosten (inclusief bestuur)

De salaris- en inhuurkosten stijgen in 2027 met ongeveer € 2,4 miljoen. Dit komt door indexering en uitbreiding van de formatie bij verschillende teams en een extra wethouder. Vanwege een aantal aflopende tijdelijke (inhuur) contracten dalen deze kosten vanaf 2028.

2. Kosten bedrijfsvoering

De kosten van de bedrijfsvoering zijn bijgesteld. Het overgrote deel ontstaat door bijstelling van het ICT-budget zoals besloten in de Kadernota 2027. De rest bestaat uit een mix van kleinere bedragen.

3. Actualisatie kapitaallasten (exclusief riolering)

De kapitaallasten zijn bijgesteld op basis van de daadwerkelijke uitgaven op de lopende investeringen en de investeringen op het Meerjaren Investeringsplan 2026-2029. Daarnaast zijn de afschrijvingstermijnen voor wegen, riolering en gebouwen aangepast zoals besloten in de Kadernota 2027.

4. Bijdrage Gemeenschappelijke regelingen

De gemeenschappelijke regelingen hebben in het voorjaar 2026 hun begrotingen 2027 en meerjarenbegrotingen aangeboden. Deze cijfers zijn opgenomen in onze begroting. Als het

algemeen bestuur van een gemeenschappelijke regeling anders besluit, verwerken we dit besluit in onze begroting door middel van een begrotingswijziging.

5. Stelpost Wet Open Overheid

Er is geld beschikbaar voor de implementatie van de Wet Open Overheid. Hier staat een bijdrage uit de reserve lopende projecten tegenover (zie ook punt 36).

6. Treasury

De toegerekende rente van de langlopende leningen is verlaagd. Dit komt doordat we nog veel eigen middelen hebben en hiervoor nog geen extern geld hoeven aan te trekken.

7. Onderhoud openbare ruimte

Het integraal beheer van de openbare ruimte besteden we uit sinds 2022. We willen vast houden aan de huidige kwaliteit van de openbare ruimte. De bestaande contracten zijn geïndexeerd. Jaarlijks is een bedrag van € 116.000 extra nodig bij de onderhoudsbudgetten van de openbare ruimte.

8. Subsidie bibliotheek

In de algemene uitkering is extra geld voor de bibliotheek opgenomen. Dit bedrag is beschikbaar gesteld voor de bibliotheek.

9. Subsidie Forte Welzijn

Op basis van de jaarlijkse indexatie (3,58%) is er meer geld nodig voor de subsidie aan Forte Welzijn. Daarnaast zijn er een aantal tijdelijke subsidies aan Forte Welzijn verstrekt. Drie tijdelijke subsidies zetten we nu om in structurele subsidies. Deze drie subsidies zijn ook opgenomen in de Kadernota 2027 en nu verwerkt in de begroting 2027.

10. Subsidie dorpshuizen

We zijn al een tijdje bezig met het professionaliseren van de dorpshuizen. Onderdeel hiervan is het aanleveren van een begroting door de verschillende dorpshuizen. Op basis van deze begrotingen zijn de bedragen opgenomen in de begroting 2027, als te verlenen subsidie.

11. Noodopvang vluchtelingen Oekraïne

Vanaf 2027 gaat er een nieuwe regeling gelden voor de noodopvang vluchtelingen Oekraïne. Dit is de regeling 'Doelgroep Flexibele Regeling'. Deze regeling zorgt voor meer financiële houvast. Het effect daarvan is dat we deze bedragen nu structureel begroten, waar dit voorheen incidenteel werd bijgesteld. De financiële uitgangspunten zijn als volgt, de gemeente ontvangt een vergoeding op basis van werkelijk gemaakte kosten voor onder andere huur, beveiliging en andere aan de opvang gerelateerde exploitatiekosten. Daarnaast ontvangt de gemeente € 11 per opvangplek per dag. Uit dit normbedrag van € 11 moeten onder andere kosten voor indirecte apparaatskosten en projectleiding worden betaald. De regeling loopt tot en met 4 maart 2030, uiteraard mede afhankelijk van de politieke ontwikkelingen. We verwachten nog steeds uit te komen met de beschikbaar gestelde middelen. (zie ook punt 30).

12. Bijstandsuitkeringen

De netto bijstandslasten stijgen met € 672.000 als gevolg van inflatie (€ 572.000) en een verwachte toename van het aantal uitkeringen (€ 100.000). Met name het aantal uitkeringen Participatiewet neemt naar verwachting toe. IOAW uitkeringen nemen af.

13. Huishoudelijke hulp

De toename van de kosten binnen de huishoudelijke hulp ontstaat door hogere tarieven (en dus kosten). Dit betekent een stijging van € 160.000 (3,7%).

14. Sociaal domein

14.1 Tariefstijgingen jeugdzorg en WMO

De kosten binnen het sociaal domein nemen toe als gevolg van stijgende tarieven voor de uitvoering van de jeugdzorg en de Wmo. Deze tariefontwikkeling leidt in 2027 tot een structurele verhoging van de benodigde budgetten met 5,3%, wat neerkomt op € 1.200.000.

14.2 Specialistische zorg

Binnen de jeugdzorg is sprake van een toenemende inzet van specialistische zorg. Dit leidt tot een verschuiving naar zwaardere en daarmee duurdere zorgvormen. Vanaf 2027 leidt deze ontwikkeling tot een toename van de benodigde budgetten met € 500.000.

14.3 Decentralisatie Beschermd Wonen / Maatschappelijke opvang

De gemeente Nijmegen is als centrumgemeente verantwoordelijk voor de uitvoering van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang in Gelderland-Zuid en ontvangt hiervoor de rijksmiddelen. Binnen de regio zijn afspraken gemaakt over het gezamenlijk dragen van de kosten en het delen van zowel overschotten als tekorten. Hoewel nog sprake is van een overschot, nemen de beschikbare middelen naar verwachting vanaf 2027 af door de stijgende kosten van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. Hierdoor ontvangen wij vanaf 2027 naar verwachting minder middelen van de gemeente Nijmegen en als gevolg daarvan verlagen we onze lokale budgetten met € 460.000 in 2027 en € 527.000 vanaf 2028 (zie ook punt 34.1).

14.4 Rijkskorting huishoudelijke hulp Wmo

Vanaf 2029 is in het gemeentefonds een structurele korting verwerkt in verband met de voorgenomen wijziging van de organisatie van huishoudelijke hulp binnen de Wmo. Op dit moment is nog onvoldoende duidelijk welke wettelijke taken bij gemeenten blijven en welke financiële gevolgen dit heeft voor de gemeentelijke uitgaven. Conform het begrotingsadvies van de VNG is daarom vanaf 2029 een stelpost opgenomen ter hoogte van de in het gemeentefonds verwerkte korting (€ 1,8 miljoen in 2029).

15. Kosten SPUK AZWA/HLA

Vanaf 2027 vallen de middelen van de SPUK Breed onder de SPUK AZWA/HLA. Dit betekent dat we de middelen voortaan via een andere regeling (AZWA/HLA) ontvangen. We blijven het geld inzetten voor preventie, gezondheid en welzijn. De overgang naar de nieuwe regeling verandert dus niets aan wat we met deze middelen willen bereiken.

16. Kosten SPUK Breed

Vanaf 2027 vallen de middelen van de SPUK Breed onder de SPUK AZWA/HLA (zie hierboven). We blijven het geld inzetten voor preventie, gezondheid en welzijn. De overgang naar de nieuwe regeling verandert dus niets aan wat we met deze middelen willen bereiken.

17. Subsidie Museumpark Orientalis

De raad heeft aan Museumpark Orientalis een extra meerjarige subsidie toegekend vanaf juni 2026 tot en met mei 2030 van € 265.000 per jaar.

18. Riolering (inclusief kapitaallasten)

De budgetten voor riolering zijn bijgesteld volgens het WRP (water- en rioleringsplan) 2026-2030. De kapitaallasten zijn ook aangepast op basis van de lopende investeringen en de investeringen op het Meerjaren InvesteringsPlan (MIP). Deze kostenstijging is verwerkt in de tarieven van de rioolheffing (zie punt 25).

19. Afval

De raming op het taakveld afval is bijgesteld op basis van de tarievenlijst voor 2027 van de DAR (Dienst Afval en Reiniging). De DAR heeft rekening gehouden met een indexatie van

de kosten (5,88%). Deze kostenstijging is verwerkt in de opbrengst van de afvalstoffenheffing (zie punt 25).

20. Omgevingsplan Berg en Dal

We hebben tot 1 januari 2032 de tijd om een volwaardig omgevingsplan Berg en Dal op te stellen. In 2026 stelt de gemeenteraad hiervoor een transitieplan vast. Om te komen tot het volwaardige omgevingsplan moeten wij externe partijen inhuren. Er zijn weinig partijen die de expertise hebben. Daarnaast is ook bij deze partijen sprake van personeelsschaarste. Dit kan leiden tot hogere tarieven. De structurele extra last op de begroting bedraagt € 100.000.

21. Uitvoeringsplan Duurzaamheid/ CDOKE (lasten)

We ontvangen in 2027 eenmalig een hogere rijksbijdrage voor taken op het gebied van klimaat- en energiebeleid via de algemene uitkering. Uit overleg met de provincie mogen deze gelden structureel worden begroot mits ze worden ingezet voor de beoogde doelen. Deze bijdrage zetten we dan ook in voor duurzaamheid conform het voorstel klimaatneutraal (zie ook punt 33).

22. Wet Versterking regie volkshuisvesting

In juli 2026 is de Wet Versterking regie Volkshuisvesting in werking getreden. In de septembercirculaire zijn hier aanvullende gelden voor beschikbaar gesteld. In de begroting is dit als extra taakmutatie opgenomen. De wet verplicht Rijk, provincies en gemeenten een zogeheten volkshuisvestingsprogramma te maken waarin staat hoeveel, waar en voor welke doelgroepen – zoals ouderen en studenten – zij gaan bouwen.

23. Stelpost onderuitputting kapitaallasten

We begroten kapitaallasten op basis van investeringsprojecten. Van projecten weten we dat er vertragingen optreden door verschillende omstandigheden. De afgelopen jaren hebben we een onderuitputting gehad op de kapitaallasten. Deze mogen we vanaf 2027 als stelpost begroten. Met deze post maken we gebruik van deze mogelijkheid om daarmee concernbreed een realistischer beeld te creëren.

24. Overige ontwikkelingen (lasten)

Deze ontwikkelingen bestaan uit een verzameling van kleinere uitgavenbudgetten uit de gehele begroting.

25. Algemene uitkering

De hoogte van de algemene uitkering in deze begroting is gebaseerd op de septembercirculaire 2026. Hierover informeren wij u met een separate informatienota en in het raadsvoorstel van de begroting 2027. De mutatie in dit overzicht is ten opzichte van de stand van de decembercirculaire 2025. De algemene uitkering neemt in de jaren 2027 en 2028 toe door het accres (groei-index). Daarnaast leiden hoeveelheidsverschillen, zoals een groei van het aantal inwoners en andere relevante verdeelmaatstaven, tot een hogere algemene uitkering.

De vermindering vanaf 2029 houdt verband met de Rijkskorting huishoudelijke hulp Wmo (€ 1,8 miljoen). Gemeenten ontvangen hierdoor een lagere algemene uitkering. Deze mutatie is ook aan de lastenkant opgenomen (zie punt 14.4).

26. Opbrengst belastingen en heffingen

We hebben in de Kadernota afgesproken dat onze heffingen met 3,7% moeten stijgen. Dit doen we omdat ook onze uitgaven jaarlijks stijgen. Voor de onroerende zaakbelasting houden we rekening met de stijging van de waarde van onze woningen. De rioolheffing en afvalstoffenheffing zijn kostendekkend en we houden daarbij ook rekening met de voorzieningen voor deze heffingen.

27. Treasury

De kapitaallasten (rente en afschrijving) van de investeringen zijn geactualiseerd. Dat leidt voor dit taakveld tot een klein nadeel. Hier staan voordelen op kapitaallasten op de diverse programma's tegenover.

28. Rijksbijdrage bijstandsuitkeringen

We ontvangen een rijksbijdrage voor het uitkeren van onze bijstandsuitkeringen. Deze bijdrage wordt jaarlijks geïndexeerd en bijgesteld op basis van het verwachte aantal uitkeringen. De rijksbijdrage die wij ontvangen is lager dan het totaalbedrag dat we aan uitkeringen betalen. Dit houdt in dat wij een 'nadeelgemeente' zijn (zie punt 12). Voor het tekort in 2027 doen we een beroep op de vangnetuitkering, waardoor we een aanvullende compensatie vanuit het rijk ontvangen. Vanaf 2027 wordt de vangnetregeling verruimd, waardoor we meer worden gecompenseerd. Hierdoor verwachten wij vanaf 2027 een hogere compensatie uit de vangnetregeling.

29. Rijksbijdrage SPUK AZWA/HLA

De rijksbijdrage SPUK Breed ontvangen we voortaan via een nieuwe regeling (AZWA/HLA) (zie ook punt 15)

30. Rijksbijdrage SPUK Breed

De rijksbijdrage SPUK Breed ontvangen we voortaan via een nieuwe regeling (AZWA/HLA) (zie ook punt 16)

31. Rijksuitkering Noodopvang vluchtelingen Oekraïne

Vanaf 2027 gaat er een nieuwe regeling gelden voor de noodopvang vluchtelingen Oekraïne. Dit is de regeling 'Doelgroep Flexibele Regeling'. Deze regeling zorgt voor meer financiële houvast. Het effect daarvan is dat we deze bedragen nu structureel begroten, waar dit voorheen incidenteel werd bijgesteld. De financiële uitgangspunten zijn als volgt, de gemeente ontvangt een vergoeding op basis van werkelijk gemaakte kosten voor onder andere huur, beveiliging en andere aan de opvang gerelateerde exploitatiekosten. Daarnaast ontvangt de gemeente € 11 per opvangplek per dag. Uit dit normbedrag van € 11 moeten onder andere kosten voor indirecte apparaatskosten en projectleiding worden betaald. De regeling loopt tot en met 4 maart 2030, uiteraard mede afhankelijk van de politieke ontwikkelingen. We verwachten nog steeds uit te komen met de beschikbaar gestelde middelen (zie ook punt 11).

32. Aanwending voorziening riolering

De egalatievoorziening voor riolering zetten we jaarlijks in om grote schommelingen in de tarieven van de rioolheffing te voorkomen. Door deze voorziening in 2027 in te zetten, voorkomen we een sterke stijging van de rioolheffing.

33. Uitvoeringsplan Duurzaamheid/ CDOKE (baten)

We ontvangen in 2027 eenmalig een hogere rijksbijdrage voor taken op het gebied van klimaat- en energiebeleid via de algemene uitkering. Uit overleg met de provincie mogen deze gelden structureel worden begroot mits ze worden ingezet voor de beoogde doelen. Deze bijdrage zetten we dan ook in voor duurzaamheid conform het voorstel klimaatneutraal (zie ook punt 21).

34. Leges/ anterieure overeenkomsten projecten RO

Met onder andere de woningbouwopgave die we hebben schatten we op dit moment in dat de inkomsten op dit gebied structureel toenemen.

35. Sociaal domein

35.1 Decentralisatie Beschermd Wonen / Maatschappelijke opvang

De gemeente Nijmegen is als centrumgemeente verantwoordelijk voor de uitvoering van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang in Gelderland-Zuid en ontvangt hiervoor de rijksmiddelen. Binnen de regio zijn afspraken gemaakt over het gezamenlijk dragen van de kosten en het delen van zowel overschotten als tekorten. Hoewel nog sprake is van een overschot, nemen de beschikbare middelen naar verwachting vanaf 2027 verder af door de stijgende kosten van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. Hierdoor ontvangen wij in 2027 naar verwachting € 460.000 minder middelen van de gemeente Nijmegen. Vanaf 2028 is dit € 527.000 minder (zie ook punt 14.3).

35.2 Abonnementstarief Wmo

Het vervallen van het abonnementstarief (WMO) was beoogd vanaf 2027, maar is een jaar uitgesteld. De eigen bijdrage wordt afhankelijk van inkomen en vermogen. Hierdoor ontvangen we hogere inkomsten aan eigen bijdragen. Vanwege het uitstel komen de hogere inkomsten in 2027 ad € 235.000 te vervallen.

36. Stelpost compensatie Hervormingsagenda Jeugd

Vanaf 2028 wordt via de algemene uitkering rekening gehouden met een compensatie voor de tekorten op Jeugd. Hiervoor nemen we vanaf 2028 een voordelige stelpost van € 1 miljoen op. In 2027 wordt deze stelpost niet opgenomen, zoals bij de kadernota wel was voorgesteld. Vanuit gesprekken met de provinciaal toezichthouder is duidelijk geworden dat deze stelpost pas vanaf 2028 wordt toegestaan.

37. Mutaties reserves (baten)

We zetten de reserve lopende projecten de komende jaren in, onder andere voor de Wet Open Overheid en tijdelijk extra personeel sociaal team (jeugd). Daarnaast is de bijdrage uit de reserve dekking kapitaallasten bijgesteld.

38. Overige ontwikkelingen (baten)

Deze ontwikkelingen bestaan uit een verzameling van kleinere inkomstenbudgetten uit de gehele begroting.

De begroting 2027 bieden we samen met het raadsvoorstel aan de provincie aan.

College van burgemeester en wethouders

Leeswijzer

In de programmabegroting zijn de volgende onderdelen opgenomen.

Programma's	Er zijn 4 programma's. Per programma geven we aan wat we willen bereiken. Per programma zijn er verplichte beleidsindicatoren. Deze zijn opgenomen in de bijlage Beleidsindicatoren.
Paragrafen	De paragrafen gaan over onderwerpen die van invloed zijn op alle programma's.
Financiële begroting	Onder de financiële begroting staat het overzicht van de verwachte baten (inkomsten) en lasten (uitgaven) in 2027. Daarnaast zijn bij dit onderdeel de financiële kaders opgenomen, een overzicht van de incidentele baten en lasten, het Financieel Meerjaren Perspectief (FMP) en de verwachte balans.
Bijlagen	In de bijlagen zijn het raadsvoorstel en diverse overzichten en specificaties opgenomen. Ook geven we hier een toelichting op afkortingen en financiële begrippen.

- Een minbedrag betekent: nadelig of uitgaaf/investering; een plusbedrag betekent: voordelig of inkomsten. □
- Onze schrijfstijl proberen we kort en helder te houden en verwijst met 'elektronische links' naar de documenten die erbij horen.

Inhoudsrechten (disclaimer)

In de Programmabegroting maken we gebruik van informatie van derden. We hebben de begroting met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Gebruikers van deze stukken kunnen geen rechten ontleen aan of aanspraak maken op de juistheid en volledigheid van de inhoud. Ook aanvaarden wij geen aansprakelijkheid voor eventuele schade die daardoor kan ontstaan.

Programma's

Programma Mens en Samenleving

Inleiding

Overkoepelende visie en ambities

Met het programma Mens en Samenleving werken we aan zorg, ondersteuning en welzijn voor inwoners, met als doel een zorgzame gemeente. Voor deze coalitieperiode stellen we een nieuw beleidskader sociaal domein vast. We bouwen voort op het vorige beleidskader en verschuiven de focus van individuele voorzieningen naar collectieve ondersteuning. Passende hulp blijft beschikbaar voor inwoners die dat nodig hebben.

Voor 2027 richten we ons op de volgende ambities:

- We versterken de sociale basis;
- We bieden zorg aan inwoners die dat nodig hebben;
- Kinderen en jongeren groeien op tot zelfstandige en betrokken volwassenen;
- Statushouders en vluchtelingen leven prettig in onze gemeente.

Regulier werk

We richten ons met al het werk op het brede welzijn van inwoners. We werken hieraan via activiteiten die eenzaamheid tegen gaan en ontmoeting en onderlinge hulp bevorderen, zoals inlooplekken en maatjesprojecten. Daarnaast ondersteunen we mantelzorgers, stimuleren we mentale gezondheid en bevorderen we deelname aan sport en cultuur. Verenigingen en stichtingen ondersteunen we als belangrijk onderdeel van onze lokale samenleving. Gemeenschapszin, solidariteit, elkaar helpen: dingen die hieraan bijdragen verdienen onze steun. We actualiseren ons subsidiebeleid in 2027 met afwegingen per regeling, zoals wel of geen plafond. We werken aan kwaliteit van leven, gelijke kansen en zelfredzaamheid. En blijven werken aan de opdracht dat hulp en ondersteuning toegankelijk en betaalbaar blijft voor inwoners die dit nodig hebben.

Samenwerken

Dat doen we samen met inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven en regiegemeenten, met name in het Rijk van Nijmegen, Regio Rivierenland en de Groene Metropoolregio.

Ontwikkelingen en trends

Algemene ontwikkelingen

Onze opgave in dit programma is voor de komende periode uitdagend. Personeelstekorten en wachttijden vragen om andere oplossingen. Zo zien we binnen de zorg wachtlijsten bij zorgaanbieders toenemen en volgens prognose blijft dit tekort bestaan. Dit vraagt om zoeken naar oplossingen buiten de zorg.

Ook financieel staan gemeenten onder druk. Het ravijnjaar is uitgesteld naar 2028 en het Rijk heeft vanaf 2028 besparingen op jeugdzorg en Wmo ingeboekt. Tegelijk zien we dat onze inwoners een toenemende mate van onzekerheid en gebrek aan "grip" ervaren. Dit kan leiden tot afnemende gezondheid en geluk en daarmee toenemende eenzaamheid, armoede en behoefte aan (jeugd)zorg.

Toegang tot zorg

De manier waarop wij de toegang tot zorg hebben georganiseerd is aan verandering toe. Landelijke en regionale ontwikkelingen vragen dat we ondersteuning anders organiseren, zodat hulp beschikbaar blijft voor inwoners die deze het hardst nodig hebben. In 2027 moeten deze veranderingen in onze gemeente – binnen het sociaal domein - worden

ingevoerd. Denk daarbij aan de Aanpak Voorkoming Escalatie (een werkwijze die ervoor moet zorgen dat dreigende onveiligheidssituaties tijdig worden bijgestuurd), de Stevige Lokale Teams (een sociaal team dat ingericht is om zelf basishulp te bieden), de Aanpak Multi Problematiek Sociaal Domein (de methode 1 gezin, 1 plan, die van toepassing is op huishoudens die meerder problemen hebben) en het Verkennend Gesprek om in samenwerking met de GGZ te kijken welke ondersteuning het best ingezet kan worden.

Dit betekent ook een andere werkwijze: we zetten sterker in op preventie en kijken eerst naar lichte en passende oplossingen, voordat zwaardere zorg wordt ingezet.

We rapporteren hierover met indicatoren, zoals verwijzingen van het sociaal team naar het voorliggend veld en het halen van de wettelijke termijnen.

Transformatie GGZ en opzetten Mentale Gezondheidsnetwerk

De vraag naar GGZ is groot, ook in onze gemeente. Door personeelstekorten en wachttijden krijgen inwoners niet altijd op tijd de nodige GGZ-zorg. Ook ervaren inwoners het huidige zorgsysteem als complex en gefragmenteerd. Dit leidt tot frustratie en verminderde regie over herstel. Daarom werken we samen met de GGZ aan een aanpak die de mentale gezondheid van inwoners verbetert en de vraag naar formele GGZ zorg vermindert. En de druk op de formele zorg verlaagt. We zetten daarbij in op preventie, herstel ondersteunende aanpak en betere samenwerking tussen het medische en sociale domein. De beoogde transformatie hebben we vastgelegd in het Transformatieplan Mentale Gezondheidsnetwerk Rijk van Nijmegen. De komende jaren geven we hieraan stapsgewijs vorm.

Transformatie Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang

Samen met de gemeenten in regio Gelderland-Zuid werken we aan de transformatie van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. Deze samenwerking is vastgelegd in de centrumregeling en dienstverleningsovereenkomst, waarbij gemeente Nijmegen aangewezen is als centrumgemeente. We werken vooruitlopend op de doordecentralisatie van de middelen vanuit het Rijk al wel volgens dit principe samen. We dragen samen de kosten en delen samen de overschotten en eventuele tekorten.

In 2027 werken we verder aan spreiding van voorzieningen voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang, zodat inwoners zo dicht mogelijk bij huis en zijn/haar netwerk de meest passende zorg kan krijgen. Ook zetten we in op het voorkomen van dak- en thuisloosheid, onder meer via preventie, Wonen Eerst en realiseren van voldoende bijzondere woonvormen zoals bijvoorbeeld Skaeve Huuskes. Dit is in lijn met het regionaal actieplan en uitvoeringsplan dak- en thuisloosheid.

Hervormingsagenda Jeugd

De jeugdzorg staat onder druk door personeelstekorten, toename van complexere hulpvragen en oplopende kosten. In Berg en Dal ontving in 2025 ongeveer 1 op de 10 kinderen jeugdhulp.

Vanuit de Hervormingsagenda Jeugd, het Regioprogramma Jeugd en het Lokaal Programma Jeugd zetten we in op preventie, betere samenwerking en afstemming met zorgpartners, kritisch kijken en handelen, zoeken naar out-of-the-box oplossingen voor langdurige problematiek en bieden van passende hulp. Doel is het aantal jeugdigen met jeugdhulp terug te brengen naar 1 op de 12 eind 2028.

Visie inclusieve kinderopvang en onderwijs

We willen dat alle kinderen in Berg en Dal zich goed kunnen ontwikkelen, liefst in hun eigen omgeving. Kinderen met en zonder extra ondersteuningsbehoefte moeten zoveel mogelijk samen kunnen leren, spelen en opgroeien. Op de kinderopvang, school, buiten op straat en in de wijk. Professionals in kinderopvang en onderwijs moeten daarbij kunnen beschikken over voldoende kennis, vaardigheden, ruimte en expertise, bijvoorbeeld vanuit het speciaal onderwijs, het sociaal team of de jeugdhulp.

Inclusieve kinderopvang en inclusief onderwijs zijn daarbij stip op de horizon om naartoe te werken. Het Rijk streeft naar inclusief onderwijs in 2035. Dat vraagt om betere samenwerking tussen kinderopvang, onderwijs, zorg en ondersteuning, zodat ondersteuning beter aansluit op wat kinderen nodig hebben. Deze samenwerking rondom het kind vindt plaats binnen een integraal kind centrum of in een samenwerk-plaats waar professionals vanuit verschillende locaties gezamenlijk optrekken.

Tegelijk erkennen we dat voor een kleine groep kinderen speciaal onderwijs of specialistische hulp nodig blijft. Ook voor hen willen we de samenwerking met voorzieningen in onze gemeente versterken.

Onderwijshuisvesting

We werken vanuit het Integraal Huisvestingsplan (IHP) in 2027 aan de volgende projecten: Kindcentrum Op de Horst en de St. Maartenschool. Ook wordt de verbouwing van het Montessori College in 2027 opgepakt. Het is van belang dat de gemeente passende locaties beschikbaar stelt voor bouwen van nieuwe scholen.

Beleid dorpshuizen

Bij de dorpshuizen zijn de wensen groot, terwijl de financiële ruimte beperkt is. Daarom kiezen we voor clustering van activiteiten en multifunctioneler gebruik van accommodaties. Niet alle voorzieningen kunnen in de huidige vorm blijven bestaan. In het koersdocument '*Ontmoeten en Verbinden met Accommodaties: het vervolg*' zijn hiervoor de eerste contouren en afwegingscriteria vastgesteld. Deze werken we de komende jaren verder uit en passen we toe bij investerings- en huisvestingsvraagstukken. Op basis hiervan maken we keuzes die zorgen voor een dekkend, duurzaam en toekomstbestendig netwerk van accommodaties. Voor een aantal accommodaties vragen wij u vooraf al te investeren.

Opvang asielzoekers en statushouders

We zetten ons in om te voldoen aan de taakstelling van de Spreidingswet: 164 opvangplekken in 2026 en 2027. Daarvan zijn er al 110 plekken beschikbaar voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen in de dorpen Berg en Dal en Groesbeek. Daarnaast is er tot 24 april 2027 een tijdelijke noodopvanglocatie in Ooij. Voor de periode daarna zoeken we een structurele opvanglocatie met minimaal 64 plekken. Ook vangen we op de Kentering 274 Oekraïners op. Deze opvanglocatie bestaat al sinds 2022. Deze locatie wordt stapsgewijs verbeterd en aangepast om de opvang voort te kunnen zetten. De termijn waarin we hierin blijven voorzien is mede afhankelijk van het Rijksbeleid.

Inwonersparticipatie

Inwonersparticipatie is essentieel voor goed bestuur.

Participatie draagt bij aan betere besluiten en meer vertrouwen tussen gemeente en samenleving. Daarom willen we plannen eerder en duidelijker zichtbaar maken, zodat inwoners weten wanneer zij kunnen meedenken, hoeveel invloed zij hebben en welke kaders al vaststaan. Dat geldt ook voor plannen waarbij de gemeente geen initiatiefnemer is. In 2027 starten we, op basis van de evaluatie van de participatienota '*Samen maken we Berg en Dal*', met een herziening. Daarbij zetten we in op beter gebruik van het participatieplatform Samenbergendal.nl. Ook gaan we het fenomeen van dorpsagenda's verder uitwerken en spelregels hiervoor verduidelijken.

Ambities, doelen & resultaten

(Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?)

Ambitie 1 We versterken de sociale basis.

1.1	We helpen inwoners om naar elkaar om te zien (samenredzaamheid).
Resultaat 1.1.1	In 2027 ontwikkelen we met bewoners leefregels en afspraken voor een zorgzame buurt (Dekkerswald).
Inhoud	We verwachten dat we eind 2027 starten met de bouw van de woningen uit fase 1. In 2027 werkt een groep (nieuwe) bewoners, gebruikers en andere betrokkenen aan de vormgeving van een zorgzame buurt. Op het terrein van Dekkerswald willen we de beschermd wonen-voorziening behouden. Dit past bij de zorgzame buurt. In 2027 werken we samen met de betrokken partijen de mogelijkheden hiervoor uit.
Financiën	We betalen dit uit de bestaande begroting.
Planning	Doorlopend.
Risico	Vertraging van de procedure door bezwaar en beroep.
1.2	We hebben goede dorpshuizen voor onze inwoners en stimuleren hiermee verbinding.
Resultaat 1.2.1	We professionaliseren het beheer, onderhoud en verduurzaming van dorpshuizen.
Inhoud	In 2027 starten we met het onderzoek naar het professionaliseren van het beheer, onderhoud en verduurzaming van dorpshuizen. Onderdeel van dit onderzoek is een Integraal Huisvestingsplan voor dorpshuizen.
Financiën	2027: € 70.000 2028 en verder: nog niet bekend, (op basis van uitkomsten van en politieke besluitvorming over het onderzoek).
Planning	1e kwartaal 2027. We verwachten dat dit onderzoek begin 2028 is afgerond.
Risico	• Extra financiële druk op de gemeentelijke begroting vanaf 2029 (we maken de daadwerkelijke kosten inzichtelijk). • Het doen van onderzoek leidt automatisch tot verwachtingen bij de besturen van de dorpshuizen. Het is aannemelijk dat we – als gevolg van de kosten – een deel van die verwachtingen niet waar kunnen maken. • Verminderde autonomiegevoelens bij dorpshuizen. • Verschillen tussen dorpshuizen vragen maatwerk, terwijl we juist naar een uniformer model toe willen.
Resultaat 1.2.2	We verduurzamen Kulturhus Beek en nemen het eigendom over.
Inhoud	In 2027 starten we met het verduurzamen van Kulturhus Beek en voeren we onderhandelingen met Oosterpoort, Kalorama en de stichting Kulturhus Beek over de overname van de eigendomsaandelen.
Financiën	De verwachte kosten voor de verbouwing en verduurzaming bedragen ongeveer € 900.000. Dit is in het MIP opgenomen.
Planning	1e helft 2027. Voor de overname van het eigendom volgt een apart raadsvoorstel.

Risico	• Onderhandelingen lopen niet zoals verwacht; • De kosten vallen hoger uit dan verwacht tijdens de onderhandeling.
Resultaat 1.2.3	We verduurzamen en renoveren Dorpshuis de Sprong.
Inhoud	In 2027 starten we de renovatie met technisch herstel, verduurzaming en functionele verbeteringen.
Financiën	De verwachte kosten bedragen ongeveer € 1.132.000. Er is een DUMAVA subsidie toegekend van € 283.000. In het MIP is rekening gehouden met een krediet van € 850.000.
Planning	1e helft 2027.
Risico	Het nieuwe bestuur van Dorpshuis De Sprong (sinds 2025) bevindt zich in een kwetsbare positie en kan de geplande renovatie niet zelfstandig oppakken en begeleiden. Daarom werken we met Forte Welzijn en de Vereniging Kleine Kernen aan het versterken en uitbreiden van het bestuur, zowel in omvang als in deskundigheid. Een stevig en toekomstbestendig bestuur is randvoorwaarde voor een duurzame exploitatie van het dorps huis. En is noodzakelijk om een substantiële gemeentelijke investering in de renovatie mogelijk te maken.
Resultaat 1.2.4	We renoveren dorps huis Kerstendal.
Inhoud	We subsidiëren dorps huis Kerstendal om de renovatie en verduurzaming uit te voeren en ondersteunen hen met expertise.
Financiën	De verwachte kosten bedragen ongeveer € 1.000.000. De stichting verwacht ongeveer € 500.000 aan fondsen te kunnen werven (zoals DUMAVA). In het MIP houden we rekening met een krediet van € 500.000.
Planning	1e helft 2027.
Risico	• Fondsenwerving pakt anders uit dan verwacht; • Kosten kunnen niet voor 50% gedekt worden uit de fondsenwerving waardoor kosten voor de gemeente hoger uitvallen. Daarom is €500.000 opgenomen als risico.
Resultaat 1.2.5	De Mallemolen is een aantrekkelijke plek waar (muziek)verenigingen, bibliotheek, en inwoners elkaar ontmoeten en versterken.
Inhoud	We revitaliseren de Mallemolen om deze aantrekkelijk te houden. De Mallemolen is aan een grondige opknappbeurt toe. Uitgangspunt is dat de Mallemolen als dorps huis een aantrekkelijke plek blijft voor verenigingen, bibliotheek en overige gebruikers.
Financiën	Een financieel voorstel voor verbouwing volgt eind 2026 als kader voor uitvoering in 2027.
Planning	Een planning wanneer een start gemaakt wordt is er (nog) niet.
Risico	Kosten van verbouwing zijn nog niet in beeld.

1.3 Iedereen doet mee.	
Resultaat 1.3.1	We hebben duidelijke richtlijnen en passende randvoorwaarden voor inwonersparticipatie. Daarmee vergroten we de kwaliteit van participatie en de samenwerking tussen inwoners en gemeente.
Inhoud	In 2027 herijken we de participatienota "Samen maken we Berg en Dal". Dat doen we op basis van de aanbevelingen uit het evaluatieonderzoek naar de nota uit 2026. Hierbij zetten we onder andere in op verwachtingsmanagement, zichtbaarheid, duidelijke richtlijnen en sjablonen en breder gebruik van het participatieplatform Samenbergendal.nl.
Financiën	De licentiekosten van samenbergendal.nl van € 26.500 zijn structureel opgenomen in de begroting.
Planning	In Q2 van 2027 wordt de herijkte conceptnota aan de raad voorgelegd.
Risico	Er zijn op dit moment geen risico's bekend.
Resultaat 1.3.2	We hebben een toekomstbestendige en toegankelijke aanpak voor dorpsagenda's die bewonersinitiatieven ondersteunt en de leefbaarheid in de kernen versterkt.
Inhoud	In 2027 beschikken we over een heldere definitie van het concept dorpsagenda's, inclusief het doel, de werkwijze en de benodigde ondersteuning. Hierbij hoort een duurzame en laagdrempelige structuur die de continuïteit van bestaande dorpsagenda's borgt en de ontwikkeling van nieuwe dorps- en wijkagenda's stimuleert.
Financiën	Via lopende begroting en via regionale en provinciale middelen.
Planning	In het eerste half jaar van 2027 wordt de definitie en structuur voor de dorpsagenda's bepaald. Gedurende 2027 wordt in ten minste twee kernen gestart met de ontwikkeling van een nieuwe dorpsagenda.
Risico	Totstandkoming van dorpsagenda's is afhankelijk van motivatie en bereidheid vanuit de gemeenschap. Dit is niet door de gemeente af te dwingen.
Resultaat 1.3.3	We zorgen dat iedereen de kans heeft om zonder belemmeringen te sporten, spelen en bewegen.
Inhoud	Het landelijke Sportakkoord 2 loopt tot en met 2026 en krijgt in 2027 geen direct vervolg. Ondanks dat het landelijk sportakkoord geen vervolg krijgt blijven we in Berg en Dal werken volgens ons lokale Berg en Dals Sport en Beweegakkoord. We inspireren zoveel mogelijk mensen met de kracht van sport en bieden ruimte aan sport- en beweeginitiatieven in de gemeente. We werken aan dit resultaat door in 2027 met het lokaal sportakkoord minstens 30 initiatieven te realiseren en ondersteuning te bieden aan sport- en beweegaanbieders.
Financiën	We betalen dit uit de lopende begroting.
Planning	Doorlopend.
Risico	Voor de korte termijn zijn er middelen beschikbaar voor de uitvoering van het sportakkoord, maar met het wegvallen van het landelijk sportakkoord zijn deze richting de toekomst onzeker.
Resultaat 1.3.4	Ontwikkelen van een bijzondere woonvorm (skaeve huuskes) voor inwoners met problematiek die niet passen in de bestaande woonvoorzieningen.
Inhoud	In onze gemeente is behoefte aan een passende woonvorm voor inwoners die niet goed in een reguliere woonwijk kunnen wonen. Voor deze kleine, specifieke groep realiseren we Skaeve Huse: een structurele, rustige woonplek waar zij zonder druk kunnen wonen.

Financiën	Er is € 50.000 beschikbaar vanuit de reserve lopende projecten maatschappelijke opvang en vrouwenopvang. Hiermee kunnen we een start maken. Daarnaast zal er een voorbereidingskrediet nodig zijn. Zodra de hoogte van het bedrag bekend is, komen we met een voorstel aan de raad.
Planning	In 2027 ligt de focus op het locatieonderzoek, het selecteren van een geschikte plek en het voorbereiden van de inrichting daarvan. Afhankelijk van de gekozen locatie worden vervolgstappen gezet, zoals het bouw- en inrichtingsgereed maken van de locatie, het organiseren van de exploitatie en het verder bepalen van de doelgroep. Ook wordt de benodigde ondersteuning voor zowel bewoners als omwonenden geconcretiseerd.
Risico	Er is een risico dat we geen geschikte locatie vinden. Eventuele bezwaren vertragen het project. Er is ook een financieel risico: kosten voor de (aankoop van een) locatie en de rest van het traject zijn nog onbekend.
Resultaat 1.3.5	We versterken de zelfregie van inwoners met GGZ-problematiek.
Inhoud	De wachtlijsten binnen de GGZ zijn hoog. We moeten de GGZ anders gaan organiseren. In de regio Rijk van Nijmegen is daarvoor het Transformatieplan Mentale Gezondheidsnetwerk vastgesteld. Op basis van dit transformatieplan realiseren we een regionaal dekkend netwerk van circa 10 laagdrempelige steunpunten voor GGZ. Het streven is om minimaal één laagdrempelig steunpunt in de gemeente Berg en Dal te realiseren. Ook zetten we in op meer inzet van lotgenotencontact en Peersupport (mensen helpen elkaar). We kijken naar de mogelijkheid en noodzaak om Welzijn op Recept uit te breiden door hier ook andere partners aan te verbinden.
Financiën	Lopende begroting en AZWA.
Planning	2027 en volgend.
Risico	Onvoldoende middelen. Onvoldoende deelnemers, bijvoorbeeld doordat inwoners liever de anonimiteit van de stad zoeken.
Resultaat 1.3.6	We helpen inwoners met het realiseren van een gezonde leefstijl (fysiek en mentaal).
Inhoud	Via de verschillende (keten)aanpakken zoals Kansrijke Start, Kind naar Gezond gewicht (KnGG), Valpreventie en Welzijn op Recept bevorderen we de gezondheid van onze inwoners. We stimuleren initiatieven en activiteiten rondom leefstijl. Het gaat hierbij om gezonde voeding en voldoende water drinken, bewegen en ontspanning. We zetten voor een groot deel de activiteiten voort die we lokaal en regionaal hebben opgezet rondom de ketenaanpakken. We willen in 2027 de vijf verschillende ketenaanpakken hebben ingericht volgens de daarvoor gestelde randvoorwaarden. Over de resultaten rapporteren we afzonderlijk naar de raad.
Financiën	Vanuit de AZWA-regeling is hiervoor budget beschikbaar.
Planning	2027-2029.
Risico	AZWA-regeling en budget is nog niet helemaal duidelijk. Functioneren van de ketenaanpakken is afhankelijk van de inzet van de diverse partijen.
Resultaat 1.3.7	We werken aan een dementievriendelijke gemeente.
Inhoud	We werken mee aan de aanleg van vergeet-me-niet-paden in alle kernen van de gemeente. We onderzoeken of het mogelijk is om de nieuwe wijken (Lubertse Akkers en Millingen-west) dementievriendelijk te maken.

Financiën	We betalen dit uit de reguliere begroting.
Planning	2027 en volgend.
Risico	Onvoldoende middelen.
Resultaat 1.3.8	We actualiseren het huidige hitteplan.
Inhoud	In een hitteplan staat welke maatregelen te nemen om de gezondheidsrisico's van aanhoudende hitte te beheersen. Ons huidige hitteplan is van 2021 en moet worden geactualiseerd. Code rood (en wat dan te doen) is bijvoorbeeld hierin nog niet opgenomen. In het nieuwe plan wordt ook meegenomen dat er voldoende koelteplekken in de dorpen komen.
Financiën	We betalen dit uit de lopende begroting.
Planning	In 2027
Risico	Er zijn op dit moment geen risico's bekend.
1.4 We ondersteunen en helpen jongeren en ouders in de opvoeding, ontwikkeling en het opgroeien.	
Resultaat 1.4.1	We versterken de pedagogische basis.
Inhoud	Een stevige pedagogische basis is belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen en het ondersteunen van ouders en opvoeders. Het draagt bij aan gezond, veilig en kansrijk opgroeien en helpt bij het omgaan met alledaagse opvoedvragen. We doen dit op twee manieren. Allereerst met de uitvoeringsagenda inclusief opgroeien. Dit is een samenwerking tussen professionals vanuit kinderopvang, onderwijs, zorg, welzijn en gemeente. Daarnaast brengen we samen met inwoners per wijk in beeld wat er al is en wat daar nog nodig is. In 2027 willen we het volgende hebben bereikt: • In twee kernen, te beginnen in Leuth, is de pedagogische basis in beeld gebracht en is duidelijk of en op welke onderdelen versterking nodig en gewenst is. • Voor tenminste één kern is er een plan opgesteld en uitgevoerd. • Kennis en expertise over opvoeden, opgroeien en ontwikkeling worden beter gedeeld tussen ouders, kinderopvang, onderwijs, zorg en welzijn. • Er worden MDO's (Multidisciplinair overleg) georganiseerd waarin snel, simpel en samen naar oplossingen wordt gezocht.
Financiën	We betalen dit uit de lopende begroting.
Planning	De uitvoeringsagenda loopt tot en met 2027, maar het werken aan de pedagogische basis is doorlopend.
Risico	De realisatie van de uitvoeringsagenda is afhankelijk van betrokkenheid van de partners. En van de mensen en middelen die beschikbaar zijn om de agenda uit te voeren. Het succes van een agenda op pedagogische basis is (deels) afhankelijk van de bereidheid van opvoeders en professionals om hierin met ons samen te werken en de eigen interne capaciteit om hieraan te werken.

Resultaat 1.4.2	Jeugdigen maken vaker gebruik van groepsaanbod in plaats van individuele zorg.
Inhoud	Er is ruimte gecreëerd om zelf groepstrainingen te geven. In het schooljaar 2026-2027 worden 4 groepstrainingen rondom weerbaarheid gegeven aan kinderen op de basisschool. Per training kunnen 8 kinderen deelnemen, waardoor er in totaal 32 kinderen worden geholpen. Tevens wordt bij scholen opgehaald welke thema's nog meer spelen, zodat het aanbod uitgebreid kan worden. Daarnaast breiden we het aanbod van Ouderkracht trainingen uit. Deze trainingen bieden handvatten voor ouders in het omgaan met moeilijk gedrag. Verder zetten we al bestaand groepsaanbod voort, zoals Join Us en In Verbinding met je Kind.
Financiën	We betalen dit uit de lopende begroting en AZWA-middelen.
Planning	Doorlopend.
Risico	We zijn afhankelijk van deelname van ouders, jeugdigen en onze samenwerkingspartners.

Ambitie 2 We bieden zorg aan de inwoners die dat nodig hebben.

2.1	We bieden zoveel mogelijk passende zorg voor inwoners die het echt nodig hebben.
Resultaat 2.1.1	De maatregelen uit het adviesrapport 'zorgfraude, de basis op orde', zijn uitgevoerd.
Inhoud	In 2025 is het rapport "Zorgfraude, de basis op orde" vastgesteld voor alle gemeenten in de regio Gelderland-Zuid. Hierin zijn 20 maatregelen geformuleerd die alle gemeenten moeten invoeren. Ons doel is dat we deze allemaal eind 2027 hebben geïmplementeerd, lokaal maar ook regionaal.
Financiën	Dit betalen we uit de lopende begroting.
Planning	Doorlopend.
Risico	Het succes is mede afhankelijk van de capaciteit bij regionale partners als het ROB, IBO en GGD Gelderland-Zuid voor de invoering van de maatregelen. En in relatie tot de benodigde afstemming en uitwisseling van signalen.
Resultaat 2.1.2	We werken aan een integrale aanpak suïcidepreventie.
Inhoud	In 2027 stellen we op basis van de uitgevoerde inventarisatie een implementatieplan op en voeren we dit uit. De gemeenten binnen Gelderland Zuid pakken dit samen op.
Financiën	Vanuit de Rijksoverheid ontvangen we hiervoor structureel middelen (€ 15.000 in 2027).
Planning	In 2026 vindt de inventarisatiefase plaats. Voor 2027 en eventueel daaropvolgende jaren zal het daarop gebaseerde implementatieplan worden uitgevoerd.
Risico	De uitvoering van het implementatieplan hangt samen met het beschikbaar stellen van de daarvoor benodigde gelden voor 2027 en verder door regiogemeenten. Zien regiogemeenten hiervan af. Dan heeft dat effect op de uitvoering.

Resultaat 2.1.3	Eind 2027 voeren het sociaal team en partners in het sociaal domein maandelijks 30 Verkennende Gesprekken met als doel passende ondersteuning te bieden.
Inhoud	In het Verkennend Gesprek gaat een inwoner met een hulpvraag in gesprek met professionals uit het sociaal domein en GGZ. Samen maken ze een plan om met de hulpvraag aan de slag te gaan. We starten begin 2027 met gemiddeld 10 gesprekken per maand door het sociaal team. Eind 2027 willen we 30 gesprekken per maand uitvoeren door sociaal team en mogelijk partners in het sociaal domein. Dit komt overeen met de afgesproken aantallen op basis van een regionale nulmeting.
Financiën	Lopende begroting en AZWA.
Planning	2027 en volgend.
Risico	Onvoldoende middelen en medewerkers. Onvoldoende aanmeldingen voor het Verkennend Gesprek.
Resultaat 2.1.4	We hebben de mogelijkheid voor tijdelijke huisvesting van 'spoedzoeker' en voor een Kleinschalige Opvang in onze gemeente verkend.
Inhoud	De nood voor voldoende woonplekken is hoog. Het aantal dak- en thuislozen neemt nog steeds toe. Volgens de afspraken uit het regionaal actieplan en uitvoeringsplan dak- en thuisloosheid verkennen we in 2027 de mogelijkheid voor tijdelijk huisvesten van 'spoedzoekers'. Daarnaast verkennen we ook de mogelijkheid voor een Kleinschalige Opvang (ongeveer 4 inwoners) waar mensen met meer problematiek tijdelijk kunnen verblijven.
Financiën	Lopende begroting en middelen.
Planning	2027.
Risico	Onvoldoende ambtelijke capaciteit bij gemeente en/of noodzakelijke partners (wooncorporaties).
2.2 We hebben een sterk sociaal team en goed afgestemde toeleiding naar zorg.	
Resultaat 2.2.1	We werken toe naar een steviger lokaal team.
Inhoud	In de Hervormingsagenda Jeugd staat dat alle gemeenten eind 2028 een stevig lokaal team moeten hebben. Onze lokale toegang voldoet nog niet aan alle eigenschappen van een stevig lokaal team zoals het zelf organiseren van hulp en preventieve activiteiten. We hebben een structuur staan om toe te werken naar een stevig lokaal team. We kijken welke eigenschappen voor onze gemeente belangrijk zijn. Hier richten we vervolgens een goede organisatievorm voor in of stellen dit voor. We zetten hiermee stappen om na de zomer 2027 besluiten te nemen zodat ons lokaal team steviger is. Doel van een stevig sociaal team is onder andere om de druk op de zorg te verminderen waardoor ook wachtlijsten teruggedrongen worden.
Financiën	De financiële effecten brengen we in beeld in een voorstel dat in de tweede helft van het jaar aan de raad zal worden voorgelegd.
Planning	Medio 2027: we weten hoe we de lokale toegang tot hulp willen organiseren.
Risico	Dit is in dit stadium nog moeilijk in te schatten.

Resultaat 2.2.2	Mensen met een hulpvraag worden binnen de wettelijke termijnen geholpen.
Inhoud	We willen dat in 2027 de wachtlijst bij het sociaal team is weggewerkt. Ons doel is dat iedere inwoner met een hulpvraag binnen een termijn van 6 weken het eerste gesprek krijgt en het onderzoek afgerond wordt. En dat er binnen de wettelijke termijn een besluit ligt.
Financiën	Lopende begroting en Azwa. Voor de lange termijn volgt dit uit het voorstel voor Stevige lokale teams.
Planning	Q4 2027 is de wachtlijst weggewerkt.
Risico	Toename in aanvragen om hulp en de complexiteit van de aanvragen; Overbelaste zorgpartners. Doorzetten van inwoners naar gespecialiseerde hulp kost daardoor meer tijd.
Resultaat 2.2.3	We werken integraal. Er is meer passende ondersteuning bij inwoners met multiproblematiek.
Inhoud	Voor passende zorg in multiprobleem situaties en bij zorgmijders is een domeinoverstijgende aanpak nodig. We verbeteren dit door te gaan werken volgens het AVE-model (Aanpak Voorkomen Escalatie bij huishoudens met oplopende problematiek). AVE helpt om helderheid te creëren in de samenwerking binnen (en tussen) het zorg- en veiligheidsdomein. Ook werken we 1-gezin 1-plan verder uit binnen onze gemeente. Daarnaast richten we samen met de regiogemeenten een "Samen Verder team in". Dit doen we volgens de proeftuin toekomstscenario gezins- en jeugdbescherming.
Financiën	We betalen de AVE grotendeels door de regionale subsidie van ZonMw en zo nodig deels uit de lopende begroting. De proeftuin dekken we structureel uit de budgetten van Jeugd en Verblijf voor ca € 30.000. Training en scholing van personeel voor deze twee methodes wordt bekostigd vanuit het opleidingsbudget.
Planning	AVE: Implementatie, borgen en verbeteren: 2027 Werken volgens principes 1-gezin 1-plan: 2026-2027. Proeftuin: implementatie en doorontwikkeling 2027.
Risico	AVE en werken volgens het toekomstscenario vraagt om een andere manier van werken. Er is tijd en inzet nodig om dit in te voeren. Hiervoor moeten we een medewerker vrij spelen. Risico is dat dit op korte termijn niet lukt. Verder bestaat er het risico dat deze methode extra inzet van medewerkers vraagt. In de huidige formatie is deze niet beschikbaar. Daarnaast is er risico dat sommige medewerkers onvoldoende bekwaam zijn om via deze methodiek te werken. Scholing is waarschijnlijk noodzakelijk. Dit brengt kosten en tijd met zich mee.

Ambitie 3 Kinderen en jongeren groeien op tot zelfstandige en betrokken volwassenen.

3.1 Kinderen kunnen onbelemmerd onderwijs volgen.	
Resultaat 3.1.1	Nieuwbouw van een kindcentrum Op de Horst.
Inhoud	Het kindcentrum komt op de locatie sportpark De Hoge Horst. Er is een architect aangesteld die de school gaat ontwerpen. Dit wordt gedaan in overleg met de gebruikers, sportverenigingen en omwonenden. Op dit moment werken we aan het plan voor herinrichting sportcomplex de Horst en ontwerp van het nieuwe kindcentrum.

Financiën	Budget voor nieuwbouw is door de raad op 12 december 2024 beschikbaar gesteld. Bij vaststelling van het Integraal Huisvestingsplan (IHP) in mei 2025 is dit budget verhoogd. Na aanbesteding van de school zal de raad om een definitief krediet gevraagd worden.
Planning	Aanleg sportvelden en voorbereiding bouwwerkzaamheden is voorzien in 2027.
Risico	Kosten kunnen hoger uitvallen dan begroot. Realisatie kan langer duren dan gepland.
Resultaat 3.1.2	Verbouwing van het Montessori College.
Inhoud	In 2027 dienen we een raadsvoorstel in, waarin we budget vragen voor de verbouwing van het Montessori College ten behoeve van het Agora onderwijs. Dit voorstel zal gebaseerd zijn op de plannen die in 2026 worden uitgewerkt.
Financiën	De raad heeft op 28 mei 2026 een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld.
Planning	In de eerste helft van 2027 dienen we een raadsvoorstel in, waarin we budget vragen voor de verbouwing.
Risico	De Nijverheidsweg wordt opengebroken in 2027. Dit maakt de school minder goed bereikbaar. Verder kan er vertraging door onvoorziene omstandigheden ontstaan.
Resultaat 3.1.3	We hebben concrete doelen opgesteld voor de uitvoeringsagenda inclusief opgroeien.
Inhoud	De visie en uitvoering van de uitvoeringsagenda doen we samen met onze partners. Hierin bestaan 2 overlegtafels; de regiegroep en de kerngroep. De regiegroep bestaat uit de bestuurders van de verschillende partners. In de kerngroep worden de plannen voorbereid. Hier zijn ook alle partners vertegenwoordigd. Zij gaan samen in gesprek om tot beleid en concretisering van de uitvoeringsagenda te komen. In 2027 gaat het kernteam verder met de gekozen thema's; pedagogische basis en netwerk samenwerking. Per thema worden concrete doelen opgesteld die vervolgens door 2 werkgroepen worden uitgewerkt. Daarnaast sluiten we de uitvoeringsagenda van de regio aan op de lokale uitvoeringsagenda.
Financiën	Valt binnen de huidige begroting.
Planning	Schooljaar 2026-2027.
Risico	Alle partners moeten aangehaakt blijven bij de uitvoeringsagenda en voldoende capaciteit vrijmaken voor de projectgroep.
3.2 Kinderen en jongeren krijgen de ondersteuning die ze nodig hebben.	
Resultaat 3.2.1	Er zijn praktijkondersteuners huisartsenzorg (POH) jeugd actief in Berg en Dal.
Inhoud	We zetten de inzet van de POH-jeugd in 2027 voort en monitoren hoe het gaat. Verder evalueren we in 2027 of en hoe we de inzet van de POH-jeugd in de komende jaren vorm gaan geven.
Financiën	We betalen dit uit de lopende begroting.
Planning	Doorlopend.
Risico	We zien nu geen risico's.

Resultaat 3.2.2	Er is een pilot van capaciteitsfinanciering voor ZBO bij een school voor regulier basisonderwijs.
Inhoud	De structurele inzet van Zorg Binnen Onderwijs (ZBO) door middel van capaciteitsfinanciering aan de school, zorgt ervoor dat laagdrempelige en preventieve ondersteuning in de schoolcontext beschikbaar is en kinderen tijdig passende hulp ontvangen. Anders dan de psychosociale hulp die de schoolconsulenten bieden, biedt ZBO hulp voor langdurigere en complexere vraagstukken. Dit draagt bij aan kansengelijkheid, inclusie en het voorkomen van zwaardere vormen van jeugdhulp. In het schooljaar 2026-2027 krijgt één school deze middelen toegewezen, om vervolgens aan het einde van het jaar te evalueren. Aanleiding hiervoor is dat de huidige inrichting via losse inzet en wisselende financiering onvoldoende aansluit op de dagelijkse praktijk van de school. Met een structurele vorm van financiering krijgt de school meer ruimte om ondersteuning tijdig, preventief en passend in te zetten. Dit sluit aan bij het uitgangspunt dat zorg binnen het basisonderwijs geen aanvullende voorziening is, maar een basisvoorwaarde voor passende ondersteuning aan kinderen.
Financiën	De subsidie wordt gebaseerd op de gemiddelde uitgaven van de school aan ZBO in de afgelopen drie jaar. Op basis daarvan is een bedrag van € 62.000 opgenomen in de begroting (als subsidie).
Planning	In het schooljaar 2026-2027 start de subsidieverstrekking. Gedurende het jaar vindt monitoring van inzet en voortgang plaats in overleg met school(bestuur). Aan het einde van het schooljaar wordt er geëvalueerd op de inzet, de aansluiting bij de ondersteuningsbehoefte en de wenselijkheid van voortzetting of bijstelling.
Risico	Een aandachtspunt is dat de ondersteuningsvraag binnen de school in de praktijk kan fluctueren, waardoor het jaarlijkse subsidiebedrag in sommige jaren mogelijk niet volledig aansluit op de feitelijke behoefte. Ook vraagt deze werkwijze om heldere afspraken over doel, inzet en verantwoording, zodat de middelen daadwerkelijk worden benut voor preventieve en passende ondersteuning binnen de school.

Ambitie 4 Statushouders en vluchtelingen leven prettig in onze gemeente.

4.1 Wij helpen vluchtelingen aan onderdak en onderwijs.	
Resultaat 4.1.1	We realiseren extra ruimte voor de opvang van Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (AMV).
Inhoud	Als gemeente kiezen we ervoor om AMV in onze gemeente te huisvesten. Momenteel hebben we 110 opvangplekken voor AMV. We zijn nog op zoek naar extra ruimte voor 64 jongeren. Tot 24 april 2027 is de opvang in Ooij in gebruik. Om ook daarna te voldoen aan de Spreidingswet zoeken we een nieuwe opvanglocatie met een duurzaam in plaats van tijdelijk karakter.
Financiën	We ontvangen vanuit het COA een incidentele bijdrage per opvangplaats voor AMV. Daarnaast ontvangen we vanuit het Rijk een doeluitkering voor de uitvoering van de Spreidingswet.
Planning	2027.
Risico	Weerstand uit de buurt. Geen geschikte locatie beschikbaar. Eventuele intrekking Spreidingswet en daarmee wettelijke taak die verandert.

Resultaat 4.1.2	AMV'ers wonen, werken, integreren langdurig in de regio en bouwen een sociale basis op.
Inhoud	We investeren in de jongeren die in onze regio worden opgevangen, bijvoorbeeld in onderwijs, zorg en integratie. In de praktijk zien we dat veel van deze jongeren later verhuizen naar andere plekken in Nederland. Daardoor gaan zowel de investeringen van de gemeenten als de kansen voor de regio verloren. Met de Coalitie van Perspectief proberen we jongeren, als dat kan en wenselijk is, in de regio te houden. Dit doen we binnen de bestaande wettelijke taakstellingen. Dat betekent dat we niet meer jongeren opvangen of huisvesten dan nodig is.
Financiën	Er is een regionale projectleider aangesteld. Dit wordt betaald uit middelen vanuit de provincie Gelderland.
Planning	Doorlopend.
Risico	Weerstand uit de samenleving. COA moet de plaatsing binnen de regio regelen, we zijn als regio dus van hen afhankelijk om dit tot een succes te maken.
Resultaat 4.1.3	We bieden de Oekraïense ontheemden een toekomstperspectief.
Inhoud	De huidige opvang is ingericht op kortdurend verblijf. Het langjarig verblijven van bijvoorbeeld gezinnen in één kamer gaat steeds meer knellen. De huisvesting is niet meer passend. En er is ook meer behoefte vanuit de doelgroep om de Nederlandse taal te leren en te integreren. In 2027 werken we aan de opgave om bij te dragen aan een beter toekomstperspectief voor Oekraïners. Hierin sluiten we aan bij het Rijksbeleid en regionale samenwerking.
Financiën	De extra investering in een comfortabele opvanglocatie én een beter toekomstperspectief betalen we zo veel mogelijk uit het bestaande Oekraïne budget of declareren we bij het ministerie.
Planning	2025-2030.
Risico	Verloop van de oorlog biedt veel onzekerheid. En het beleid vanuit Den Haag is onzeker. Met gevolgen voor de juridische status van de Oekraïners en de financiële stromen.

Wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten	-45.773	-50.744	-49.437	-48.653	-46.577	-46.906
Baten	9.357	8.703	7.255	7.488	7.585	6.917
Totaal programma	-36.416	-42.041	-42.183	-41.165	-38.992	-39.989

Verbonden partijen

Verbonden partij	Draagt bij aan ambitie
 Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen	1. We versterken de sociale basis
 Gemeentelijke GezondheidsDienst Gelderland Zuid	2. We bieden zorg aan inwoners die dat nodig hebben

Programma Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit

Inleiding

Overkoepelende visie en ambities

Samen onze dorpen en het buitengebied aantrekkelijk(er) houden en maken, met het oog op de toekomst. In onze omgevingsvisie staat welke gemeente we willen zijn, hoe we onze gemeente verder ontwikkelen en welke keuzes daarbij horen. In de kadernota is aangegeven dat we voor grote opgaven staan in een tijd waarin het klimaat verandert, de natuur en het landschap onder druk staan, er een grote woningbouwopgave is en we over moeten stappen op duurzame energie.

Onze ambities binnen dit programma zijn gericht op:

- de kwaliteit van het landschap
- een gezonde, duurzame en veilige leefomgeving

Regulier werk

De werkzaamheden binnen dit programma richten zich op het verbeteren van de fysieke leefomgeving. Regulier werk omvat het monitoren van milieu- en luchtkwaliteit, het ondersteunen van klimaatadaptatie en energietransitie, en het bevorderen van duurzame mobiliteit. Ook werken we aan beleidsontwikkeling rond de Omgevingswet, circulaire economie en gezonde omgeving. Door samenwerking tussen en met maatschappelijke partners draagt het programma bij aan een toekomstbestendige, veilige en leefbare omgeving voor iedereen.

Samenwerken

We doen dit niet alleen. We werken samen met inwoners, ondernemers, verenigingen en maatschappelijke partners (zoals ODGM, MARN en DAR NV.). En ook met de gemeenten om ons heen, met name in het Rijk van Nijmegen, Regio Rivierenland en de Groene Metropoolregio. Zo bepalen we met elkaar hoe Berg en Dal als gemeente aantrekkelijk blijft.

Ontwikkelingen en trends

Algemene ontwikkelingen

Binnen de opgaven in dit programma hebben we onder andere te maken met een toenemende druk op de openbare ruimte, de natuur, de woonopgave, verkeerstoename. Ook de energietransitie en een gezonde omgeving vragen tijd en geld om een andere invulling van de ruimte en een circulaire insteek bij nieuw- en verbouw.

Omgevingswet

We actualiseren in 2027 meerdere beleidsstukken, zodat deze voldoen aan de Omgevingswet. De Omgevingswet is ons wettelijk kader rondom de inrichting van de ruimte. Het is nodig op een aantal onderwerpen de kaders te actualiseren. De genoemde thema's en de daarvoor benodigde middelen zijn daarom, zoals aangegeven in de kadernota, in de begroting opgenomen.

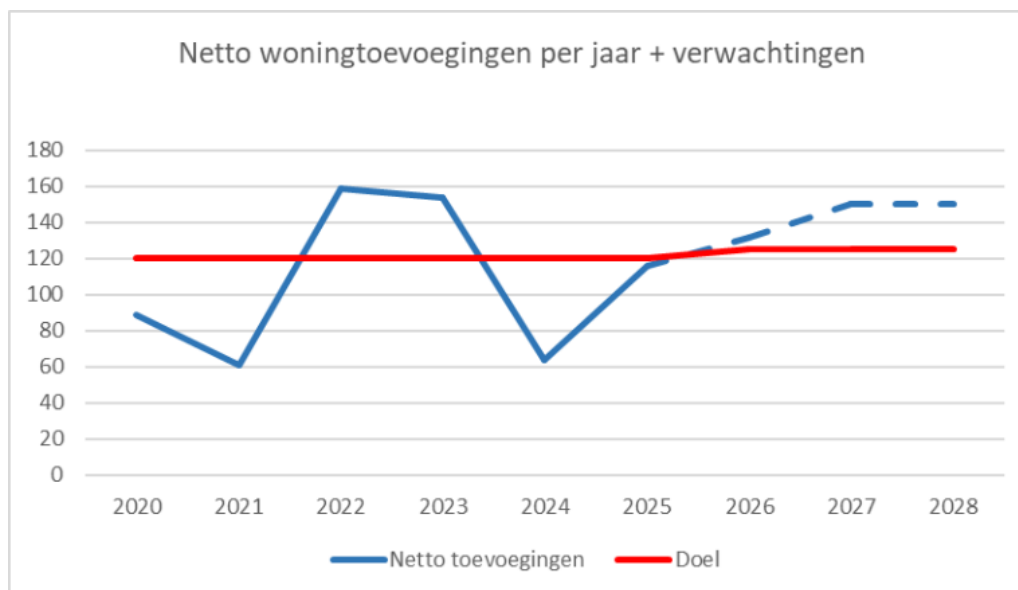
Voorzieningen

Dorpshuizen, winkels, sportaccommodaties en openbaar vervoer verdienen doorlopend onze aandacht. Niet voor niets is dit onderwerp besproken aan de thematafels in maart 2025. Voeg daarbij demografische en maatschappelijke ontwikkelingen als vergrijzing, afnemende beroepsbevolking, groeiende zorgvraag en individualisering. Het resultaat is een complexe puzzel waarvoor we beperkte middelen beschikbaar hebben.

Woningbouw

Een belangrijke ontwikkeling binnen dit programma is het aantal woningen in onze gemeente. Daarover gaat ook een van de doelen en resultaten in dit programma. Hieronder

vindt u een grafiek met de netto woningtoevoeging per jaar en de verwachting voor de komende periode afgezet tegen de doelstelling.

Ambities, doelen & resultaten

(Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?)

Ambitie 1 We beschermen ons landschap als een kernkwaliteit.

1.1	We richten ons op de gebruikswaarden, natuurwaarden en beleevingswaarden van ons landschap.
Resultaat 1.1.1	We hebben een actueel Landschapsontwikkelingsprogramma (LOP) met uitvoeringsprogramma, waarmee we ons fraaie landschap en waardevolle natuur kunnen behouden en versterken.
Inhoud	We actualiseren het LOP en stellen een nieuw uitvoeringsprogramma vast. Dat doen we in afstemming op de omgevingsvisie. We vullen daarnaast het LOP aan met ontwikkelingen zoals de energietransitie en klimaatadaptatie. Een visie voor het stedelijk groen voegen we als bijlage toe aan het LOP.
Financiën	Het nieuwe uitvoeringsprogramma van het LOP maakt een structurele uitbreiding van het budget met € 20.000 noodzakelijk. Dit is in de begroting opgenomen.
Planning	In 2027 start uitvoeringsprogramma.
Risico	Het niet tijdig beschikken over het gewenste plan.
Resultaat 1.1.2	We hebben een uitvoeringsprogramma voor het regionale programma Groene Mantel om Nijmegen.
Inhoud	In de Groene Mantel proberen meerdere partijen te komen tot natuur-inclusieve landbouw, natuurbehoud, landschapsontwikkeling, recreatief medegebruik en cultuurhistorie om het buitengebied in de regio leefbaar, veerkrachtig en aantrekkelijk te houden of te krijgen.
Financiën	Om een volwaardige partner te kunnen zijn in dit project is hiervoor vanaf 2027 structureel budget opgenomen van € 30.000.

Planning	In 2027 starten we met het uitvoeringsprogramma.
Risico	Onvoldoende budget om de ambities uit het uitvoeringsprogramma te kunnen realiseren.
Resultaat 1.1.3	We nemen deel aan het interreg-programma verbeelden Romeins werelderfgoed.
Inhoud	De Groene metropool regio (GMR) bereidt een interreg-subsidieaanvraag voor om het Romeinse verleden van de regio te verbeelden. Dit doet de GMR samen met de gemeenten Nijmegen, Arnhem, Overbetuwe, Zevenaar, private partners en Duitse partners. Berg en Dal wil hieraan deelnemen. Daarvoor is cofinanciering noodzakelijk.
Financiën	We betalen dit bedrag van € 24.000 uit het beschikbare budget voor archeologie en recreatie en toerisme. We verdelen de inleg over de begrotingsjaren 2026, 2027, 2028 en 2029. In 2027 gaat het om een inleg van € 6.000.
Planning	Eind 2029 afgerond.
Risico	Het niet verkrijgen van de Interreg subsidie, waardoor de kosten voor de gemeente stijgen.
Resultaat 1.1.4	We hebben een dorps- en gebiedsprogramma voor de Ooijpolder-Duffelt met de kernen Ooij, Persingen, Erlecom, Leuth, Kekerdome en Millingen aan de Rijn.
Inhoud	In 2027 willen we een dorps- en gebiedsprogramma opstellen voor de Ooijpolder en Duffelt. Dit programma beschrijft de ruimtelijke vraagstukken in de kernen Ooij, Persingen, Erlecom, Leuth, Kekerdome en Millingen aan de Rijn en het omliggende buitengebied.
Financiën	We betalen dit uit het beschikbare budget in de begroting.
Planning	Eind 2027 afgerond.
Risico	Onvoldoende capaciteit.
Resultaat 1.1.5	We werken volgens het transitieplan toe naar het volwaardig Omgevingsplan in 2032.
Inhoud	Volgens de Omgevingswet moeten we onze bestemmingsplannen en andere ruimtelijke regels omzetten naar één Omgevingsplan voor de hele gemeente. We hebben tot 2032 de tijd om dit te doen. Gezien de complexiteit en omvang willen we in stappen komen tot een volwaardig Omgevingsplan. In 2026 heeft de raad hiertoe het transitieplan vastgesteld. We borduren voort op lessen die wij hebben geleerd met de pilots omgevingsplan waarmee wij in 2026 zijn begonnen.
Financiën	We betalen dit uit het beschikbare budget in de begroting.
Planning	Eind 2031 afgerond.
Risico	Onvoldoende capaciteit.

Ambitie 2 We willen elk dorp levendig en vitaal houden.

2.1 We zorgen voor een passend woningaanbod per dorp.	
Resultaat 2.1.1	We bouwen 125 woningen per jaar. We spreiden deze woningen over de kernen en zorgen voor voldoende betaalbare woningen.

Inhoud	In het coalitieakkoord stellen we als doel om deze coalitieperiode 500 woningen te bouwen. Het doel ligt daarmee op 125 woningen per jaar. We willen dit aantal netto toevoegen: er zijn elk jaar woningen die gesloopt, samengevoegd of getransformeerd worden. We monitoren of de groei op minimaal 125 woningen per jaar koerst. We zorgen voor spreiding over de kernen. Ook programmeren we 2/3 betaalbare woningen. Opgebouwd uit ten minste 30% sociaal en maximaal 1/3 in het dure segment. We informeren de raad jaarlijks over de voortgang in de informatienota update woningbouwplanning en actualiseren in 2027 het actieplan Wonen.
Financiën	We monitoren doorlopend of de capaciteit voldoende is voor de bestaande (woningbouw)projecten.
Planning	Doorlopend.
Risico	Netcongestie, stikstof, beschermde diersoorten. Bezwaar- en beroepsprocedures. Ontwikkelaars stellen andere prioriteiten. Bouwkosten.
2.2 We zorgen voor een passend aanbod van sportaccommodaties voor onze inwoners.	
Resultaat 2.2.1	We onderzoeken samen met de recreatiesector de mogelijkheid voor een zwemvoorziening.
Inhoud	We onderzoeken of het mogelijk is om een zwembad als basisvoorziening te behouden voor onze gemeente.
Financiën	Er is een voorbereidingskrediet beschikbaar van € 605.000. In het MIP is een investeringskrediet opgenomen van ruim € 12 miljoen (2028).
Planning	Oplevering zwembad is na 2029. Voor die tijd volgt er een raadsvoorstel.
Risico	We hebben sinds eind 2025 geen zwembad. Hierdoor gaan bewoners uitwijken waardoor terugkeer niet (gelijk) zeker is als het nieuwe bad opengaat.
Resultaat 2.2.2	Een goede binnensport accommodatie voor het middengebied (Beek, Ooij, Leuth).
Inhoud	De gemeenteraad heeft in december 2024 besloten dat er in principe een nieuwe sporthal komt in Ooij. In 2027 start de gunning en uitvoering.
Financiën	Er is een voorbereidingskrediet beschikbaar. Met het raadsbesluit van mei 2026 is er in het MIP een investeringsbedrag van € 11,2 miljoen geraamd.
Planning	Het investeringskrediet valt in 2027 vrij. Volgens planning gunnen we het werk in januari 2027. De oplevering is voorzien medio 2028.
Risico	Vertraging door gebrek aan uitvoeringskracht.

Ambitie 3 We willen duurzaam verbonden zijn.

3.1 We zorgen voor comfortabele en duurzame mobiliteit.	
Resultaat 3.1.1	Een duurzaam, veilig en toegankelijk mobiliteitssysteem dat de leefomgeving verbetert en bijdraagt aan klimaat-, gezondheids- en bereikbaarheidsdoelen.
Inhoud	We hebben het programma mobiliteit (2025). We werken aan de hand van de vastgestelde uitvoeringsagenda om de doelen uit het programma te realiseren. In 2027 stellen we een parkeer- en bereikbaarheidsplan op voor het centrum van Groesbeek. Daarnaast verbeteren we de verkeersveiligheid en toegankelijkheid en combineren we maatregelen voor fietsers en voetgangers zo veel mogelijk met gepland beheer, onderhoud en reconstructies.

Financiën	We betalen dit uit beschikbare budgetten en capaciteit in de begroting.
Planning	In 2027 werken we aan de uitvoeringsagenda mobiliteit.
Risico	Netcongestie is een risico dat de elektrificatie van het wagenpark kan belemmeren. Tekort aan capaciteit waardoor de realisatie vertraging oploopt.

Ambitie 4 We zijn een groene en gezonde gemeente.

4.1 Berg en Dal is klimaatneutraal in 2050.	
Resultaat 4.1.1	We sturen op de voortgang naar een klimaatneutraal Berg en Dal in 2050.
Inhoud	We geven uitvoering aan het Programma Klimaatneutraal Berg en Dal 2026-2030. Dit plan werkt de aanpak uit langs zes sporen: gebouwde omgeving, elektriciteit, circulaire economie en industrie, duurzame mobiliteit, landbouw en landgebruik, en klimaatadaptatie. De voortgang volgen we via de Klimaatmonitor (CO ₂ -uitstoot, energiegebruik, hernieuwbare opwek en warmte). De formatie uitbreiding maakt onderdeel uit van het programma.
Financiën	De totale opgave dekken we vanuit Rijksmiddelen (CDOKE) en reeds ontvangen specifieke uitkeringen, onder andere voor isolatie en energiearmoede.
Planning	Programma 2026-2030, met een tussentijdse evaluatie na twee jaar en jaarlijkse rapportage aan de raad. We werven in 2027 vier nieuwe medewerkers. Aanvullend op monitoring via de Klimaatmonitor ontwikkelen we in GMR verband zogenaamde energiebeelden als doorkijk naar 2050.
Risico	Veranderende omstandigheden en regelgeving vragen continu om aanpassing en actueel houden van acties en maatregelen. Voldoende deskundig personeel aantrekken is de grootste uitdaging. Om uitvoering te geven is circa 4 fte uitbreiding nodig in 2027.
Resultaat 4.1.2	Gebouwde omgeving is uiterlijk 2050 van het aardgas af.
Inhoud	We actualiseren het Warmteprogramma (inclusief milieueffectrapportage) uiterlijk eind 2027 en werken aan dorpsgerichte Woonwijzers in alle elf dorpen, met een collectieve lijn (o.a. collectieve warmteoplossingen, buurtbatterij) en een individuele lijn (adviesloket, hulp bij subsidies en leningen). We ontwikkelen een Gemeentelijk energiebedrijf gericht op warmtenetten en nemen barrières weg voor bewoners op het gebied van financiering, regels en netcapaciteit, met aandacht voor monumenten en energiearmoede.
Financiën	€ 850.000. We dekken dit vanuit CDOKE middelen en de Spuk Lokale Aanpak Isolatie.
Planning	• Warmteprogramma vastgesteld eind 2027; • Woonwijzers doorlopend 2026-2030, we willen in 2027 2 extra woonwijzers opstarten; • Businessplan energiebedrijf en eerste warmteprojecten verder uitgewerkt in 2026-2027; • We werken mee aan een regionale verkenning naar groengas uit mestvergisting
Risico	We zijn afhankelijk van beschikbare netcapaciteit (Liander) en van inwoners die willen deelnemen. Het aantrekken en behouden van specialistische capaciteit is kwetsbaar.

Resultaat 4.1.3	We werken aan voldoende duurzame elektriciteit en een robuust net.
Inhoud	We dragen bij aan de regionale opwekopgave (RES), onder andere via de zonneparken Lagewald en Leuth-Millingen (samen circa 0,15 TWh), ontwikkelen een kader voor boerenerfmolens en verkennen opslag en lokale energienetwerken. Samen met Liander werken we aan drie nieuwe trafostations (Wylerbergmeer, Groesbeek en Leuth/Millingen) en aan versterking van het lokale net.
Financiën	€ 50.000 per jaar aan project- en onderzoeksbudget, we dekken dit vanuit CDOKE middelen; investeringen in het net zijn voor rekening van de netbeheerder.
Planning	Doorlopend 2026-2030; trafostation Wylerbergmeer is in aanbouw, de locatiekeuze voor Groesbeek is aanstaande.
Risico	Netcongestie vertraagt ontwikkelingen in de hele regio. Hierop heeft de gemeente beperkte invloed; we zijn afhankelijk van Liander en TenneT.
Resultaat 4.1.4	Circulaire economie en industrie: minder gebruik van primaire grondstoffen.
Inhoud	We geven zelf het goede voorbeeld met circulair inkopen en het jaarlijks verduurzamen van gemeentelijke gebouwen. We ontwikkelen en geven uitvoering aan een circulaire routekaart voor de eigen organisatie. Via het Convenant Schoon en Emissieloos Bouwen en regionale programma's zoals Conceptueel en Circulair Bouwen sturen we op schoon en circulair bouwen en infra. We geven uitvoering aan projecten onder het schone lucht akkoord, waaronder een aanpak voor houtstook. Daarnaast stimuleren we korte voedselketens en verbeteren we de afvalscheiding, onder andere van GFT en textiel.
Financiën	€ 100.000 per jaar. We dekken dit vanuit CDOKE middelen.
Planning	Doorlopend 2026-2030; in 2030 is de bouwsector in de regio minimaal 50% circulair, in 2050 100%. We onderzoeken samen met bedrijven mogelijkheden om bedrijfsafval beter te verwerken. In 2027 stellen we een programma toekomstbestendig bouwen vast.
Risico	De gemeente heeft beperkte directe invloed op bedrijven en de sector; continuïteit van de opgave vraagt aandacht na het vertrek van de opgavetrekker.
Resultaat 4.1.5	Mobiliteit is in 2050 volledig emissieloos.
Inhoud	We voeren een 'Mobiliteitsscan van Slim & Schoon Onderweg' uit. We versterken de laadinfrastructuur, maken het gemeentelijk wagenpark stapsgewijs emissieloos en stimuleren lopen, fietsen, OV en deelmobiliteit volgens het STOMP-principe. Ook stellen we inkoopregels op voor circulaire en klimaatneutrale grond-, weg- en waterbouw.
Financiën	€ 50.000 per jaar aan project- en onderzoeksbudget, we dekken dit vanuit CDOKE middelen.
Planning	Programma Mobiliteit 2035 vastgesteld in 2025; herijking laadvisie; lichte voertuigen van het gemeentelijk wagenpark zijn in 2030 emissieloos.
Risico	Beperkt; belangrijkste afhankelijkheid is de regionale samenwerking bij emissieloos doelgroepenvervoer.

Resultaat 4.1.6	We beschermen inwoners en de leefomgeving.
Inhoud	In het kader van de Omgevingswet werken we aan een veilige gezonde leefomgeving. We passen de volgende beleidsonderwerpen aan, zodat deze voldoen aan de Omgevingswet: • Geluid (Verkeersgeluid, Het hogere waarde geluid beleid, Milieuzonering en bedrijven, Evenementen- /festiviteitengeluid); • Geur (industriel en agrarisch); • Externe veiligheid (gevaarlijke stoffen). In de Omgevingsvisie hebben we aangegeven dat we voor deze onderwerpen programma's opstellen, onder andere om te komen tot regels voor in het Omgevingsplan. Verder voegen we regels toe aan het Omgevingsplan voor spuitzones om veilige afstanden aan te houden rond akkerbouwpercelen waar men bestrijdingsmiddelen gebruikt en brengen we het Bestand van inrichtingen/Milieu Belastende Activiteiten op orde. Deels doen we dit samen met de ODGM.
Financiën	Voor de uitvoering van deze milieuonderwerpen is structureel € 60.000 begroot en incidenteel € 20.000.
Planning	We werken aan het opstellen van regels voor in het Omgevingsplan. In 2030 moet dit afgerond zijn. Start in 2027 met ontwikkelen van Programma Geluid, Externe veiligheid en Geur.
Risico	Het onderwerp Geur is complex en het heeft tijd nodig om consensus in de provincie te krijgen over de te kiezen beleidslijn. Ook is het ministerie bezig met geurregels. In deze situatie is nog niets gewijzigd. Veehouderijen hebben ook een relatie met onderwerpen (secundair) stikstof en bestrijdingsmiddelen. Voor de andere onderwerpen zijn er op dit moment geen risico's bekend. We hebben tot 2030 de tijd om regels aan het Omgevingsplan toe te voegen
4.2	We werken aan een passend en klimaatbestendig watersysteem.
Resultaat 4.2.1	Minder wateroverlast door piekbuien.
Inhoud	In 2027 leggen we een vergroot hemelwaterriool aan in de Lindestraat in Beek (de 'blauwe ader'), gevolgd door een groenblauwe randzone langs de Rijksweg. Ook onderzoeken we grondwateroverlast en stimuleren we inwoners om regenwater af te koppelen. Deze projecten passen binnen het regionale project Herstel Blauwe Motor Stuwwal. In 2027 ontwikkelen we een routekaart klimaatneutraal en starten we de uitvoering. In Beek werken we aan de aanpak wateroverlast. Voor Hulsbeek en de Horst voeren we waterstudies uit naar de gevolgen van ruimtelijke ontwikkelingen op het watersysteem.
Financiën	Naast het budget uit ons Water- en Rioleringsprogramma begroten we structureel € 50.000 voor de bekostiging van acties en onderzoeken. Dit dekken we vanuit CDOKE middelen.
Planning	2026-2028:
Risico	Voor het nemen van oplossingen tegen wateroverlast bovenop de stuwwal zijn we afhankelijk van gronden van derden. Wanneer gebruik van deze gronden niet mogelijk is wordt de opgave op andere plekken groter.

Wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten	-27.651	-34.862	-32.735	-34.474	-36.171	-35.624
Baten	16.599	14.693	14.891	15.271	15.481	14.693
Totaal programma	-11.052	-20.168	-17.844	-19.203	-20.689	-20.931

Verbonden partijen

Verbonden partij	Draagt bij aan ambitie
 Dar N.V.	4. We zijn een groene en gezonde gemeente
 Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen	4. We zijn een groene en gezonde gemeente
 Omgevingsdienst Groene Metropool	4. We zijn een groene en gezonde gemeente
 Vitens N.V.	4. We zijn een groene en gezonde gemeente

Programma Economie, Werk & Inkomen

Inleiding

Overkoepelende visie en ambities

Binnen het programma Economie, Werk en Inkomen werken we aan de ambities uit de beleidskaders die staan in de bijlage 'Beleidskaders'. Uitgangspunt blijft dat iedereen de kans krijgt om mee te doen in onze gemeente. Voor 2027 richten we ons op vier ambities:

- een gezonde financiële basis voor inwoners;
- participatie voor iedereen;
- een vitale en duurzame economie;
- lerende omgevingen.

Regulier werk

Ook in 2027 zetten we ons in voor de bestaanszekerheid van inwoners. We ondersteunen mensen die (tijdelijk) niet in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien met uitkeringen en individuele toeslagen. We helpen ook bij aanvullende inkomensregelingen. En werken actief aan het voorkomen en oplossen van schuldenproblematiek.

Onze aanpak blijft gericht op maatwerk. We zetten instrumenten in zoals saneringskredieten, budgetbeheer en budgetcoaching. En blijven investeren in preventie en nazorg, zodat inwoners duurzaam financieel stabiel blijven.

Voor inwoners met een bijstandsuitkering ligt de nadruk op activering en participatie. Samen met het WerkBedrijf Rijk van Nijmegen begeleiden we inwoners met een kwetsbare positie richting werk. Is betaald werk nog niet haalbaar? Dan zoeken we samen naar andere vormen van maatschappelijke participatie, zoals vrijwilligerswerk, dagbesteding of inloopactiviteiten.

Dit sluit aan bij het programma Participatiewet in Balans. Dat maakt de bijstand eenvoudiger en menselijker. Een deel van de wijzigingen is in 2026 ingevoerd, een ander deel volgt in 2027.

Onze gemeente is een aantrekkelijke plek voor inwoners, ondernemers en bezoekers. Het gevarieerde aanbod van winkels, musea en horeca draagt bij aan levendige dorpskernen en een goed voorzieningenniveau. We ondersteunen initiatieven zoals de Bedrijven Investerings Zone (BIZ) en investeren in de kwaliteit van voorzieningen.

Ook bedrijventerreinen zijn belangrijk voor de lokale economie. We zetten in op duurzame, goed bereikbare en toekomstbestendige werklocaties met ruimte voor innovatie. Tegelijk stimuleren we samenwerking tussen ondernemers. Daardoor groeit hun gezamenlijke slagkracht en versterken we het economische fundament.

Samenwerken

We werken nauw samen met maatschappelijke partners, zoals Stichting Leergeld, Stichting Urgente Noden Gelderland-Zuid, Stichting Schuldhulpbuddy Berg en Dal, de Kledingbank, de Voedselbank, Vluchtelingenwerk en Stichting BWN. Hierdoor kunnen we inwoners op meerdere leefgebieden ondersteunen.

We werken ook samen met externe partners zoals de Groene Metropoolregio, The Economic Board en Lifeport, MKB en de Stichting Toerisme en Recreatie Berg en Dal.

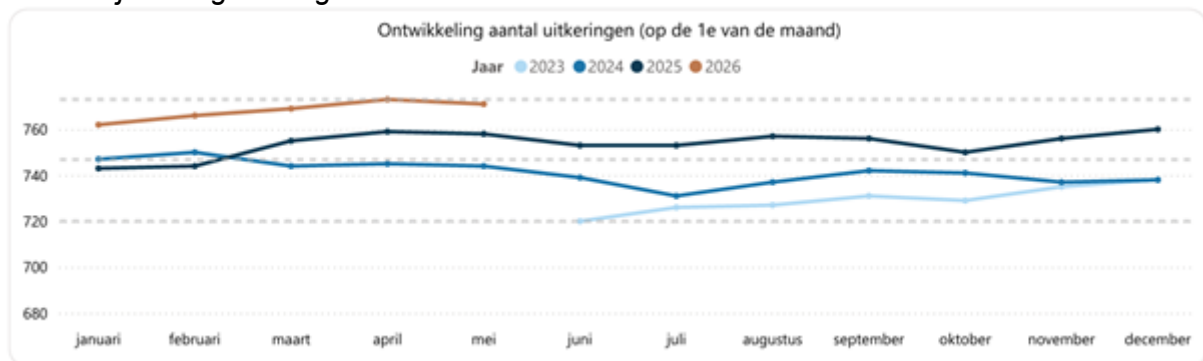
Ontwikkelingen en trends

Macrobudget BUIG (Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten)

Het BUIG-budget is de rijksuitkering waarmee gemeenten uitkeringen binnen de Participatiewet betalen. Voor kleinere gemeenten, zoals Berg en Dal, wordt dit budget grotendeels gebaseerd op historische uitgaven. Daardoor sluit het minder goed aan op actuele ontwikkelingen. Als het aantal bijstandsgerechtigden groeit, schiet het BUIG-budget te kort. Tegelijk zorgt de afbouw van regelingen zoals de Wajong en de Wet Sociale Werkvoorziening voor extra instroom.

De afgelopen jaren steeg het aantal inwoners in de bijstand en was er een tekort op het BUIG-budget. We verwachten dat dit tekort in 2027 blijft bestaan.

Aantal bijstandsgerechtigden

Sinds 2023 neemt het aantal inwoners met een bijstandsuitkering toe. Dit komt onder andere door meer complexe problemen bij inwoners, een relatief groot aantal sociale huurwoningen, de huisvesting van statushouders en instroom vanuit andere regelingen.

De begeleiding van deze inwoners gaat verder dan het vinden van werk, omdat er bijvoorbeeld ook sprake is van schulden of ziekte. Voor een deel van de groep is betaald werk (nog) niet haalbaar. Dit vraagt meer van onze consultants en de medewerkers van het WerkBedrijf.

Deze ontwikkeling vraagt om een samenhangende aanpak, gericht op activering, begeleiding naar werk en ondersteuning op maat. We blijven investeren in samenwerking met partners en het versterken van de lokale economie. Daardoor kunnen meer inwoners duurzaam deelnemen aan de samenleving.

In de grafiek ziet u de jaarlijkse stijging van uitkeringen. Van het totaal aantal uitkeringen is 95% bijstandsuitkeringen

Wetswijzigingen

Door de Wet proactieve dienstverlening kunnen overheidsorganisaties inwoners actief benaderen over regelingen waar zij recht op hebben en ze beter ondersteunen. Daardoor vergroten we bestaanszekerheid en verminderen we armoede. De wet regelt het delen van persoonsgegevens tussen instanties. De wet wordt nog behandeld in de Tweede Kamer.

Op 1 januari 2027 treedt waarschijnlijk de Wet handhaving sociale zekerheid in werking. Deze wet biedt ons meer ruimte om met de menselijke maat te handhaven binnen de sociale zekerheid. Bijvoorbeeld door eerst te waarschuwen in plaats van direct te beboeten of door af te zien van terugvordering in bijzondere situaties.

De wet hangt samen met de Participatiewet in Balans. Vanaf 2027 wordt maatschappelijke participatie toegevoegd als doel, vervalt de tegenprestatie en kan de individuele inkomenstoeslag ambtshalve worden toegekend

Economische zaken

We zien een verschuiving van economische groei naar brede welvaart. Het afwegingskader wordt daardoor breder. Een breder economisch programma, als onderdeel van de Omgevingswet, vraagt soms andere afwegingen.

Toerisme en recreatie

Toerisme en recreatie zijn belangrijke pijlers voor de gemeente. De uitgangspunten uit de Kadernota Toerisme uit 2017 zijn nog grotendeels actueel, maar bieden ruimte voor verdere ontwikkeling. We versterken voorzieningen, zoals musea, en werken samen met gemeenten in het Rijk van Nijmegen aan de promotie van de regio.

Onze zes vakantieparken vragen aandacht om toekomstbestendig te blijven. Daarom stellen we, samen met interne en externe partners, een uitvoeringsagenda recreatie en toerisme op. Kwaliteit staat daarbij centraal: ontwikkelingen moeten kleinschalig en gespreid zijn, en in balans met natuur, landschap en leefbaarheid van de dorpen.

Ambities, doelen & resultaten

(Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?)

Ambitie 1 We dragen bij aan een gezonde financiële basis voor inwoners.

1.1 We voorkomen problematische schulden bij inwoners.	
Resultaat 1.1.1	We zetten in op preventie en nazorg van schulden. We komen met 30% van de inwoners in contact die in de vroegsignalering zijn gemeld. Verder ontwikkelen we nieuwe acties specifiek voor jongeren.
Inhoud	We voorkomen problematische schulden bij inwoners door een vroegtijdige en snelle dienstverlening bij geldzorgen. 1. Vroegsignalering zien we als essentieel instrument om vroegtijdige geldzorgen te signaleren. We zetten in op bereik en hulpacceptatie, door onze manieren van contact aan te laten sluiten bij de inwoner. We zorgen per melding voor 3 contactpogingen, met verschillende methoden (brief, bellen, whatsapp, huisbezoek). 2. In het proces vóór vroegsignalering zetten we in op preventie van schulden. Dit doen we door onze inwoners op een laagdrempelige manier te helpen bij financiële educatie. 3. We bieden een budgetcursus aan om te voorkomen dat inwoners terugvallen in de schuldhelpverlening.
Financiën	We betalen dit uit het schuldhelpverleningsbudget.
Planning	We bieden dit doorlopend aan.
Risico	Wanneer we meer inwoners bereiken, kan dit leiden tot een toename in het aantal schuldtrajecten. Dit verhoogt de werkdruk op de uitvoering en de financiële last.
1.2 We bereiken inwoners met een laag inkomen en ondersteunen in hun levensonderhoud.	
Resultaat 1.2.1	We ondersteunen de financiële bestaanszekerheid van onze inwoners. En zetten verder in op vereenvoudiging en verduidelijking van ons aanbod.

Inhoud	1. We ondersteunen onze partners binnen het minimabeleid, zoals de Voedselbank, Kledingbank, Stichting Urgente Noden, Stichting Leergeld, Stichting BWN en de SSHB om onze inwoners te helpen. We verlengen de meerjarige subsidie aan Stichting Urgente Noden. 2. We ondersteunen onze inwoners met aanvullende regelingen. We verhogen de Doe Mee! regeling, zodat deze weer aansluit bij de gestegen kosten van sportieve, culturele en sociale activiteiten. 3. We versimpelen onze dienstverlening en benaderen inwoners proactief. We onderzoeken of we bijvoorbeeld de Doe Mee! Regeling en de Individuele Inkomenstoeslag ambtshalve kunnen toekennen. 4. Voor de Participatiewet in Balans voeren we wetswijzigingen door en bereiden we wetswijzigingen voor. Deze wetswijzigingen gaan deels over het hebben van een stabiel inkomen.
Financiën	We houden in de begroting 2027 er rekening mee dat 1.000 inwoners gebruik maken van de Doe Mee! regeling. De totale kosten ramen we op €50.000, bij een verhoging van de Doe Mee! Regeling naar €150,-. De subsidie voor Stichting Urgente Noden loopt eind juni 2027 af. Voor de tweede helft van 2027 heeft de stichting een subsidie van €14.850 aangevraagd.
Planning	1. Het armoedeplatform met onze partners binnen het minimabeleid komt twee keer per jaar bij elkaar. 2. Onze regelingen blijven we doorlopend aanbieden. 3. De ambtshalve toekenning wordt begin 2027 onderzocht. 4. De wetswijzigingen treden per 1 januari 2027 in werking. Het streven is om zo snel mogelijk technisch en uitvoerend mee te kunnen met deze wijzigingen.
Risico	Voor het implementeren van de wetswijzigingen zijn we deels afhankelijk van landelijke besluitvorming en technische ontwikkelingen bij softwareleveranciers. Dit kan vertraging oplopen.

Ambitie 2 We zorgen ervoor dat iedereen kan participeren.

2.1 Alle inwoners doen mee, bij voorkeur door werk.	
Resultaat 2.1.1	Inwoners met een bijstandsuitkering hebben een zinvolle daginvulling.
Inhoud	Meedoen naar vermogen kan er voor iedereen anders uit zien. Het WerkBedrijf begeleidt inwoners naar betaald werk. Als dat (nog) niet kan, begeleiden de consultants participatie inwoners bij een andere daginvulling. Daarbij sluiten we aan op wat inwoners kunnen en willen. Bijvoorbeeld via vrijwilligerswerk of parttime ondernemerschap. Dat kan een opstap zijn om later alsnog aan het werk te gaan of op een andere manier mee te doen aan de samenleving.
Financiën	We betalen dit uit beschikbare budgetten.
Planning	De ondersteuning bij maatschappelijke participatie komt vanaf 1 januari 2027 in de wet te staan. We voeren een groot deel van deze nieuwe taak al uit door de inzet van consultants participatie. Deze dienstverlening loopt gewoon door. Er moeten wel opnieuw keuzes worden gemaakt. Begin 2027 leggen we hiervoor een voorstel voor aan de raad. Afhankelijk van welke keuzes in het nieuwe beleid komen te staan, voeren we wijzigingen mogelijk ook in de loop van 2027 in.

Risico	• Personele ontwikkelingen. • Een vertraging in de landelijke of lokale besluitvorming kan ervoor zorgen dat we wijzigingen later kunnen doorvoeren. • Voor de begeleiding en bemiddeling naar werk zijn we afhankelijk van de dienstverlening van het WerkBedrijf. • Het budget dat wij hiervoor van het Rijk ontvangen beperkt de ruimte voor maatwerk en begeleiding.
Resultaat 2.1.2	We bewegen nog meer richting vertrouwen, eenvoud en menselijke maat.
Inhoud	In 2027 doen we aanpassingen voor de Participatiewet in Balans. We actualiseren onze werkwijze stap voor stap. Voor sommige wijzigingen moeten we beleidskeuzes maken. We herzien onze interne processen, werkinstructies en beleidsdocumenten. We zorgen ervoor dat deze aansluiten bij de nieuwe uitgangspunten van de wet. Ook bereiden we de organisatie voor op de veranderingen, zodat we tijdig en zorgvuldig kunnen doen wat nodig is. We werken nu al op veel vlakken volgens het gedachtegoed van de wetswijziging en bouwen hier actief op voort.
Financiën	Het Rijk stelt middelen beschikbaar aan gemeenten voor de implementatie van de Participatiewet in balans.
Planning	De invoering van de wetswijzigingen van de Participatiewet in Balans vindt plaats in drie fases. De eerste wijzigingen zijn op 1 januari 2026 al ingegaan. In 2027 werken we verder aan de implementatie van wijzigingen die op 1 januari 2027 ingaan.
Risico	• Voor sommige wijzigingen in de Participatiewet zijn we afhankelijk van externe aanbieders om de wijzigingen op tijd te verwerken in de systemen. • De Participatiewet in balans hangt samen met de Wet handhaving sociale zekerheid. Deze wet gaat vooralsnog in op 1 januari 2027, maar dit kan uitlopen. • Onduidelijkheid of vertraging in landelijke regelgeving kan implementatie bemoeilijken. • Cultuurverandering binnen de organisatie vraagt tijd en investering.
Resultaat 2.1.3	We geven inwoners met een uitkering meer kans op duurzaam betaald werk.
Inhoud	In 2027 voeren we het beleidskader <i>Arbeidsmarkt en re-integratie, klaar voor nieuwe kansen! 2024-2027</i> uit. Deze loopt in 2027 af. Daarom werken we in 2027 aan een nieuw beleidskader voor de arbeidsmarkt 2028-2031. Daarin kijken we welke dienstverlening de komende jaren nodig is voor inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit doen we samen met andere gemeenten in de regio en het WerkBedrijf. Het Rijk heeft middelen beschikbaar gesteld om extra werkplekken te maken voor inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Het WerkBedrijf zet dit in voor extra beschutte werkplekken, intensievere begeleiding en (arbeids)diagnose (Plan Impuls Werkontwikkeling). Hierdoor neemt de kans op betaald werk voor de meest kwetsbare werkzoekenden toe.
Financiën	We gaan uit van de begroting 2027 van de MGR (module WerkBedrijf).
Planning	De overeenkomst met het WerkBedrijf loopt van 1 januari 2026 tot 31 december 2027. Halverwege 2027 wordt aan de gemeenteraden een nieuw beleidskader voorgelegd voor de periode 2028-2031. Dan wordt ook een nieuwe overeenkomst opgesteld.

Risico	- De inzet van re-integratievoorzieningen is belegd bij het WerkBedrijf. Of het lukt om betaald aan het werk te gaan ligt ook aan het traject dat iemand volgt. - Voor een deel van de inwoners met een bijstandsuitkering is betaald werk (nu) niet mogelijk, bijvoorbeeld door complexe problematiek of ziekte. - Werkgevers kunnen terughoudend zijn in het aannemen van inwoners met een ondersteuningsbehoefte.
---------------	--

Ambitie 3 We zorgen voor een toekomstbestendige en duurzame economie

3.1 We zorgen voor een actueel programma met aandacht voor leefbaarheid en circulariteit	
Resultaat 3.1.1	We hebben in 2027 een nieuw strategisch economisch programma met een uitvoeringsprogramma per economisch cluster
Inhoud	We stellen een integraal strategisch economisch programma op en werken deze uit in een uitvoeringsprogramma voor de verschillende economische clusters, waaronder retail, bedrijventerreinen, centrummanagement, horeca en supermarkten. Het economisch programma sluit aan op de nieuwe omgevingsvisie en vormt de basis voor de samenhang en prioritering van het gemeentelijke economische beleid.
Financiën	Dit betalen we, voor zover mogelijk, uit bestaande formatie en budgetten.
Planning	In 2027 stellen we het strategisch economisch programma en het bijbehorende uitvoeringsprogramma vast en starten we met de uitvoering.
Risico	Bij het opstellen van de begroting 2027 is het beleid nog niet vastgesteld, daarom weten we op dit moment niet of het huidige budget toereikend is.
Resultaat 3.1.2	Duidelijkheid over hoe we de circulaire economie in ons economisch uitvoeringsprogramma kunnen meenemen.
Inhoud	Bij Circulaire economie verminderen we afvalstromen door hergebruik van bestaande materialen en grondstoffen. We onderzoeken hoe we dit in onze gemeente op de juiste manier kunnen doen.
Financiën	Dit betalen we voor zover mogelijk uit bestaande budgetten van taakveld economische zaken en duurzaamheid.
Planning	Start na uitwerking programma Economie in 2027.
Risico	Ambtelijke capaciteit en het is nu nog niet bekend welke onderdelen hierin komen en of daarvoor de huidige dekking voldoende is.
3.2 Toerisme en recreatie: belangrijk en gastvrij	
Resultaat 3.2.1	De uitvoeringsagenda recreatie en toerisme wordt in 2027 vastgesteld
Inhoud	Toerisme en recreatie zijn belangrijke pijlers voor de werkgelegenheid in Berg en Dal en bieden volop ontwikkelkansen. We versterken onze voorzieningen, zoals de musea, en vergroten zo de aantrekkelijkheid van onze gemeente voor toeristen en recreanten. Hierbij zetten we in op kwaliteit: kleinschalig, gespreid en in balans met natuur, landschap en de leefbaarheid van onze dorpen. Vanwege de actuele opgaven en ontwikkelkansen wordt de uitvoeringsagenda Toerisme en Recreatie vooruitlopend op het integrale economische programma opgesteld en vastgesteld. Bij de latere vaststelling van het economische programma wordt de samenhang met de uitvoeringsagenda opgenomen. Zo nodig wordt de uitvoeringsagenda geactualiseerd.

Financiën	De uitvoeringsagenda en het economische programma zijn nog niet vastgesteld. Eventuele financiële gevolgen zijn nu nog niet bekend. Voor maatregelen waarvoor de bestaande budgetten niet toereikend zijn, worden afzonderlijke voorstellen ter besluitvorming voorgelegd.
Planning	Na de vaststelling in 2027 start de uitvoering.
Risico	Bij de uitvoering van het beleid zijn we afhankelijk van deelname van ondernemers.
Resultaat 3.2.2	We hebben Vitale Vakantieparken.
Inhoud	Op sommige vakantieparken in onze gemeente is sprake van strijdig gebruik met de bestemming, zoals zakelijke verhuur of permanente bewoning. Dit project loopt door in 2027 omdat het vitaliseren van parken een langdurig proces is.
Financiën	Hiervoor volgt een afzonderlijk voorstel.
Planning	Door de rijksoverheid is aangekondigd dat eind 2026 een nieuw handelingskader beschikbaar wordt. Na het ontvangen van een nieuw handelingskader wordt een nieuw voorstel aan de raad voorgelegd.
Risico	De vaststelling door de raad moet nog plaatsvinden.

Ambitie 4 We zorgen voor lerende omgevingen.

4.1 We creëren een sterke culturele basisinfrastructuur.	
Resultaat 4.1.1	We ondersteunen onze verenigingen met een verenigingsondersteuner cultuur.
Inhoud	We continueren de inzet van de verenigingsondersteuner cultuur. Deze is eind 2025 gestart. We zijn zeer tevreden over de eerste resultaten en stellen voor om de huidige inzet (15 uur per week) structureel te maken. Dit is inclusief inzet Sjors Creatief.
Financiën	Vanaf 2027 nemen we € 71.000 inclusief de rijksbijdrage structureel op in de begroting.
Planning	De inzet van de verenigingsondersteuner wordt meegenomen in de meerjarenopdracht voor Forte Welzijn.
Risico	Er is nog onduidelijkheid over de continuering van de BRC-regeling (Brede Regeling Combinatiefuncties) na 2026. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is ook de komende jaren van plan een bijdrage te doen voor de inzet van cultuurcoaches. De bijbehorende rijksbijdrage en de daaraan verbonden speelregels zijn nog niet bekend.
Resultaat 4.1.2	We investeren in cultuureducatie op onze scholen.
Inhoud	De cultuurcoach onderwijs van De Lindenberg biedt sinds schooljaar 25/26 op alle (basis)scholen CMK (Cultuureducatie met Kwaliteit) en een cultureel jaarprogramma aan. Het doel is om in deze programma's zo veel als mogelijk samen te werken met lokale culturele aanbieders. De verenigingsondersteuner cultuur koppelt daarnaast scholen aan verenigingen voor het opzetten van het project 'Doe Maar Mee band' en Kunstbende. De verenigingsondersteuner en cultuurcoach onderwijs werken nauw samen.
Financiën	De cultuurcoach onderwijs bij de Lindenberg betalen we uit landelijke subsidies voor Cultuureducatie met kwaliteit, subsidies van de Groene Metropool Regio (GMR) en rijksbijdrage vanuit de BRC.

Planning	In 2027 onderzoeken we wat we naast de inzet voor het (speciaal) basisonderwijs kunnen betekenen voor het voortgezet onderwijs op het gebied van cultuureducatie.
Risico	In schooljaar 2025/2026 mochten scholen gratis gebruikmaken van het cultuuraanbod van het cultureel jaarmenu. Vanaf schooljaar 2026/2027 wordt deze bijdrage vanuit de gemeente stapsgewijs afgebouwd en moeten scholen dit betalen vanuit reguliere middelen. Het kan zijn dat ze er daarom voor kiezen om alleen nog gebruik te maken van CMK en niet meer van het cultureel jaarprogramma. Er is nog onduidelijkheid over de continuering van de BRC-regeling na 2026. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is ook komende jaren van plan een bijdrage te doen voor de inzet van cultuurcoaches. De bijbehorende rijksbijdrage en de daaraan verbonden spelregels zijn nog niet bekend.
Resultaat 4.1.3	Duidelijkheid over mogelijkheden voor nieuwbouw St. Cecilia.
Inhoud	Samen met St. Cecilia onderzoeken we mogelijke nieuwbouw. St. Cecilia is gevraagd hun eigen vitaliteit (opbouw ledenbestand) kritisch te beschouwen. Ook kijken we samen of meerdere (culturele) verenigingen gebruik willen en kunnen maken van het nieuwe gebouw en bekijken we kritisch of het aantal vierkante meters daadwerkelijk nodig is.
Financiën	We vragen de raad met een apart voorstel om een besluit te nemen over een bouwkrediet. De ingeschatte kosten voor een nieuw gebouw zijn € 2 miljoen.
Planning	Na besluitvorming door de raad pakken we de uitvoering op.
Risico	St. Cecilia heeft te weinig leden om de kosten te dragen. Er worden te weinig andere verenigingen gevonden voor gebruik van een nieuw gebouw.

Wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten	-28.706	-31.379	-30.556	-30.359	-30.203	-29.977
Baten	15.147	14.493	16.163	16.163	16.163	16.163
Totaal programma	-13.559	-16.885	-14.394	-14.196	-14.040	-13.814

Verbonden partijen

Verbonden partij	Draagt bij aan ambitie
 Euregio (Rhein-Waal) Euregio Rhein - Waal gemeinsam stärker - samen sterker	3. We zorgen voor een vitale en duurzame economie
 Grenzland Draisine GmbH grenzland-draisine.eu Kleve - Kranenburg - Groesbeek	3. We zorgen voor een vitale en duurzame economie
 Instituut Bijzonder Onderzoek IBO cultural exchange	1. We dragen bij aan een gezonde financiële basis voor inwoners
 Leisurelands duurzaam recreëren	3. We zorgen voor een vitale en duurzame economie

	Modulaire Gemeenschappelijke Regeling	2. We zorgen ervoor dat iedereen kan participeren
	Stichting Rijk van Nijmegen@	3. We zorgen voor een vitale en duurzame economie
	Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen	3. We zorgen voor een vitale en duurzame economie

Programma Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid

Inleiding

Overkoepelende visies en ambities

In 2027 gaan we door met het verder versterken van de betrouwbaarheid en transparantie van onze gemeentelijke organisatie. Waar dat kan samen met onze inwoners en partners. Onze gemeente wil toegankelijk zijn en een veilige plek bieden om te wonen, te ondernemen en te recreëren.

Met dit programma zetten wij in op de volgende ambities:

- een slagvaardig bestuur
- dienstverlening die de inwoner centraal stelt
- een veilige leefomgeving voor iedereen

Zo bouwen we aan een toekomstbestendige gemeente die klaar is voor de uitdagingen van morgen.

Regulier werk

We werken aan een betrouwbare, toegankelijke en veilige gemeente met dienstverlening die aansluit bij de behoeften van inwoners en ondernemers. Op basis van nulmetingen verbeteren we onze bereikbaarheid, communicatie, dienstverlening, professionele houding en mensgerichte benadering.

We willen onze dienstverlening verder digitaliseren om processen eenvoudiger en toegankelijker te maken. Dat doen we in lijn met de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv). Daarbij blijft persoonlijk contact beschikbaar voor inwoners. Ons uitgangspunt is: digitaal waar het kan, persoonlijk waar het nodig is.

Samenwerken

Met onze samenwerkingspartners maken we duidelijke afspraken over de kwaliteit van dienstverlening. We werken samen met inwoners, verbonden partijen (zoals de ODGM, DAR en GGD) en bedrijven. En ook met de gemeenten om ons heen, met name in het Rijk van Nijmegen, Regio Rivierenland en de Groene Metropoolregio.

Ontwikkelingen en trends

Onze gemeente staat midden in een dynamische samenleving. Demografische, economische, politieke en technologische ontwikkelingen volgen elkaar in hoog tempo op. Deze trends beïnvloeden de manier waarop wij besturen, diensten verlenen en veiligheid borgen. In de komende begrotingsperiode richten wij ons op een wendbare, weerbare en toekomstgerichte organisatie die inspeelt op de volgende ontwikkelingen:

Sterker en diverser inwonersbestand

Het inwonersaantal groeit licht en de samenstelling verandert. Inwoners zijn mondiger, digitaal vaardiger én verwachten maatwerk. Daarom sluiten wij onze dienstverlening nog nauwer aan op individuele wensen. We brengen hiervoor de 'inwonersreis' steeds beter in beeld. Zo kunnen we onze processen en communicatie hierop afstemmen.

Regionale samenwerking onder druk van schaarste

De arbeidsmarkt is krap en de uitvoeringslast groeit. Voor een product als reisdocumenten zien we de komende jaren een piek van zo'n 60%. We zetten een personeels- en expertisepool in de regio op. Zo spreiden we de werkdruk, beperken we kwetsbaarheid en benutten we gezamenlijke capaciteit optimaal.

Toenemende complexiteit

Inwoners verwachten snelle, betrouwbare en toegankelijke dienstverlening. Tegelijkertijd neemt de complexiteit van deze dienstverlening toe door nieuwe wet- en regelgeving, zoals aangescherpte regels ter voorkoming van identiteitsfraude. Om beter aan te sluiten bij de behoeften van inwoners onderzoeken we ook vormen van pro-actieve dienstverlening.

Politieke dynamiek en vertrouwen in de overheid

Met een onvoorspelbaar landelijk politiek landschap is transparantie belangrijker dan ooit. We investeren in bewustwording bij medewerkers over hun publieke rol, de Wet open overheid en zaakgericht werken. Zo ervaren inwoners dat wij betrouwbaar, toegankelijk en zorgvuldig omgaan met informatie.

Technologische versnelling

Digitalisering en kunstmatige intelligentie kunnen kansen bieden voor efficiëntere processen, maar maken het resterende werk specialistischer. We investeren in opleiding, moderne ICT-infrastructuur en ethisch verantwoorde inzet van AI (artificiële intelligentie). We stimuleren inwoners zoveel mogelijk zelf af te handelen, zonder daarbij de menselijke maat te verliezen. Zo houden we professionele capaciteit vrij voor complexe vragen.

Veiligheid

We voeren het regionaal beleidsplan 2024-2027 van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid uit. We zetten in op goede crisisbeheersing en maken onze organisatie weerbaar. We bereiden onze interne crisisorganisatie voor op rampen en crisissituaties. Ook leggen we werkprocessen vast in lokale crisisplannen en besteden we elk jaar meerdere keren aandacht aan opleiden, trainen en oefenen.

Om goed voorbereid te zijn op een crisis, versterken we onze samenwerking met de Veiligheidsregio en andere partners in de regio. We bouwen aan een sterk netwerk op het gebied van veiligheid en crisisbeheersing en nemen actief deel aan regionale bijeenkomsten en kennissessies.

Daarnaast werken we het Integraal Veiligheidsplan Tweestromenland 2027-2030 uit en leggen dit voor aan de raad. We werken hierbij lokaal en regionaal samen, bijvoorbeeld bij de aanpak van ondermijning.

Ambities, doelen & resultaten

(Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?)

Ambitie 1 De gemeente Berg en Dal is een betrouwbare, toegankelijke en veilige gemeente.

1.1 Verhogen van de betrouwbaarheid van onze dienstverlening.	
Resultaat 1.1.1	Alle medewerkers van onze gemeente werken volgens de nieuw vastgestelde visie op dienstverlening.
Inhoud	Binnen het programma Versterken Dienstverlening werken we aan de verdere professionalisering van onze dienstverlening. We ontwikkelen en implementeren kaders die duidelijk maken welke kwaliteit inwoners van ons mogen verwachten. Heldere servicenormen worden organisatiebreed toegepast en vormen de basis voor een consistente dienstverlening. Daarnaast werken we aan een gemeentebrede klantcontactstrategie, zodat inwoners via alle vastgestelde kanalen op een herkenbare, toegankelijke en passende wijze worden geholpen.
Financiën	Past binnen beschikbare budget.
Planning	Hele jaar 2027.

Risico	Onvoldoende commitment binnen de organisatie en gedragsverandering vraagt tijd.
1.2 Meer (integraal) inzicht in de behoeften en tevredenheid van inwoners en ondernemers.	
Resultaat 1.2.1	Verbeterde dienstverlening die beter aansluit op de behoeften van gebruikers.
Inhoud	We gebruiken de resultaten van de onderzoeken naar onze dienstverlening uit 2026. In 2027 voeren we de verbetermaatregelen uit de ontwikkelagenda dienstverlening uit. Deze agenda omvat onder andere inwonersreizen, procesverbeteringen en communicatie over de verbeteringen richting gebruikers. We versimpelen procedures en aanvragen. Elk collegelid zet zich in voor het verbeteren van minimaal één proces binnen de eigen portefeuille. Daarbij zetten we inwoners- en ondernemersreizen in om ervaringen en behoeften van inwoners en ondernemers structureel mee te nemen. Om deze werkwijze duurzaam en organisatiebreed te borgen, zetten we getrainde collega's in en ontwikkelen we een praktische toolkit. Daarnaast ontwikkelen we het dashboard dienstverlening verder door. Hierdoor beschikken we over betere stuurinformatie, kunnen we trends en signalen sneller herkennen en spelen we tijdig in op ontwikkelingen en behoeften van inwoners.
Financiën	Past binnen het beschikbare budget.
Planning	Doorlopend.
Risico	Onvoldoende commitment binnen de organisatie, en gedragsverandering vraagt tijd.
1.3 Een hoog niveau van digitaal toegankelijke dienstverlening.	
Resultaat 1.3.1	We volgen de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) en bieden onze diensten digitaal aan. Ook zetten we een belangrijke stap richting toegankelijke dienstverlening via passende kanalen.
Inhoud	We zorgen voor duidelijke informatie over onze dienstverlening. We maken in onze serviceformules expliciet onderscheid tussen fysieke en digitale dienstverlening. We breiden de mogelijkheden voor digitale aanvragen uit, met blijvende aandacht voor inwoners die minder digitaal vaardig zijn. Met een routekaart digitale dienstverlening brengen we focus aan in de verdere digitalisering van onze dienstverlening.
Financiën	In 2027 volgt een voorstel.
Planning	We voeren een nulmeting uit om de stand van zaken rondom implementatie digitale wetgeving in kaart te brengen en stellen een uitvoeringsplan op in 2027.
Risico	Onvoldoende capaciteit om het uitvoeringsplan uit te voeren.

Ambitie 2 De gemeente Berg en Dal is een prettige en veilige omgeving om te wonen, te werken en te recreëren.

2.1 Een veilige gemeente waar we wet- en regelgeving naleven en waar we ondermijnende activiteiten bestrijden.	
Resultaat 2.1.1	We versterken de regionale samenwerking op het gebied van ondermijning.
Inhoud	We voeren de provinciale 'Basisnormen integriteit en weerbaarheid tegen ondermijning' uit en de geprioriteerde thema's in het Integraal Veiligheidsplan Tweestromenland 2027-2030 (aanpak ondermijning, digitale veiligheid, verbinding zorg en veiligheid). Dit doen we samen met de regiogemeenten en partners als politie, OM, RIEC en Weerbaar Gelderland-Zuid.

Financiën	Dit betalen we vooralsnog uit het beschikbare budget en capaciteit.
Planning	Gestart in 2026, loopt de komende jaren door.
Risico	Deze taak kost extra capaciteit en bepaalde deskundigheid, die maar beperkt beschikbaar is. Daarnaast kan verdere uitwerking van bepaalde (veiligheids)maatregelen tot extra kosten leiden.
2.2 We zijn voorbereid op een eventuele crisis.	
Resultaat 2.2.1	We werken aan een weerbare organisatie en passen continuïteitsplannen aan op de actualiteit.
Inhoud	We brengen in beeld hoe onze primaire dienstverlening doorgang kan vinden tijdens verstoringen.
Financiën	Het is nu nog onduidelijk hoe zich dit financieel vertaalt. Hiervoor volgt in 2027 een voorstel.
Planning	We leveren uiterlijk eind 2027 een bijgewerkt plan voor bedrijfscontinuïteit op. Daarna nemen we het plan structureel op in de dagelijkse werkwijze en zorgen we dat we het regelmatig controleren en bijwerken.
Risico	Op dit moment is nog onduidelijk hoeveel geld en capaciteit dit gaat kosten binnen de organisatie. Dit wordt uitgewerkt in het voorstel.
2.3 We hebben een eigentijds gemeentehuis	
Resultaat 2.3.1	Verbouwing gemeentehuis
Inhoud	Met het Project verbouwing gemeentehuis vernieuwen we de publieksruimte, de raadszaal en de kantooromgeving. Hiermee verbeteren we de dienstverlening aan inwoners, versterken we de faciliteiten voor raad en bestuur en realiseren we een moderne, flexibele werkomgeving voor onze medewerkers. Onderdelen worden met een raads werkgroep voorbereid.
Financiën	Er is een apart investeringsbudget beschikbaar gesteld.
Planning	In 2027 bereiden we ons voor op de verbouwing van de publieksruimte, raadszaal en kantoren van het gemeentehuis.
Risico	Door krapte op de arbeidsmarkt kan vertraging optreden. Kosten vallen hoger uit dan begroot.

Wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten	-34.301	-32.776	-25.165	-25.440	-25.908	-26.364
Baten	102.717	111.027	99.912	98.063	96.566	97.317
Totaal programma	68.417	78.251	74.748	72.623	70.658	70.953

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Hieronder staat het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen met een toelichting per onderdeel.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2025	Begroting 2026 Actueel	Begroting 2027	Vershil Begroting 2027 Begroting 2026
a. Lokale heffingen				
- OZB	7.220	7.540	7.906	366
- Toeristenbelasting*	744	775	1.186	411
- Forensenbelasting*	33	30	30	-
- BIZ-belasting*	47	46	46	-
- Uitvoeringskosten*	-855	-1.001	-510	491
Totaal lokale heffingen	7.190	7.391	8.659	1.268
b. Algemene uitkering				
- uitkering	79.853	81.390	85.587	4.197
- uitvoeringskosten	-19	-19	-18	1
Totaal algemene uitkering	79.834	81.371	85.569	4.198
c. Dividend				
- opbrengsten	259	145	145	-
- kosten	5	-5	-5	-
Totaal dividend	263	141	141	-
d. Saldo financieringsfunctie	891	538	392	-146
e. Overige dekkingsmiddelen				
- Post onvoorzien	-	-25	-25	-
- Stelposten	-	-295	443	739
- Saldo kapitaallasten	396	1.081	988	-93
- Vennootschapsbelasting	7	-	-	-
- Diversen	-	-245	-97	149
Totaal overige dekkingsmiddelen	403	515	1.310	795
Totaal algemene dekkingsmiddelen	88.581	89.956	96.071	6.115
Mutaties op reserves				
- toevoeging aan	-9.897	-7.648	-381	7.267
- onttrekking aan	11.693	17.797	1.920	-15.877
Totaal reserves	1.796	10.149	1.539	-8.610
Begrotingsresultaat	7.389	-844	327	1.171

* De toeristenbelasting en forensenbelasting met de daarbij horende uitvoeringskosten zijn vermeld bij programma 3 Economie, Werk en Inkomen. Dit is verplicht op grond van het BBV.

a. Lokale heffingen

Onder lokale heffingen verstaan we de Onroerende zaakbelastingen, Toeristenbelasting, Forensenbelasting en de BIZ-belasting. Voor een verder toelichting verwijzen we naar de paragraaf "Lokale heffingen".

De uitvoeringskosten zijn in het overzicht apart zichtbaar gemaakt. Dit om de ontwikkeling van de opbrengsten goed zichtbaar te maken.

b. Algemene uitkering

De belangrijkste inkomstenbron van de gemeente is de uitkering die wij ontvangen van het Rijk uit het Gemeentefonds. Deze algemene uitkering is berekend op basis van de meest actuele gegevens voor onze gemeente, zoals aantallen inwoners, uitkeringsgerechtigden enzovoort. De raming is gebaseerd op de mei- en septembercirculaire 2026.

c. Dividend

Het betreft het dividend dat we ontvangen van de BNG en Vitens.

d. Saldo financieringsfunctie

In de regelgeving is het saldo van de financieringsfunctie apart vermeld als onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen. Onder dit saldo wordt verstaan: het saldo van de kosten en opbrengsten die samenhangen met het uitzetten en opnemen van geld, en de renteopbrengsten van de eigen financieringsmiddelen. De eigen financieringsmiddelen zijn de reserves en voorzieningen.

e. Overige algemene dekkingsmiddelen

Vennootschapsbelasting

De gemeente moet belasting afdragen over de winst die met "commerciële activiteiten" wordt gemaakt. Met commerciële activiteiten worden in dit verband activiteiten bedoeld, die zowel door de gemeente als door ondernemers (kunnen) worden verricht. Te denken valt hierbij aan de grondexploitatie. Op dit moment hebben we voor vennootschapsbelasting geen raming in deze begroting opgenomen.

Onvoorzien/ stelposten

In de jaren 2027 tot en met 2030 hebben we voor onvoorziene uitgaven jaarlijks een raming van € 25.000 opgenomen. Daarnaast is een stelpost onderuitputting kapitaallasten van € 700.000 opgenomen.

Overhead

Wat is overhead?

De commissie BBV legt de overhead uit als alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Het primaire proces zijn de kerntaken van de gemeente. Dit zijn de producten en diensten waarmee we de inwoner helpen. Alle kosten die we maken bij de sturing en ondersteuning hiervan zijn dus overheadkosten.

In de begroting verzamelen we de kosten zoveel mogelijk op het programma waar ze horen. De overheadkosten verdelen we niet over de programma's. Deze kosten verzamelen we op een apart taakveld overhead, zodat ze beter zichtbaar zijn. Hieronder staat het overzicht overhead met een toelichting.

Bedragen x € 1.000

Overhead	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1. Loonkosten overhead	-7.979	-7.874	-8.543
2. ICT-kosten	-3.157	-3.313	-3.656
3. Huisvestingskosten	-603	-673	-696
4. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering	-2.230	-1.633	-2.435
Totaal	-13.969	-13.493	-15.330
Toerekening aan projecten/grondexploitatie	444	622	789
Overhead ten laste van exploitatie	-13.525	-12.871	-14.541

Toerekening aan projecten/grondexploitatie

Een deel van de overheadkosten rekenen we toe aan de projecten/grondexploitatie. Deze overheadkosten drukken daardoor niet op het begrotingssaldo.

Opslag overhead

Opslagpercentage (op basis van euro's)

Zoals hierboven aangegeven bedragen onze overheadkosten in totaal € 15.330 (x 1.000). De direct toegerekende loonkosten bedragen in totaal € 17.903 (x 1.000).

Het opslagpercentage is dan $15.330 / 17.903 \times 100\% = 85,63\%$.

Dit betekent dat we de directe loonkosten verhogen met 85,63%, zodat de overhead juist meegenomen wordt.

Percentage formatie (op basis van fte's)

Kijken we naar de formatie (hoeveel personeel overhead is er opgenomen in de begroting ten opzichte van het totaal), dan komen we tot de volgende berekening (1 fte is één fulltime medewerker):

Onze totale formatie is 280,83 fte. Hiervan heeft 90,23 fte (verspreid over de hele organisatie) betrekking op overhead.

Het percentage overhead van de formatie is dan $90,23 \text{ fte} / 280,83 \text{ fte} = 32\%$.

Dit betekent dat 32% van onze formatie belast is met overheadwerkzaamheden. Dit percentage is nagenoeg gelijk aan voorgaande jaren (2025: 32% en 2026: 33%).

Voor meer informatie over de organisatie en de bedrijfsvoering verwijzen we naar de paragraaf Bedrijfsvoering.

Verbonden partijen

Verbonden partij	Draagt bij aan ambitie
 Bank Nederlandse gemeenten	Reguliere taken
 Belasting Samenwerking Rivierenland	Reguliere taken

	Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen	1. We beschermen ons landschap als een kernkwaliteit
	Veiligheidsregio Gelderland Zuid	2. De gemeente Berg en Dal is een prettige en veilige omgeving om te wonen, te werken en te recreëren

Paragrafen

Lokale heffingen

Deze paragraaf gaat over de belastingen en heffingen die een gemeente mag innen. We gaan in op de volgende onderdelen:

- de verwachte (geraamde) belastinginkomsten
- het beleid over de lokale heffingen
- een overzicht van de diverse heffingen
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid
- een aanduiding van de lokale lastendruk

De gemeente mag een aantal belastingen en heffingen innen. Deze gemeentelijke belastingen en heffingen maken voor ongeveer 16% deel uit van de gemeentelijke inkomsten. We maken in het gemeentelijk belastinggebied onderscheid tussen:

- belastingen, dit zijn onder andere de onroerendezaakbelastingen (OZB), BIZ-belasting, toeristenbelasting en forensenbelasting: De opbrengst hiervan is niet gekoppeld aan bepaalde diensten die wij aanbieden. Het is een algemeen dekkingsmiddel.
- bestemmingsheffingen, zijn heffingen die gekoppeld zijn aan een bepaalde dienst van de gemeente. Dit zijn bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing, rioolheffing en leges.

Beleid en geraamde inkomsten

De regels met betrekking tot belastingen leggen we vast in een zogenaamde verordening. De gemeenteraad stelt in december 2026 de nieuwe verordeningen voor 2027 vast.

Bij het opstellen van de begroting 2027, en de meerjarenraming, is uitgegaan van de volgende punten. Deze zijn door de gemeenteraad vastgesteld in de Kadernota 2027.

- De OZB stijgt met 3,7% inflatiecorrectie.
- We gaan ervan uit dat de afvalstoffenheffing, rioolheffing, het rioolaansluitrecht en de leges 100% kostendekkend zijn. Dit betekent dat de opbrengsten en kosten aan elkaar gelijk zijn.
- Bij de Begroting 2026 is besloten om de tarieven voor de Toeristenbelasting vanaf 2027 te verhogen met 53%. Dit betekent voor 2027 dat de tarieven per overnachting stijgen naar € 2,50 (2026: € 1,63) voor het normale tarief en naar € 1,58 (2026: € 1,03) voor tarief kamperen.
- De tarieven voor de forensenbelasting, marktgelden en grafrechten verhogen we met 3,7% inflatiecorrectie.
- Voor de Bedrijfs Investerings Zone Belasting (BIZ) is een uitvoeringsovereenkomst aangegaan met de Vereniging BIZ Groesbeek Centrum voor een periode van 5 jaar. Deze overeenkomst loopt tot en met 2026 en wordt verlengd tot en met 2030. Ook is met Vereniging BIZ Millingen Centrum een overeenkomst gesloten tot eind 2028. De tarieven wijzigen niet.

Vanaf 1 januari 2027 voert Belastingssamenwerking Rivierenland (BSR) voor onze gemeente de belastingwerkzaamheden en de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ) uit. BSR is een gemeenschappelijk belastingkantoor waar wij bij zijn aangesloten. BSR verzendt de belastingaanslagen.

Hieronder vindt u een overzicht van de verwachte (geraamde) belastinginkomsten voor de jaren 2026 en 2027 en de gerealiseerde inkomsten 2025.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Vershil Begroting- Begroting
Onroerendezaakbelasting	7.220	7.540	7.906	366
Toeristenbelasting	744	775	1.186	411
Forensenbelasting	33	30	30	-
Afvalstoffenheffing (inclusief huisvuilzakken)	4.563	5.131	5.198	67
Rioolheffing	4.346	4.565	4.666	101
Marktgelden	13	16	16	-
Grafrechten	65	75	75	-
BIZ-belasting	47	46	46	-
Leges	2.292	2.647	2.656	10
Totaal geraamde belastinginkomsten	19.324	20.825	21.780	955

In vergelijking met de verwachte opbrengsten 2026 is de raming van de totale belastingen opbrengsten in 2027, per saldo € 955.000 hoger.

De belangrijkste verklaringen zijn:

- meer OZB-opbrengsten € 366.000 door actualisatie op basis van 2026 en inflatiecorrectie +3,7%;
- hogere opbrengst toeristenbelasting € 411.000 door verhoging van de tarieven.
- hogere opbrengst afvalstoffenheffing € 67.000 door afspraak dat we kostendekkend willen zijn.
- hogere opbrengsten rioolheffing € 101.000 door stijging conform Water en Rioleringsprogramma 2026-2030 met 2,0% én inflatiecorrectie +3,7%;

Kostendekkendheid

Afvalstoffenheffing

Wij brengen afvalstoffenheffing in rekening op grond van de Wet milieubeheer.

Belastingplichtig is degene, van wie de gemeente het huishoudelijk afval moet inzamelen.

De tarieven voor de afvalstoffenheffing stijgen met ongeveer 1,3%. De verwachte opbrengst in 2027 is € 4.934.089. Daarmee komt de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing uit op 100%. Dit betekent dat we met de totale opbrengsten 100% van de kosten kunnen betalen. De verklaring van deze stijging is enerzijds het inflatiepercentage. Dar heeft een indexpercentage berekend van 5,88%. Daar staat tegenover dat de aantallen ook zijn bijgesteld. Ook de uitvoeringskosten voor de heffing en invordering van de afvalstoffenheffing zijn van invloed op de berekening van de afvalstoffenheffing. Deze vallen door de overgang naar Belasting samenwerking Rivierenland (BSR) lager uit.

Ons contract voor de milieustraat in Groesbeek loopt eind december 2026 af. We zijn nog in overleg over de verbeteringen/uitbreiding van de milieustraat. Het is nog niet duidelijk wat de financiële gevolgen zijn, maar deze wijziging kan gevolgen hebben voor de afvalstoffenheffing. We komen hiervoor in 2026 nog met een raadsvoorstel.

Afvalstoffenheffing

7.3 Afval incl btw	-5.501.195
6.3 Kwijtschelding incl btw	-187.024
0.4 Overhead	-303.354
Overige opbrengsten	1.057.484
Totale kosten	-4.934.089
Opbrengst belastingen	4.934.089
Totale opbrengsten	4.934.089
Dekking	100%

Rioolheffing

De gemeente moet zorgen voor de afvoer van het stedelijk afvalwater (rioolwater) en hemelwater (regenwater). De kosten betalen we uit de rioolheffing.

In februari 2026 heeft de gemeenteraad het (nieuwe) Water en Rioleringsprogramma (WRP) Berg en Dal 2026-2030 vastgesteld. Zoals in het WRP is opgenomen, verhogen we de opbrengst voor 2027 met 2,0% én inflatiecorrectie (+3,7%).

De gemeenteraad heeft tegelijk met het vaststellen van het WRP besloten om de heffingsmaatstaf voor de rioolheffing te wijzigen. Vanaf 1 januari 2027 betalen zowel de eigenaar als de gebruiker van een perceel.

De totale opbrengst voor 2027 is begroot op € 4.666.000. Op basis van de begroting is de rioolheffing 100% kostendekkend. Dit betekent dat de kosten net zo hoog zijn als de inkomsten.

Rioolheffing

7.2 Riolering incl btw	-4.129.378
7.2 Overige opbrengsten	31.000
7.2 Onttrekking aan voorziening	268.387
0.9 Onttrekking reserve	48.960
5.7 Natuurlijk groen incl btw	-84.700
6.3 Kwijtschelding	-127.024
2.1 Schoonhouden wegen incl btw	-161.971
0.4 Overhead	-511.274
Totale kosten	-4.666.000
Opbrengst belastingen	4.666.000
Totale opbrengsten	4.666.000
Dekking	100%

Rioolaansluitrecht

We hanteren een vast tarief als we een standaard aansluiting op het riool moeten maken. Uitgangspunt hierbij is dat we met de opbrengsten de kosten kunnen betalen.

Rioolaansluitrecht

7.2 Huisaansluitingen incl btw	-8.509
0.4 Overhead	-552
Totale kosten	-9.061
Leges	9.000
Totale opbrengsten	9.000
Dekking	99%

Marktgelden

In de marktgeldverordening staan de gemeentelijke regels over de markt. We verhogen de tarieven voor 2027 met 3,7% (inflatie).

Het dekkingspercentage, inclusief de inkomsten uit staangelden, is 53%. Dit betekent dat we met de totale opbrengsten (€ 16.000) voor 2027, 53% van de kosten (€ 30.082) kunnen betalen. Er is dus een tekort van € 14.082. Dit komt doordat kosten voor een aantal evenementen ook aan deze taak zijn toegerekend.

Marktgelden

3.3 Kosten markten	-29.739
0.4 Overhead	-10.943
3.3 Overige opbrengsten	10.600
Totale kosten	-30.082
Opbrengst belastingen	16.000
Totale opbrengsten	16.000
Dekking	53%

Lijkbezorgingsrechten/Grafrechten

Met de opbrengst uit de begraafrechten betalen we de kosten van het begraven en het onderhouden van de begraafplaatsen. Voor 2027 verhogen we de tarieven met 3,7% (inflatie).

Wij verwachten een opbrengst van € 75.000. Op basis van de begrotingsgegevens realiseren wij een dekkingspercentage van 39%. Het gevolg is een tekort op de exploitatie van € 116.373 voor 2027. Er is bewust voor gekozen om deze tarieven niet kostendekkend te laten zijn. We zitten op vergelijkbare tarieven als de kerken in onze gemeente.

Begraafplaatsrechten

7.5 Kosten begraafplaatsen	-168.373
0.4 Overhead	-31.138
7.5 Overige opbrengsten	7.650
Totale kosten	-191.861

Opbrengst belastingen	75.000
Totale opbrengsten	75.000
Dekking	39%

Leges

Op basis van de legesverordening worden de rechten geheven van degenen die gebruik maken van de diensten, beschikbaar gesteld door het gemeentebestuur. De Tarieventabel bij de verordening is conform het VNG-model ingedeeld in drie titels zijnde:

Titel 1 Algemene dienstverlening;

Titel 2 Dienstverlening vallende onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunningen;

Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijnen.

De verbijzondering van onderwerpen binnen de titels zijn terug te vinden in de Legesverordening.

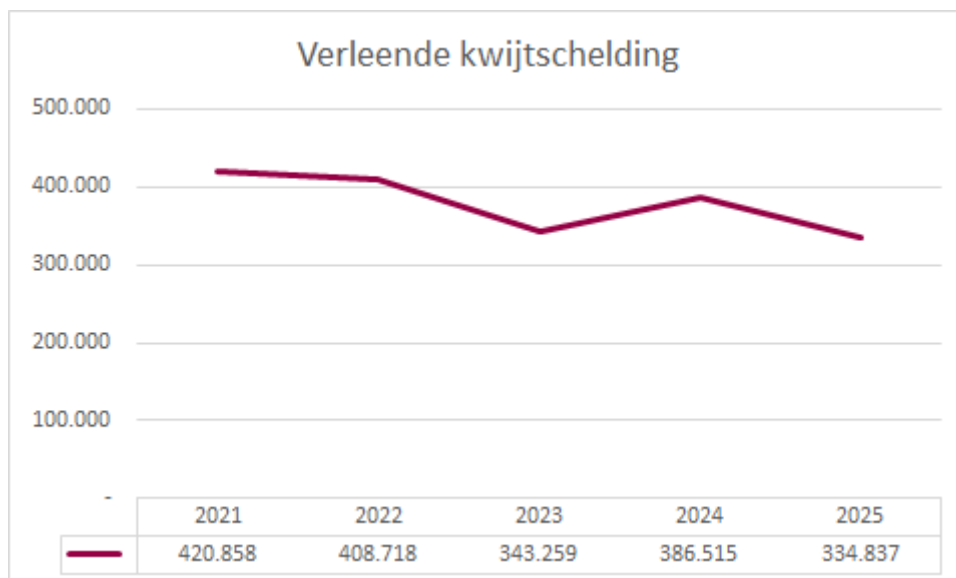
In artikel 229b van de Gemeentewet is bepaald dat de tarieven zodanig moeten zijn vastgesteld dat de geraamde baten van de rechten niet uitgaan boven de geraamde lasten. Daar waar rijksnormen of maximumtarieven gelden (zoals bij reisdocumenten), zijn deze leidend. De overige tarieven in de legesverordening worden - los van overige wijzigingen van de legesverordening - verhoogd met een inflatiecorrectie van 3,7%.

Bedragen x € 1.000

Legesverordening Hoofdstuk	Directe kosten	Overhead	Overige kosten	Opbrengst	Kosten- dekkendheid
1. Algemene dienstverlening	-560	-479	-520	1.004	64%
2. Dienstverlening en besluiten in het kader van Omgevingswet	-136	-116	-1.991	1.506	62%
3. Dienstverlening vallend onder de Dienstenrichtlijn en niet vallend onder Hoofdstuk 2	-22	-19	-4	13	28%
Totaal legesverordening	-718	-615	-2.515	2.522	66%

Kwijtscheldingsbeleid

Het is voor belastingplichtigen mogelijk om voor de onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing en de rioolheffing kwijtschelding aan te vragen. In onderstaande grafiek ziet u hoeveel kwijtschelding er de afgelopen 5 jaren is verleend. In de begroting 2027 een bedrag van € 300.000 voor kwijtschelding opgenomen. Dat is lager dan de afgelopen jaren, omdat we verwachten minder kwijtschelding te verlenen door de gewijzigde verordening rioolheffing.

Of de aanvrager in aanmerking komt voor kwijtschelding hangt af van zijn persoonlijke financiële situatie. Wij verlenen kwijtschelding als aan alle voorwaarden voor kwijtschelding is voldaan. In onze gemeente hanteren wij de zogenaamde 100 procent kwijtscheldingsnorm. Dit betekent dat mensen met een inkomen op bijstandsniveau, zonder vermogen, altijd in aanmerking komen voor kwijtschelding.

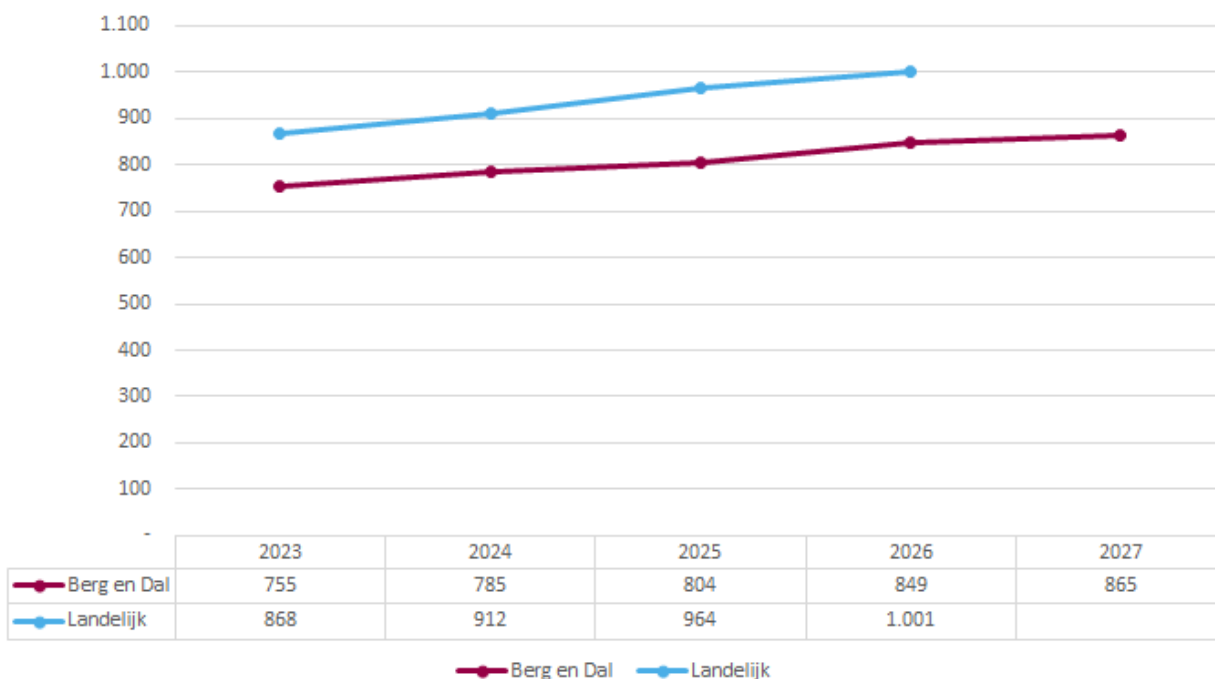
BSR regelt voor ons de uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid. Zij maken voor het verlenen van geautomatiseerde kwijtschelding gebruik van de informatie van het landelijk Inlichtingenbureau. Het bureau toetst het gemeentelijke bestand met de huishoudens die in 2026 recht hebben op kwijtschelding aan de hand van gegevens van het UWV, de Belastingdienst en de RDW. Afhankelijk van het toetsingsresultaat wordt het recht op kwijtschelding wel/niet ambtshalve verleend.

Lokale lastendruk

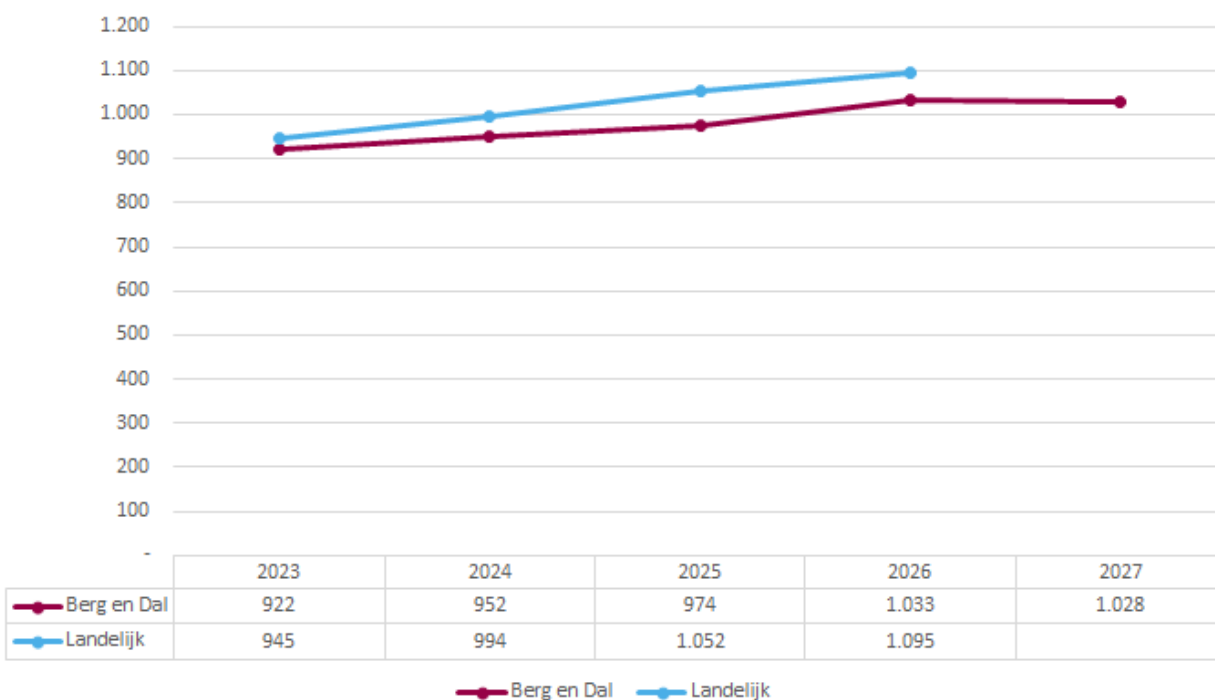
De belastingen en heffingen die inwoners betalen, verschillen per persoon. Toch bestaat de behoefte om gemeenten te vergelijken. Voor die vergelijking maken we gebruik van de gemeentelijke lastendruk. Hierbij gaan we uit van een standaardsituatie met de tarieven van onze gemeente. In de berekening van de lastendruk houden we rekening met de Onroerende- zaakbelastingen, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing.

In de grafieken hieronder zijn de totale lasten in vergelijking met het landelijk gemiddelde weergegeven voor een eenpersoonshuishouden en een meerpersoonshuishouden op basis van de Coelo atlas.

Totale gemeentelijke lasten eenpersoonshuishouden

Totale gemeentelijke lasten meerpersoonshuishouden

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is het vermogen van de gemeente om onverwachte, hoge kosten op te kunnen vangen, zonder dat de uitvoering van taken en de bedrijfsvoering in gevaar komen. Het weerstandsvermogen geeft aan hoe sterk de financiële positie van de gemeente is. Voor het beoordelen van de "weerstand" is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. Het gaat hierbij alleen om risico's waarvoor geen of wellicht onvoldoende verzekeringen zijn afgesloten, voorzieningen zijn gevormd of budgetten beschikbaar zijn. In deze paragraaf gaan wij in op onze risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen.

Risicoregister

In het risicoregister maken we een overzicht van alle bekende risico's binnen de organisatie. Deze beoordelen en analyseren we om te bepalen hoe we met deze risico's om willen gaan. Voor elk risico wordt een risicoscore bepaald. De risico's zijn per categorie: aansprakelijkheid, eigendommen, bedrijfsvoering en financieel, bij elkaar opgeteld om een totaalbeeld van de risico's te geven. Om de grootste risico's inzichtelijk te maken zijn risico's met een financieel belang vanaf € 100.000 hieronder verder toegelicht.

Bedragen x € 1.000	
Categorie	Risico
1. Aansprakelijkheid	49
2. Eigendommen	96
3. Bedrijfsvoering	601
4. Financieel	3.943
Totaal risico's	4.689

Afwezigheid personeel wegens ziekte of anderszins

Kennis en kunde zijn (tijdelijk) niet beschikbaar waardoor de kwaliteit van de organisatie en de door de organisatie geleverde producten lager worden. Uitgangspunt bij ziekteverzuim is een interne oplossing en geen externe inhuur, afhankelijk van de duur van de afwezigheid en taak. Totstandkoming inschatting: loonsom € 26.935.191 x 6,50% (bron: loonsom begroot 2027; ziekteverzuimpercentage over 2025) = € 1.750.787 Binnen het ziekteverzuim van 6.5% wordt ongeveer 25% vervangen. Dit maakt het financiële risico € 438.000.

WMO-begeleiding en Jeugdhulp

De ramingen 2026 hebben we zo realistisch mogelijk ingeschat. We lopen het risico dat de aanvragen en de duur van de zorg nog meer toenemen. Daarnaast is er onzekerheid vanwege de transformatie naar specialistische voorzieningen en aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt. De hervormingsagenda jeugd moet leiden tot maatregelen die de kosten van jeugdhulp beperken vanaf 2028. Het is onduidelijk wat dit (financieel) voor ons betekent. We schatten het risico in op 15% van € 18.275.000 en de kans hierop op 50%. Dit maakt het financiële risico € 1.371.000.

Hulp bij het huishouden

De tarieven voor hulp bij het huishouden zijn onderbouwd en reëel. De kosten ramen we € 4.300.000 voor 2027. Er is onzekerheid over de tarieven en onzekerheid of we gaan inlopen op achterblijvende bestedingen, door meer gecontracteerde aanbieders waarmee we beter kunnen voldoen aan alle aanvragen. Het risico dat de kosten verder toenemen ramen we op 5% van € 4.300.000. De kans hierop schatten we in op 50%. Dit maakt het financiële risico € 108.000.

Toename aanvragen bijzondere bijstand/armoedebestrijding

De uitgaven ramen we op € 2.400.000. Het risico dat de uitgaaf verder stijgt is aanwezig. Dit risico schatten we in op 25% en de kans hierop op 25%. Dit maakt het financiële risico € 150.000

GGD

In de begroting 2027 van de GGD is rekening gehouden met een gemeentelijke bijdrage.

We lopen het risico dat het begrotingsbudget van de GGD niet toereikend is en wij als gemeente daarom meer moeten betalen dan oorspronkelijk begroot. We schatten de kans dat de GGD over het budget heen gaat in op 50%. We verwachten dat als dit gebeurt het zal gaan om een overschrijding van 10% op het totale budget dat wij bijdragen aan de GGD. Dit maakt het financiële risico € 126.000.

Toerekening apparaatskosten

Er wordt risico gelopen ten aanzien van toegerekende apparaatskosten. Net zoals bij de grondexploitatie komen deze kosten, bij het niet doorgaan van de projecten, ten laste van de exploitatie. Dit risico wordt ingeschat op € 130.000.

Prijsontwikkeling energie

Met betrekking tot de kosten voor energie bestaat een afhankelijkheid van de energieleverancier over mogelijke prijsverhogingen. We proberen de kosten zo goed mogelijk in te schatten. Het financiële risico schatten we op € 100.000.

Prijsontwikkelingen investeringen

In het Meerjareninvesteringsplan van de begroting 2027 is voor de periode 2027-2030 een investering van € 91,4 miljoen opgenomen. Dit bedrag is gebaseerd op de laatst bekende prijsgegevens. We ontvangen geregeld signalen dat de prijzen blijven stijgen door onder meer tekort van materialen en grote vraag naar materialen. Ook werken de stijgingen van lonen en energiekosten nog steeds door in de prijzen. De kapitaallasten bedragen in 2030 ruim € 3.500.000. We schatten het risico in op 20% van deze kapitaallasten. Het financiële risico is daarmee € 695.000.

Algemene uitkering

In de begroting 2027 is de meicirculaire 2026 de basis voor de berekening van de algemene uitkering. We hebben de WOZ-waardes bijgesteld volgens de overzichten van Munitax tot en met 1 juli 2026 en deze waardes geïndexeerd.

Overschotten (of tekorten) uit het BTW-Compensatiefonds (BCF) worden toegevoegd (of onttrokken) aan de algemene uitkering. Het is toegestaan om het overschot van 2025 vanaf 2027 structureel op te nemen, maar dit is onzeker. Wij ramen toch het overschot op basis van de gerealiseerde overschotten 2025. Dit is in overeenstemming met het advies van het ministerie van BZK.

Vooralsnog schatten we het totale risico met betrekking tot de algemene uitkering in op 2,5% van € 85,14 miljoen is € 2.128.000. De kans hierop is 25%. Waarmee het financiële risico € 532.000 is.

De verdeling van het gemeentefonds wordt herzien. Naar aanleiding van het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) is echter besloten dat meer onderzoek nodig is voordat een nieuwe verdeling kan worden ingevoerd. Daarom wordt de herziening niet per 1 januari 2027 volledig doorgevoerd. Het huidige ingroeipad wordt voor 2027 en 2028 bevroren. Wel worden enkele beperkte aanpassingen in het verdeelmodel doorgevoerd. Een volgende stap in de herziening is voorzien per 1 januari 2029.

Dorpshuis Kerstendal

In 2027 subsidiëren we dorpshuis Kerstendal om de renovatie en verduurzaming uit te

voeren en ondersteunen hen met expertise. Hiervoor is een bedrag van € 500.000 aan de gemeente gevraagd. De stichting verwacht daarnaast ongeveer € 500.000 aan fondsen te kunnen werven (zoals DUMAVA). Aan de gemeente is gevraagd om borg te staan voor € 500.000 wanneer dorps huis Kerstendal onverhoopt minder fondsen kan werven dan € 500.000. We schatten de kans dat het niet lukt om de fondsen te verwerven in op 50%. Het financiële risico is hiermee € 250.000.

Wijzigingen

De volgende grote wijzigingen ten opzichte van de jaarrekening 2025 zijn opgenomen in het risicoregister:

Verduurzamen gemeentelijk vastgoed 2040 energieneutraal vervalt

Eerder was de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed 2040 energie neutraal opgenomen als risico. Op dit moment wordt dit niet meer gezien als een risico, maar een wettelijke taak. De verschillende onderdelen worden dan ook opgenomen in de begroting. Hiermee vervalt een risico dat eerder werd geschat op € 500.000.

Dorps huis Kerstendal

Het risico zoals hiervoor omschreven voor dorps huis Kerstendal is dit jaar nieuw ontstaan en opgevoerd in het risicoregister.

Daarnaast zijn twee risico's financieel veranderd waardoor deze groter (Toerekening apparaatskosten aan projecten) en kleiner (MGR Werkbedrijf en ICT) zijn geworden dan € 100.000. Hierdoor is het overzicht hierboven iets gewijzigd.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit geeft aan welke middelen wij beschikbaar hebben om eventuele tegenvallers op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande zaken. De weerstandscapaciteit is onderverdeeld in structureel en incidenteel. De totale weerstandscapaciteit van de gemeente ziet er als volgt uit:

Bedragen x € 1.000	
Onderdeel	Bedrag
<u>Structurele weerstandscapaciteit</u>	
1. onbenutte belastingcapaciteit	6.126
2. post onvoorzien	25
3. vrije begrotingsruimte	-
4. structurele bezuinigingsmogelijkheden	-
Totaal structurele weerstandscapaciteit	6.151
<u>Incidentele weerstandscapaciteit</u>	
1. algemene reserve	43.050
2. bestemmingsreserves	-
3. stille reserves (overwaarde gemeentelijke bezittingen)	279
4. incidentele bezuinigingsmogelijkheden	-
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	43.329
Totaal weerstandscapaciteit per 31-12-2027	49.481

Weerstandsvermogen

Op basis van het risicoprofiel en de inventarisatie van de weerstandscapaciteit bepalen wij ons weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen drukken wij uit in een verhoudingsgetal.

Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
$> 2,0$	Uitstekend
$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
$0,8 < x < 1,0$	Matig
$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Op basis van de begroting 2027 ziet de weerstandsratio er als volgt uit:

		Begroting 2027	Begroting 2026	Rekening 2025	Begroting 2025
Ratio	$\frac{49.481}{4.689} =$	10,55	10,05	7,51	6,41
weerstandsvermogen					

Een weerstandsratio hoger dan 2 is uitstekend. Met een weerstandsratio van 10,55 beschikken wij op dit moment dus over een uitstekend weerstandsvermogen. Er zijn ruim voldoende middelen om de in beeld gebrachte risico's op te kunnen vangen.

De weerstandsratio is heel licht gestegen ten opzichte van de begroting van 2026. De onbenutte belasting capaciteit is nagenoeg gelijk gebleven. De reserves zijn licht gegroeid en ook de risico's zijn vrijwel gelijk gebleven ten opzichte van 2026. Dit zorgt voor een zeer kleine wijziging in de weerstandsratio.

Financiële kengetallen

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (Bbv) moeten gemeenten een vijftal financiële kengetallen opnemen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van de begroting en de jaarstukken. Het doel is om op deze wijze makkelijker inzicht te verschaffen in de financiële positie van de gemeente.

De vijf kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of op te vangen. Ze geven inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid. Hoe de kengetallen in relatie tot de financiële positie moeten worden beoordeeld, is voorbehouden aan de raad. Hiervoor zijn geen algemene normen gegeven.

Kengetal		Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Normering Categorie
1a. Netto schuldquote		13%	70%	74%	89%	112%	113%	A
1b. Netto schuldquote	gecorrigeerd voor alle verstekte leningen	5%	59%	65%	80%	103%	104%	A
2. Solvabiliteitsratio		55%	36%	35%	31%	26%	26%	B
3. Grondexploitatie		0%	0%	0%	0%	0%	0%	A
4. Structurele exploitatie ruimte		5,3%	0,4%	0,5%	-1,3%	-2,2%	-2,8%	B
5. Belastingcapaciteit		98%	98%	94%	94%	94%	94%	A

Zoals aangegeven bestaan er geen algemeen geldende of wettelijk voorgeschreven normen voor de beoordeling van de financiële kengetallen in relatie tot de financiële positie van de gemeente. Voor een afgewogen beoordeling van de financiële positie moeten de financiële kengetallen in hun onderlinge samenhang en binnen de specifieke context van de gemeente worden bekeken.

Om de beoordeling gemakkelijker te maken hebben wij in de laatste kolom van bovenstaande tabel een normering opgenomen. Deze normering is gelijk aan de normen die de provincie Gelderland in het kader van haar financiële toezicht functie hanteert. Hierbij wordt gewerkt met de drie categorieën 'A', 'B' en 'C'. Aan deze categorieën is geen kwalificatie gegeven, omdat normering in eerste instantie door de gemeente zelf plaats dient te vinden. Wel kan over het algemeen worden gesteld, dat categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest.

In samenhang geven de kengetallen een positief beeld van de financiële positie van de gemeente Berg en Dal. De schuldpositie is op een aanvaardbaar niveau, er is sprake van enige onbenutte belastingcapaciteit en het weerstandsvermogen is uitstekend zodat wij in staat zijn om eventuele financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf beschrijven we hoe we onze kapitaalgoederen beheren.

1. Wegen
2. Riolering
3. Water
4. Groen
5. Gebouwen
6. Openbare verlichting
7. Speelruimten

Voor deze kapitaalgoederen beschrijven we:

- Het beleidskader;
- De financiële consequenties die uit het beleidskader voortvloeien;
- De vertaling van de financiële consequenties.

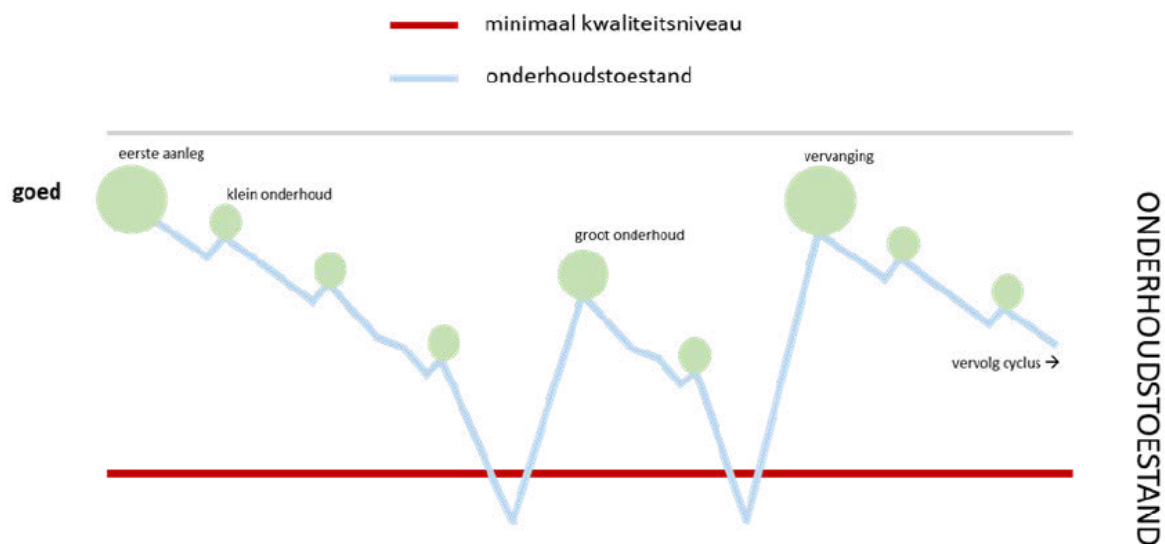
Algemeen

De gemeente heeft wegen, riolen, groen, lichtmasten, speeltuinen en gebouwen in eigendom. Dit noemen we kapitaalgoederen. De gemeente zorgt voor het onderhoud van deze kapitaalgoederen. Dat is belangrijk om prettig en veilig in de gemeente te wonen en verblijven. In de kadernota 2027 is aangegeven dat we minimaal de kwaliteit van onze kapitaalgoederen willen behouden en wat dat voor onze gemeente kan betekenen. Het areaal breidt zich uit door onder andere verschillende bouwprojecten. Om de bestaande en nieuwe kapitaalgoederen goed te onderhouden hebben we beleidsplannen opgesteld en vertaald naar beheer- en uitvoeringsplannen. Zo weten we wat we hebben, wat we willen, wat nodig is en wat het ons gaat kosten.

 Verharding 2.117.820 m2	 Verlichting 7.285 stuks	 VRI's 1 VRI	 Civiele kunstwerken 28 stuks
GROEN			FAUNA VOORZIENINGEN
 Bomen 15.444 stuks	 Bloembakken 52 stuks	 Groenvlakken 1.991.455 m2	 Schermen en rasters 11.900 m2
			 Overig 134 stuks
SPEELVOORZIENINGEN		STRAAT MEUBILAIR	
 Speelondergronden 6.923 m2	 Speeltoestellen 836 stuks	 Klimplantsteun 11 stuks	 Hekwerk 3.560 m
			 Meubilair 529 stuks
RIOLERING		WATER	
 Riool 345 km	 Gemalen, kolken en pompen 11.965 stuks	 Infiltratieputten 575 stuks	 Wadi's en waterdoorlatende verharding 40.000 m2
			 Sloten en beken 75 km

De levenscyclus van kapitaalgoederen

Na verloop van tijd gaat de kwaliteit van de kapitaalgoederen achteruit. De ideale levenscyclus laten we hieronder zien. Met klein onderhoud kunnen we de kwaliteit tijdelijk verbeteren. Slijtage gaat echter verder en groot onderhoud is nodig. Na verloop van tijd is vervanging noodzakelijk en begint de cyclus opnieuw. De afbeelding hieronder laat de verschillende typen onderhoud (klein onderhoud, groot onderhoud en vervanging) en het effect op de onderhoudstoestand zien.

Actuele beleids- en beheerplannen

In 2023 hebben we een Integraal Beleidsplan Openbare Ruimte opgesteld. In dit document hebben we een nieuwe visie bepaald: “We zetten ons in voor een schone, veilige en goed onderhouden openbare ruimte die klaar is voor de toekomst, zodat inwoners en andere gebruikers hier prettig kunnen wonen, werken en verblijven”. Om te komen tot die gewenste openbare ruimte, hebben we zes principes beschreven. Ons beheer, ontwerp en inkoop moet aan die principes voldoen.

In onderstaand schema hebben we, per kapitaalgoed, de relevante beleids- en beheerplannen genoemd. In de laatste kolom is aangegeven of en waar het beleids-/beheerplan in de begroting staat.

Kapitaalgoed	Beheerplan/ Beleidsplan	Vaststelling door raad	Volgende actualisatie	Financiële vertaling in begroting
Algemeen	- Integraal beleidsplan openbare ruimte	12 juni 2023	2032	Algemeen
Wegen	- Onderhoudsplan Wegen	23 oktober 2025	2030	MIP*, voorziening en exploitatie
Riolering/ Water	- Water- en Rioleringsprogramma (WRP)	23-10-2025/ 5-2-2026	2030	MIP*, voorziening, reserve en exploitatie
Groen	- Beleidsplan stedelijk groen	Nieuw plan	2036	Exploitatie en MIP
	- Bomenstructuurplan	29 augustus 2013 (Groesbeek) 28 januari 2014 (Millingen)	2027	Exploitatie
	- Lijst bijzondere houtopstanden	28 januari 2014 (Groesbeek) 28 januari 2014 (Millingen)	2027	Exploitatie
Gebouwen	- Onderhoudsplan gemeentelijke gebouwen	4e kwartaal 2026 of 1e kwartaal 2027	2028	MIP*, voorziening en exploitatie
Openbare verlichting	- Openbare verlichting	14 juli 2016	-	Exploitatie

* MIP = Meerjaren investeringsplan

Wegen

Wat willen we?

We gebruiken het uitgebalanceerde onderhoudsniveau. Bij een uitgebalanceerd onderhoudsniveau maken we onderscheid tussen bepaalde type wegen. Zo schrijven we voor bijvoorbeeld centrumgebieden, rijbanen en fietspaden binnen de kom een hoog niveau voor. Voor bedrijventerreinen, wijkontsluitingswegen en overige wegen binnen de kom is dit niveau basis.

Onderhoud, beheer en inspecties van wegen zijn nodig om de functionaliteit en de veiligheid van de wegen te garanderen. Met een tweejaarlijkse inspectie brengen we de onderhoudstoestand in kaart. De inspectie laat per wegvak zien wat de kwaliteit is van de weg. Als uit de inspectie blijkt dat een weg niet meer te onderhouden is, dan vragen we budget aan voor vervanging of herinrichting. Dit doen we via het Meerjaren Investeringsplan (MIP). In 2025 heeft de raad het 'beheerplan wegen 2026-2030' vastgesteld, met bijbehorende dotatie aan de voorziening wegen.

Wat is nodig?

Op basis van de inspectieresultaten in 2026 hebben we het groot onderhoud voor 2027 bepaald. We gaan in ieder geval op de volgende locaties onderhoud uitvoeren:

- De Koningin Wilhelminaweg in Groesbeek;
- Stollenbergweg Berg en Dal, vervangen asfalt door klinkers;
- Rijksstraatweg in Beek aan de zijde Smorenhoeke.

Wat gaat het kosten?

Voor het uitvoeren van groot onderhoud werken we met raamovereenkomsten. Op basis van deze overeenkomsten laten wij diverse onderhoudswerkzaamheden uitvoeren. Door (groot) onderhoud op tijd uit te voeren, verlengen we de levensduur van een weg en stellen daardoor reconstructies uit. De raamovereenkomst voor het groot onderhoud van asfaltverhardingen loopt door tot eind 2027 en besteden we opnieuw aan voor de periode 2028-2029. De in 2026 vernieuwde overeenkomst voor elementenverharding loopt door tot eind 2029.

Voor de financiering van het groot onderhoud maken wij gebruik van een voorziening onderhoud wegen. Hier voegen we jaarlijks € 1.468.000 aan toe. Voor het verloop van de voorziening onderhoud wegen verwijzen wij u naar het overzicht "reserves en voorzieningen".

Voor de financiering van het klein dagelijks onderhoud en het schoonhouden van verhardingen is budget opgenomen in de exploitatie. Dit bedrag wordt jaarlijks bijgesteld naar aanleiding van areaalwijzigingen en wijzigingen in het bestek. Deze wijzigingen komen bijvoorbeeld door de overdracht van nieuwbouwlocaties aan de gemeente. Voor 2027 is voor klein dagelijks onderhoud € 144.000 opgenomen in de begroting. Voor het schoonhouden van de verhardingen € 776.000, zoals toegelicht in de informatienota Inbesteding IBOR contract DAR 2026-2029.

Investerings in wegen plaatsen we op het Meerjaren Investeringsplan (MIP). Vaak zijn dat integrale projecten voor wegen en riolering tegelijk. In het MIP staan de kosten per project verdeeld.

Riolering

Wat willen we?

Een goed werkend rioolstelsel, zodat we vuil- en hemelwater op een juiste manier kunnen verwerken. Dat doen we door het afvalwater af te voeren naar de afvalwaterzuivering. Het

inzamelen en afvoeren van afvalwater naar de afvalwaterzuivering is een belangrijke wettelijke zorgplicht voor de gemeente. Daarnaast heeft de gemeente ook de zorgplicht voor het inzamelen en verwerken van hemelwater en het voorkomen van nadelige gevolgen voor grondwater.

De riolering maakt deel uit van het watersysteem, waarbij zowel boven- als ondergrondse voorzieningen aanwezig zijn. Daarmee is het een belangrijk onderdeel van de leefomgeving.

Enkele ontwikkelingen hebben een effect op ons riool:

- Klimaatadaptatie. Het klimaat verandert. Het regent vaker en harder, het wordt warmer en droger voor lange aaneengesloten perioden. Door droge zomers daalt de grondwaterstand, wordt de stuwwal steeds droger en drogen de bronnen op. Tegelijkertijd zien we ook dat grote hoeveelheden regenwater via de stuwwal de kern in stromen wat wateroverlast veroorzaakt. Door hemelwater af te koppelen en te infiltreren houden we water op de plek vast waar het valt en nodig is, en belasten we het riool minder.
- Omgevingswet. De invoering van de Omgevingswet biedt mogelijkheden om zaken die nu nog op nationaal niveau geregeld zijn lokaal te regelen. Dit betekent dat er straks meer keuze is hoe we de gemeentelijke watertaken vormgeven: er is bijvoorbeeld meer ruimte om waterproblematiek bij de oorzaak aan te pakken door de rioolheffing in te zetten voor klimaatadaptatie. De gemeentelijke zorgplicht voor het riool blijft overigens onveranderd gelden en komt terug in de Omgevingswet.
- Capaciteit afvalwaterzuivering. De afvalwaterzuivering van Waterschap Rivierenland op de Bruuk zit aan de maximale capaciteit. Dat heeft gevolgen voor nieuwe woningbouwprojecten in Groesbeek. De gemeente zet daarom in op afkoppelen, zodat hemelwater direct infiltreert en de afvalwaterzuivering niet onnodig belast.

Het beleid rondom riolering en de gemeentelijke watertaken staat in het Water- en rioleringsprogramma (WRP) 2026-2030. We geven hierin aandacht aan het aanleggen van gescheiden rioolstelsels en het afkoppelen van hemelwater, om het vuilwaterriool te ontlasten. Het WRP biedt ook de onderbouwing voor ontwikkeling van de rioolheffing.

Wat is nodig?

We voeren inspecties uit van het riool. Ook kijken we of er ontwikkelingen zijn waardoor de behoefte aan riolering verandert. Daarna berekenen we met een computermodel hoe goed de riolering werkt. Als het nodig is, laten we werkzaamheden aan het riool uitvoeren.

Onderstaande reguliere beheerwerkzaamheden en projecten voeren we elk jaar uit om te voldoen aan de visie en beleidsdoelen:

- Reinigen en inspecteren riolering, trottoirkolken, rioolgemalen en pompunits.
- Uitvoeren van verbeteringsmaatregelen aan riolering, kolken, gemalen en pompunits.
- Meten en monitoren van riolering en grondwater.

Naast deze reguliere taken, staan vervangingen op het MIP.

Wat kost het?

De planning uit het Water- en rioleringsprogramma (WRP) vormt samen met de wegenplanningen de basis voor de integrale projecten. Deze projecten staan op het Meerjaren Investeringsplan (MIP). In het WRP is gerekend met deze projecten en hiervoor is geld gereserveerd.

Voor groot en dagelijks onderhoud is er budget in de exploitatie. Door groot en dagelijks onderhoud tijdig uit te voeren, kunnen we de levensduur van de riolering verlengen.

Om de lasten gelijkmatig over de jaren te verdelen, maken we gebruik van de voorziening riolering. Het uitgangspunt is volledige kostendekking door middel van de rioolheffing. In de paragraaf lokale heffingen vindt u de opbouw van de kostendekkendheid riolering.

Water

Wat willen we?

De komende periode blijven we bij de aanleg van riolering zo veel mogelijk huishoudelijk afvalwater en hemelwater scheiden. Waar mogelijk infiltreren we hemelwater. Dit helpt verdroging tegen te gaan en we hoeven het niet af te voeren naar de afvalwaterzuivering.

In 2019 hebben de regiogemeenten samen met veel andere partijen de visie Regionale Adaptatie Strategie Rijk van Maas & Waal ondertekend. In deze visie staan veel ambities, doelen en maatregelen om de negatieve gevolgen van wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen te voorkomen of te verminderen. In een uitvoeringsprogramma staat wat prioriteit heeft, wat we regionaal of lokaal gaan doen en welke partijen bij welke maatregelen betrokken zijn. Er is in ieder geval een bewustwordingscampagne nodig om inwoners duidelijk te maken dat we ons moeten voorbereiden op de klimaatverandering en dat de overheid niet alles kan en wil oplossen. Ook inwoners en organisaties staan aan de lat om maatregelen te nemen.

Wat is nodig?

De hemelwatertaak van de gemeente, zoals omschreven in de Omgevingswet, omvat de zorg voor een doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater van openbaar terrein. Een verdere uitwerking hiervan staat in het Water- en rioleringsprogramma (WRP). Zo brengen we wateroverlastlocaties in beeld en nemen we maatregelen om dit zo veel mogelijk te voorkomen.

Op diverse plekken hebben inwoners hinder of overlast van water door hevige regenbuien. Vooral in de kern Breedeweg was dat het geval. Hoewel in andere mate, ook in de kern Beek en Ubbergen. In Heilig Landstichting zijn ook plekken die hier regelmatig mee te maken hebben. We maken onderscheid tussen waterhinder, wateroverlast en waterschade. Met hinder bedoelen we situaties waarbij een kleine hoeveelheid water voor korte tijd (15-30min) op straat staat. Met overlast bedoelen we een forse hoeveelheid water die langdurig (30-120min) op straat staat, wat ernstige beperkingen oplevert, maar waarbij geen materiële schade op treedt. Met waterschade bedoelen we water op straat met als gevolg water in woningen of winkels, materiële- en/of gezondheidsschade en een ernstige beperking van het verkeer en hulpdiensten.

Wat kost het?

Eerder uitgevoerde onderzoeken laten zien welke financiële middelen noodzakelijk zijn voor de maatregelen die we willen nemen. Een groot deel van de rioolheffing gaat naar civieltechnische vervangingsopgaven op het MIP. Deze zijn opgenomen in het WRP 2026-2030. Ook reserveren we jaarlijks € 225.000 voor onderhoud aan de zogenaamde vrijvervalriolering en infiltratievoorzieningen. En in het nieuwe WRP reserveren we jaarlijks € 200.000 voor klimaat-adaptieve investeringen. Dit is in het MIP opgenomen.

Groen

Wat willen we?

Groen bepaalt voor een groot deel de kwaliteit van de openbare ruimte en daarmee de leefomgeving. Daarom laten we het gemeentelijk stedelijke groen (zoals plantsoenen en hagen) op A-kwaliteit onderhouden. Dat betekent dat er weinig onkruid (maximaal 20% bedekking) mag groeien en er geen kale plekken mogen zijn. Grasvelden onderhouden we op hetzelfde kwaliteitsniveau en maaien we in het groeiseizoen wekelijks. Steeds meer grote grasvelden vormen we om naar bloemrijk grasland. Dat doen we door ze veel minder vaak te maaien.

Bermen en sloten maaien we één tot twee keer per jaar. We maken steeds vaker de overstap naar ecologisch bermbeheer. Dit betekent dat we brede bermen minder vaak maaien en maaiersten opruimen. Dat doen we om de ontwikkeling van bloemen en kruiden te stimuleren. De meterstrook met bermplanken en uitzichthoeken maaien we vanwege verkeersveiligheid wel vaker.

Voor het boombeheer hebben wij een lijst met de meest bijzondere bomen en een bomenstructuurplan. Actualisatie van deze documenten staat voor 2027 op de planning.

In 2026 is een beleidsplan voor stedelijk groen opgesteld. Daarin staat wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen: de buitenruimte actief vergroenen, meer aandacht voor biodiversiteit en beter voorbereid op de toekomst. In 2027 werken we dat uit.

Wat is nodig?

Voor het klein onderhoud werken wij met onderhoudscontracten. Voor het dagelijks onderhoud van het stedelijk groen hebben we tot 2029 nog een contract met de DAR. Het onderhoud van gazon, bermen en sloten besteden wij uit. Het gazonbestek hebben we in 2024 opnieuw aanbesteed en daarna verlengd: het loopt door tot eind 2027. In dit jaar zullen we het actualiseren.

Naast regulier onderhoud moeten we groen regelmatig vernieuwen. Bijvoorbeeld als er planten dood zijn door droogte of werkzaamheden in het groen. Elk najaar vervangen wij ruim 15.000 planten en struiken. Bomen vervangen we als ze ziek of dood zijn. Door groen en bomen op tijd te vervangen blijft het gemeentelijk groen op peil. Uitgangspunt is dat we zorgen dat bomen groot en sterk kunnen uitgroeien, zodat ze toekomstbestendig zijn. Daarnaast zetten we in op het groen inrichten van nieuwe wijken en het vergroenen van bestaande wijken. Groen draagt bij aan allerlei actuele onderwerpen, zoals hittestress, klimaatadaptatie, biodiversiteit en ruimte voor water.

Voor bomen hebben wij een zorgplicht. Dat betekent dat we ze regelmatig moeten controleren en onderhouden. De controle doet een externe partij en de buitendienst onderhoudt de bomen. In het Meerjaren Investeringsplan vragen we krediet aan om zieke essen te vervangen. Afhankelijk van de aantasting, bereiden we dit voor in 2027 en start de uitvoering in 2028.

Wat kost het?

Voor klein en groot onderhoud van stedelijk groen zoals plantsoenen, hagen en grasvelden is in de exploitatie in totaal € 1.315.000 opgenomen, zoals vermeld in de kadernota. Voor onderhoud van natuurlijk groen zoals landschapselementen, parken en bermen is in de exploitatie € 437.000 opgenomen.

Voor onderhoud en inspectie én het vervangen van enkele bomen is jaarlijks € 240.000 beschikbaar in de exploitatie. In 2027 bereiden we de vervanging van 3 bomenlanen voor. Hiervoor vragen we via het Meerjaren Investeringsplan (MIP) om budget.

Gebouwen

Wat willen we?

Onze ambitie is dat uiterlijk in 2050 al het gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed klimaatneutraal is. In 2027 starten we met meten (met meetinstrument 'GPR gebouw') welke rapportcijfers ons vastgoed nu krijgt voor de thema's energie, milieu, gezondheid, gebruikskwaliteit en toekomstwaarde. Dan zien we welke maatregelen in de toekomst nog nodig zijn.

Verder willen we het onderhoudsniveau van alle overheidsgebouwen zo optimaal mogelijk houden. Hierbij maken we onderscheid tussen het gemeentehuis en overige gemeentelijke

gebouwen. Het gemeentehuis onderhouden we op niveau 2 en andere gebouwen onderhouden we op niveau 2 - 3 (1 is optimaal en 6 is de ondergrens). Veiligheid, gezondheid, duurzaamheid en circulariteit (hergebruik van materialen) zijn belangrijk bij het onderhoud.

Iedere drie jaar laten we onze gebouwen inspecteren en stellen we ons onderhoudsplan bij. We vervangen volgens planning, op natuurlijke momenten en door duurzamere alternatieven. We werken aan het actualiseren van ons onderhoudsplan. Deze wordt separaat aan de raad voorgelegd (verwachting eind 2026 / begin 2027).

We werken met drie voorzieningen gemeentelijk vastgoed:

1. Sportgebouwen (sporthallen en sportzalen);
2. Welzijnsgebouwen (zoals voorzieningenhart, Mallemolen);
3. Overige gemeentelijke gebouwen (gemeentehuis, gemeentewerf, NH Kerktoren, begraafplaats en beheerdersgebouwen, Draisine).

Wat is nodig?

Wij organiseren aanbestedingen en stellen contracten op voor een periode van minimaal drie jaar. Deze contracten gaan over dakwerk, schilderwerk, bouwkundig onderhoud, werktuigbouwkundig onderhoud en elektrotechnisch onderhoud. Het elektrotechnisch en werktuigbouwkundig onderhoud hebben we in 2022 aanbesteed. Beide werken zijn door dezelfde aannemer aangenomen. Daarmee is het onderhoud in principe voor 3 maal drie jaar geregeld, waarvan de 1^e drie jaar zijn verstreken.

Overige projecten zijn:

- Project renoveren van de Mallemolen.
- Verder verduurzamen van het gemeentehuis naar duurzaamheidslabel A++, een Bijna Energieneutraal Gebouw (BENG).
- Brandveilig (gemeentelijk en maatschappelijk) vastgoed: het uit laten voeren van inspecties
- Energiezuinig (gemeentelijk en maatschappelijk) vastgoed: het uit laten voeren van energiescans

Wat kost het?

De jaarlijkse toevoeging aan de onderhoudsvoorzieningen is totaal € 429.000. Hier wordt het groot en gepland onderhoud uit gedekt. Voor het dagelijks onderhoud zijn budgetten opgenomen in de exploitatiebegroting. Vervangingen die meer dan € 25.000 bedragen zijn in het MIP opgenomen.

Openbare verlichting

Wat willen we?

Duurzaamheid is een belangrijk onderwerp. Om het stroomgebruik te verminderen, plaatsen we sinds 2013 ledlampen. In de gemeente Berg en Dal staan 7.285 lichtmasten. Daarvan heeft ongeveer 75% al zuinige ledlampen. De overige lichtmasten zijn nog niet afgeschreven en deze vervangen we zodra dat nodig is ook door ledlampen.

Wat is nodig?

Voor dit jaar staat vervanging van de resterende oude openbare verlichting in Beek op de agenda. Verder een deel in Groesbeek (omgeving Gooiseweg Zuid,) de Lage Horst, en tenslotte de wijk Hoeting in Leuth.

Wat kost het?

Jaarlijks is in de exploitatie € 396.000 beschikbaar voor onderhoud en vervanging van lichtmasten en openbare verlichting. Dit bedrag bestaat uit een budget voor het vervangen van lichtmasten (€ 321.000) en voor het onderhoud (€ 75.000).

Geregeld liften we mee met projecten op het Meerjaren Investeringsplan. Als we een hele straat vernieuwen, plaatsen we meteen nieuwe ledverlichting.

Speelruimten**Wat willen we?**

Wij willen speelplekken heel en veilig houden. Ook moeten wij voldoen aan wet- en regelgeving. Voor speeltoestellen is 'Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen' van toepassing. Daarin staat beschreven aan welke veiligheidseisen speeltoestellen in de openbare ruimte moeten voldoen.

We hebben een vervangingsplan dat gebaseerd is op de leeftijd van de speelplekken. Hierin staat welke speelplekken we in een bepaald jaar vervangen en hoeveel geld we daarvoor nodig hebben.

Wij kiezen ervoor om alle speeltoestellen op één plek tegelijk te vervangen. Hierdoor kunnen we een volledig nieuwe speeltuin maken. Samen met de kinderen uit de buurt maken wij een ontwerp. De kinderen mogen dan zelf kiezen welke speeltoestellen zij het leukste vinden.

Wat is nodig?

Een externe specialist inspecteert de speeltoestellen één keer per jaar. Daarnaast controleert onze buitendienst de speeltoestellen twee tot drie keer per jaar. Als er iets kapot is, dan maken we dat meteen. Als we iets niet meer kunnen repareren, dan verwijderen we het speeltoestel.

Voor 2027 staan volgens het vervangingsschema de volgende locaties gepland:

- De speelplek ter hoogte van Profetenlaan 19 in Heilig Landstichting.
- De speelplek achter Boterbloemstraat 7 in Millingen aan de Rijn.
- De speelplek naast Thilman Werenbertszstraat 19 in Ubbergen.
- De speelplek tegenover Bezembinder 3 in Groesbeek.
- De speelplek tussen Hoflaan en Mariendaalseweg in Groesbeek.

Wat kost het?

Jaarlijks is in de exploitatie € 50.000 beschikbaar voor klein en groot onderhoud én € 6.000 voor keuringen van speeltoestellen. Voor vervangingen is in 2027 € 85.000 opgenomen in het Meerjaren Investeringsplan. Jaarlijks vragen we één krediet aan waarop we alle vervangingskosten voor dat jaar boeken. In dit budget is nog geen rekening gehouden met investeringen in een nieuwe pumptrack. Hiervoor komt een apart voorstel.

Financiering

Vanuit de financieringsfunctie zorgen we dat er tijdig voldoende financiële middelen zijn om de doelen van de raad uit te voeren. Dit doen we binnen de gestelde kaders.

Beleidskaders

- Het BBV geeft een aantal kaders mee voor deze paragraaf. De risico's die we moeten beheersen vanuit de wet zijn koers- en renterisico's.
- Het college heeft richtlijnen vastgesteld voor het sturen en beheersen van financiële vermogenswaarden, financiële geldstromen en financiële posities. Ook heeft het college richtlijnen vastgesteld voor het verantwoorden hierover. Daarnaast zijn er richtlijnen voor het toezicht op deze financiële onderdelen en de hieraan verbonden risico's. Dit is opgenomen in het financieringsstatuut.
- In de financiële verordening heeft de raad kaders vastgesteld voor de inrichting van de financiële functie. En voor de uitgangspunten voor het financieel beleid en het financieel beheer. Ook is er een relatie gelegd met het financieringsstatuut.

Financiële positie

De ontwikkeling van de financiële positie leiden we vooral af uit de meerjarenbegroting, meerjarig investeringsplan en de ontwikkelingen van aflossingen op onze leningen. Al deze zaken komen samen in de balansprognose. Deze is opgenomen onder het onderdeel Financiële begroting.

Kasstroomprognose

We leiden de kasstroomprognose af van de balansprognose. Dit geeft inzicht in de achterliggende bronnen die de ingaande en uitgaande kasstromen veroorzaken.

Operationele activiteiten zijn transacties die vaak leiden tot opbrengsten en kosten. Dit volgt uit de normale bedrijfsvoering en uitvoering van beleid. Hieruit vloeit een zogenaamde operationele kasstroom. Deze is positief (€ 5.620).

De investeringskasstroom geeft aan hoeveel we willen uitgeven aan investeringen. Deze geldstroom is negatief (€- 32.982). Omdat we geld uitgeven aan investeringen.

Als laatste kennen we de kasstroom uit financieringsactiviteiten. Deze bestaat uit de opname en aflossingen van geldleningen.

<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Kasstroom uit operationele activiteiten	
Saldo begroting	0
Afschrijvingen	0
Mutatie werkkapitaal	2.618
- Mutatie voorraden	0
- Mutatie vorderingen	0
- Mutatie kortlopende schulden excl. Bankschulden	2.618
Onttrekkingen reserves	-1.920
Toevoegingen reserves	381
Onttrekkingen voorzieningen	-2.741

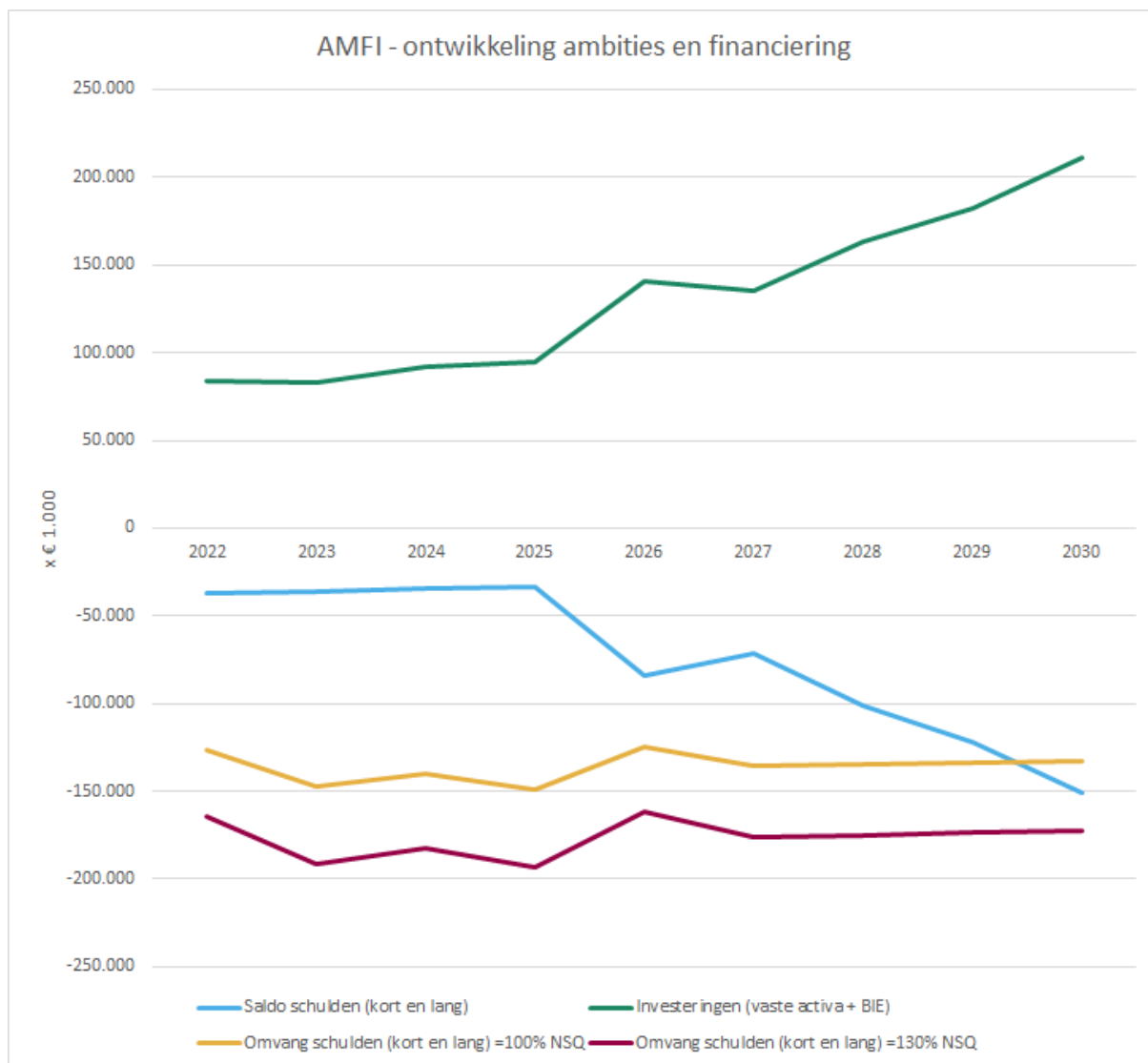
Toevoegingen voorzieningen	2.015
Totaal uit operationele activiteiten	353
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	
Investerings materiële vaste activa	0
Desinvesteringen materiële vaste activa (bijdrage derden)	0
Investerings financiële vaste activa	0
Desinvesteringen financiële vaste activa	0
Totaal investeringsactiviteiten	-
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	
Opname langlopende geldleningen	30.000
Aflossing langlopende geldleningen	-2.638
Mutatie kasgeldleningen	0
Totaal financieringsactiviteiten	27.362
Mutatie geldmiddelen	27.715
De mutatie in geldmiddelen is als volgt te specificeren:	
Liquide middelen ultimo vorig dienstjaar:	500
Liquide middelen ultimo dienstjaar:	500
Afname liquide middelen	0

Netto schuldpositie

Per saldo constateren we dat we meer geld willen uitgeven aan investeringen dan we overhouden uit onze operationele geldstroom. Dat houdt in dat we meer geld gaan lenen, onze schuldpositie slechter wordt en onze begroting minder wendbaar. Ondanks deze ontwikkelingen blijft onze begroting wendbaar. Dit is terug te zien in de paragraaf weerstandsvermogen.

In onderstaand beeld geven we weer:

- Hoe de schuldpositie zich ontwikkelt ten opzichte van de investeringsambities.
- Hoe de schuldpositie zich ontwikkelt ten opzichte van de normen van de VNG.

Liquiditeitsplanning

In 2027 is er sprake van een liquiditeitstekort van ongeveer € 27 miljoen. De rente op kort geld (< 1 jaar) is lager. Daarom financieren we het liquiditeitstekort met kasgeldleningen (kort geld). Dit doen we zolang deze situatie zich voordoet en we binnen de kasgeldlimiet blijven.

Stijgt de rente op korte termijn? Dan overwegen we om een deel van het tekort met een langlopende geldlening te financieren. Het verloop van de liquiditeiten is sterk afhankelijk van de tijd. En of voorgenomen investeringen worden gerealiseerd. Per kwartaal brengen we de liquiditeiten in beeld en beslissen we hoe één en ander te financieren.

De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de huisbankier van de gemeente. Nagenoeg al het gemeentelijk betalingsverkeer loopt via deze bank. Contant geldverkeer beperken we zoveel mogelijk.

Schatkistbankieren

Sinds 15 december 2013 moeten overheidsorganisaties meedoen aan schatkistbankieren. Dit betekent dat we geld dat we niet direct nodig hebben, moeten storten bij het Ministerie van Financiën. We mogen alleen een klein bedrag zelf houden. Voor ons is dat maximaal € 2.700.000. Dit bedrag is 2% van onze jaarlijkse begroting van ongeveer € 135 miljoen.

Het doel van schatkistbankieren is om de gezamenlijke schuld van alle overheden in Nederland (de zogenaamde EMU-schuld) zo laag mogelijk te houden. EMU staat voor Economische en Monetaire Unie. Elk jaar berekent het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hoeveel geld alle overheidsorganisaties samen tekortkomen of overhouden. Dit heet het EMU-saldo.

Een positief EMU-saldo betekent dat een overheid geld overhoudt. Een negatief saldo betekent dat er meer geld is uitgegeven dan ontvangen. Alle EMU-saldi van gemeenten, provincies en het Rijk worden bij elkaar opgeteld. Het totale tekort van alle overheden samen mag niet groter zijn dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP), dat is de totale waarde van alles wat in Nederland wordt verdiend.

Onze bijdrage aan dit EMU-saldo is als volgt:

Omschrijving	2027	2028	2029
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
	raming	raming	raming
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-1.211	-3.239	-4.071
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	33.080	25.611	35.625
3 Mutatie voorzieningen	726	-40	45
4 Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)			
5 Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa			
Berekend EMU-saldo	-33.566	-28.889	-39.651

Rente

Koersrisico

Het koersrisico is het risico dat de waarde van aandelen of obligaties daalt door koersontwikkelingen. Wij lopen weinig koersrisico, omdat onze gelden zijn uitgezet op vastrentende waarden die niet gevoelig zijn voor koersontwikkelingen.

Renterisico

Er zijn twee normen die aangeven hoe groot het renterisico is.

1. Kasgeldlimiet

Dit is een grens die aangeeft hoeveel geld we mogen lenen voor een periode korter dan een jaar. De kasgeldlimiet is gericht op het voorkomen van ongewenste renterisico's. Die kunnen ontstaan door het aangaan van overmatige korte termijn financieringen. De kasgeldlimiet stelt een grens aan de omvang van de korte schuld. Deze grens bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal van de gemeente. Volgens deze grens mogen we voor 2027 ruim € 11,5 miljoen kort lenen.

(bedragen x € 1.000)

	2027	2028	2029	2030
Begrotingstotaal	137.512	138.555	138.497	138.520
<u>Toegestane kasgeldlimiet</u>				
- in procenten van de grondslag	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%
- in bedragen	11.689	11.777	11.772	11.774

2. Renterisiconorm

Deze norm moet het renterisico bij herfinanciering van de langlopende leningen beheersen. Hoe meer de aflossing van de schuld in de tijd wordt gespreid, hoe minder gevoelig de begroting wordt voor renteschokken bij herfinanciering. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijks verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal.

Als de aflossingen en de renteherzieningen onder de € 27 miljoen blijven is het goed. We zijn uitsluitend leningen aangegaan met een vast rentepercentage gedurende de gehele looptijd. Daarom is er geen sprake van tussentijdse renteherziening op vaste schuld.

Bedragen x € 1.000)

	2027	2028	2029	2030
1) Begrotingstotaal	137.512	138.555	138.497	138.520
2) Het vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%
3) Renterisiconorm	27.502	27.711	27.699	27.704

Toetsing renterisico Berg en Dal aan norm

4) Renteherziening	0	0	0	0
5a) Aflossingen	1.692	2.638	3.798	4.412
5b) Ontvangen aflossingen	0	0	0	0
6) Renterisico op vaste schuld o/g (4+5)	1.692	2.638	3.798	4.412

Ruimte (+) onder renterisiconorm (3-6)	29.195	30.349	31.497	32.116
---	---------------	---------------	---------------	---------------

Rentebeleid en -resultaat

De economische vooruitzichten zijn verslechterd. De prijzen van olie en vooral gas zijn in de afgelopen maanden fors gestegen. In 2027 wordt een economische groei van 1,2% voorzien (op basis van CPB-cijfers).

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Gezien de huidige ontwikkeling verwachten we dat de ECB de rente verder verhoogt. Op dit moment is de rente voor 20 jaar en langer meer dan 4%.

In de begroting 2027 hebben wij gerekend met een rentepercentage van 1,50% voor de reserves en vaste activa. Voor de grondexploitatie zijn we uitgegaan van een rentepercentage van 0,92%. Voor de langlopende geldleningen die voor 2027 zijn opgenomen rekenen wij met 2% rente. Dit is op basis van reeds afgesloten leningen. Moeten we overgaan op herfinanciering? Dan moeten we rekening houden met een hogere rente.

Bijgaand renteschema geeft inzicht in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Dit vindt u terug op het taakveld treasury.

Schema rentetoerekening zonder bespaarde rente

A	Externe rente korte en lange financiering	795.822
B	Externe rentebaten	<u>-40.545</u>
	Saldo rentelasten en rentebaten (A+B)	755.277
c1	Af : rente grondexploitatie	0
c2	Af: rente projectfinanciering	<u>0</u>
	Saldo door te rekenen externe rente	755.277
d1	Rente eigen vermogen	0
d2	Rente voorzieningen contante waarde	<u>0</u>
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	755.277
e	Werkelijk aan taakvelden toegerekend	1,50% <u>2.206.090</u>
f	Renteresultaat op het taakveld Treasury	1.450.813

Bedrijfsvoering

In deze paragraaf gaan we in op ons beleid op het gebied van bedrijfsvoering en de stappen die we zetten om de bedrijfsvoering ook in 2027 en volgende jaren goed en actueel te houden.

Personeel

Goed werkgeverschap

Het binden en boeien van medewerkers blijft ook in het komende jaar een belangrijk aandachtspunt. De arbeidsmarkt blijft krap en de complexiteit en omvang van onze opgaven nemen toe. Tegelijkertijd intensiveren we de samenwerking in de regio, ook op het gebied van personeel, om gezamenlijke uitdagingen effectiever het hoofd te bieden. Het behouden en duurzaam inzetbaar houden van medewerkers vraagt daarom blijvende inzet.

We richten ons op thema's als; arbeidsmarkt strategie, strategische personeelsplanning, leiderschap en vitaliteit. Eind 2027 ronden wij de strategische personeelsplanning af. De uitkomsten gebruiken wij om gericht te sturen op de benodigde capaciteit en competenties. En om aan te sluiten bij de ontwikkelbehoeften van onze medewerkers. Leiderschap is hierbij essentieel en draagt bij aan prioritering, eigenaarschap en werkplezier. Daarnaast blijven we investeren in vitaliteit en teamontwikkeling. Dat doen we om de betrokkenheid en duurzame inzetbaarheid van medewerkers te versterken.

Diversiteit

We willen dat ons personeelsbestand een afspiegeling is van de samenleving. Als maatschappelijke organisatie vervullen wij hierin een voorbeeldfunctie. We werven in toenemende mate competentiegericht. Zo sluiten we beter aan bij de talenten, perspectieven en ontwikkelmogelijkheden van medewerkers. Dit versterkt een divers en inclusief personeelsbestand. Daarmee zijn we beter in staat maatschappelijke ontwikkelingen en spanningen te begrijpen en hierop in te spelen.

We werken aan een werkomgeving waarin iedereen zich welkom voelt en zichzelf kan zijn. Op die manier bevorderen we gelijke kansen, betrokkenheid en een cultuur waarin we verschillen waarderen en benutten.

Personeelsbegroting

Met het oog op de financiële positie en de uitbreidingen van de afgelopen jaren is ook voor 2027 kritisch gekeken naar de formatie-uitbreidingen. Dit heeft desondanks geleid tot een claim van € 1 miljoen voor ruim 9,5 fte. Deze uitbreidingen volgen uit de Kadernota 2027 en zijn nodig om wettelijke taken uit te kunnen voeren. De uitbreidingen zijn ingediend om de dienstverlening aan de inwoners te waarborgen. Uit de meest recente personeelsmonitor van het A&O fonds van 2025 blijkt dat wij per 1.000 inwoners 7,4 fte hebben. Dit is bij vergelijkbare gemeenten 7,9 fte en bij alle gemeenten 10,4 fte.

Naast de genoemde 9,5 fte is 8,0 fte opgenomen voor de uitbreiding van formatie voor duurzaamheidsdoelen (4,0 fte) en sociaal team (tijdelijk 4,0 fte gestart in 2026). Deze 8 fte dekken we financieel uit de zogenaamde CDOKE middelen (4,0 fte duurzaamheid) en extra middelen voor ambulantisering en jeugd (4,0 fte sociaal team).

Alle gemeenten samen hebben een bezettingsgroei van 3,6 procent. Daarmee groeit de sector nog steeds, maar duidelijk minder hard dan in de jaren daarvoor (5,6 procent in 2023 en 4,6 procent in 2024). De gemeente krijgt er nog steeds meer en nieuwe taken bij. Daarnaast zijn de mogelijkheden om externe inhuur in te zetten beperkt door de Wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties. Daarom kiezen we vaker voor uitbreiding van (tijdelijke) formatie.

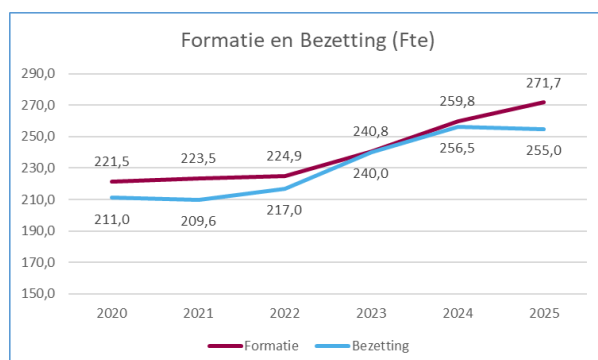
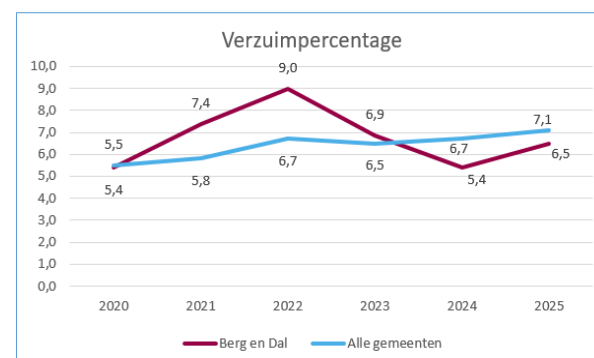
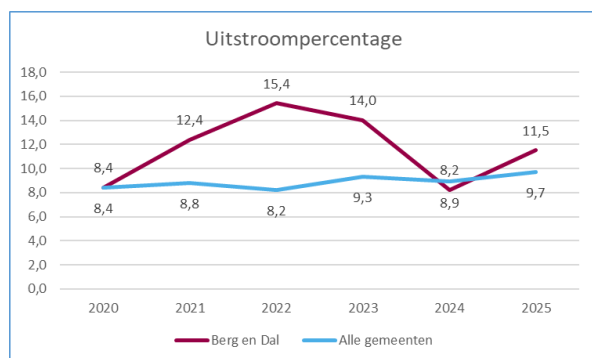
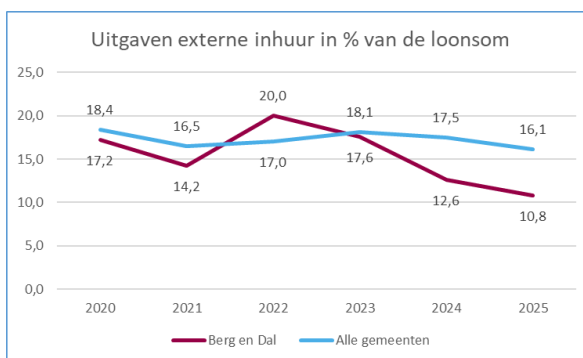
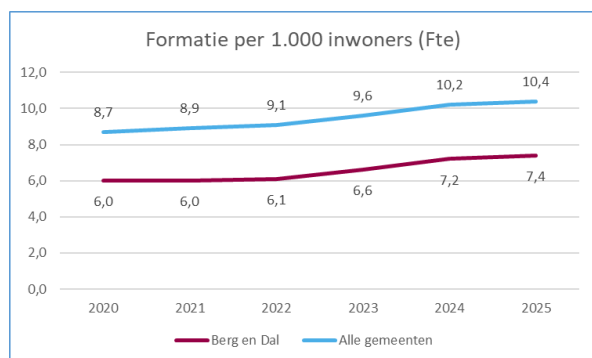
Natuurlijk kijken we met de begroting vooruit naar 2027. De personeelsmonitor betreft een terugblik over 2025.

De krapte op de arbeidsmarkt neemt verder toe. Om onze wettelijke taken en de voor onze inwoners belangrijkste werkzaamheden goed te kunnen blijven uitvoeren, onderzoeken we met welke werkzaamheden we eventueel kunnen stoppen. Zo maken we capaciteit vrij voor wat echt nodig is.

Stelpost Inhuur

Inzet van de stelpost inhuur blijft noodzakelijk om in te zetten op extra taken die tijdelijk en specialistisch zijn. Daarnaast zetten we in op vervanging van langdurig zieken en functies die we moeilijk met vaste formatie gevuld krijgen. In 2025 hebben we 10,8 procent van onze loonsom ingezet voor externe inhuur. Wanneer we de inzet van inhuur vergelijken met andere gemeenten, zitten we onder het gemiddelde van alle gemeenten (16,1%). Dit terwijl wij ook een lagere bezetting in fte hebben per 1.000 inwoners.

Ontwikkeling formatie, bezetting en inhuur

De instroom binnen onze gemeente is vergelijkbaar met andere gemeenten. Onze instroom ten opzichte van 2024 is lager (20,7 % in 2024 en 13,2 % in 2025). We zien dat het moeilijker wordt om vacatures in te vullen. Dit leidt ertoe dat er minder instroom is.

Bij doorstroom zien we dat deze boven-gemiddeld is wanneer we deze vergelijken met gemeenten van soortgelijke omvang.

We hebben meer uitstroom dan vorig jaar. We merken dat omliggende gemeenten goede concurrenten zijn. Daarom blijven we investeren in arbeidsmarktstrategie, doorontwikkeling van medewerkers en goed werkgeverschap.

In vergelijking met andere gemeenten is ons verzuimpercentage lager. We blijven ook in 2027 inzetten op duurzame inzetbaarheid van medewerkers en het voorkomen van verzuim.

Communicatie

Klare Taal

Bij de gemeente Berg en Dal schrijven we in Klare Taal. Dat wil zeggen dat we teksten schrijven die goed zijn afgestemd op de ontvanger. We gaan verder op de ingeslagen weg: 2 trainingen per jaar voor nieuwe medewerkers en we blijven Klare Taal op verschillende manieren onder de aandacht brengen van medewerkers.

Inzet en gebruik communicatiemiddelen

In 2026 hebben we een onderzoek gedaan naar het bereik en gebruik van onze communicatiemiddelen. En wat de behoefte van onze inwoners rond communicatie van de gemeente is. Dit jaar gaan we verder met een advies over de inzet en het gebruik van onze communicatiemiddelen.

Informatievoorziening

De digitale wereld is continu in beweging. Nieuwe wetgeving en impactvolle innovaties zijn eerder norm dan uitzondering. We bewegen mee met deze vooruitgang waar dat kan. Tegelijkertijd houden we vast aan geplande ontwikkelingen waar dat nodig is.

Komend jaar zetten we in op regionale samenwerking. Samenwerking met andere gemeenten in de regio biedt veel voordelen. Zo kunnen we onder andere kennis uitwisselen en personeel delen, dat steeds schaarser wordt. Daarnaast besparen we kosten door gezamenlijk software aan te besteden. Regionale samenwerking leidt tot financiële voordelen en een hogere kwaliteit van de digitale dienstverlening.

We gaan verder met de uitrol van Microsoft365. Voor 2027 staan onder andere de migratie van onze netwerkschijven naar Teams en SharePoint gepland. Deze uitrol doen we gefaseerd per team om zo optimaal mogelijk over te gaan. In 2027 bekijken we of meerdere onderdelen van Microsoft365 voor ons interessant zijn. Hierbij kunt u denken aan de inzet van SharePoint in plaats van ons huidig intranet of andere functionaliteiten.

In 2027 gaat onze organisatie verder op AI. We hebben hierbij gekozen voor SafeGPT. SafeGPT levert ons als organisatie in het sociaal domein één en ander op en dit gaan we verder uitrollen over de overige teams.

Informatiebeveiliging en privacy

Een betrouwbare gemeente vraagt om zorgvuldige bescherming van gegevens van inwoners, ondernemers en ketenpartners. Ook in de komende periode werken we verder om te voldoen aan de Cyberbeveiligingswet (NIS2). Dit doen we met aandacht voor risicobeheersing, meldplicht en toezicht. En samen met regionale en landelijke ketens.

Daarnaast blijven we sturen op het beheersen van privacyrisico's binnen processen en systemen. De inzet van een Privacy Officer ondersteunt de naleving van de privacywetgeving.

Ook de inzet van AI vraagt om duidelijke kaders en zorgvuldige toepassing. AI kan helpen bij het werk, maar brengt ook risico's met zich mee voor privacy en veiligheid. We richten ons in 2027 dan ook nadrukkelijk op bewustwording. Wat kan je wel met AI en wat mag niet met AI. De medewerker krijgt een training (AI-geletterdheid) om goed met AI om te gaan.

Daarnaast blijft aandacht nodig voor het voorkomen en afhandelen van incidenten en voor het versterken van de digitale weerbaarheid van de organisatie.

Bewustwording van medewerkers en raadsleden blijft een actueel punt. In 2027 gaan we hiermee verder en starten we met een nieuw bewustwordingsprogramma.

Organisatie

Planning & Control-cyclus en rechtmatigheid

We zorgen in 2027 met evaluatie en bijstelling voor verdere verbetering van de P&C-stukken. Dat wil zeggen: de leesbaarheid, toegankelijkheid en het gebruik van de P&C-producten verbeteren voor zowel de raad, het college en de ambtelijke organisatie.

Ook in 2027 legt het college de verplichte rechtmatigheidsverantwoording af aan de gemeenteraad. Het college legt dan verantwoording af over de rechtmatige besteding van middelen. En over de naleving van de regels bij de totstandkoming van de baten en lasten en balansmutaties in de jaarrekening. De rechtmatigheid gaat over het begrotingscriterium, voorwaardencriterium en misbruik en oneigenlijk gebruik criterium. Om te komen tot de rechtmatigheidsverantwoording doen we controles binnen de organisatie, volgens het Verbijzonderde Interne Controleplan (VIC).

Juridische kwaliteitszorg

We hebben de juridische kwaliteit van onze dienstverlening, processen en producten laten beoordelen door een externe partij. Op basis van deze beoordeling werken we in 2027 gericht aan verbeteringen.

We vinden juridische kwaliteitszorg belangrijk voor goed bestuur. Door regelmatig aandacht te besteden aan de juridische kwaliteit verkleinen we risico's. En zorgen we ervoor dat onze werkwijze en besluiten voldoen aan de wet- en regelgeving. Zo verbeteren en behouden we de kwaliteit van onze dienstverlening. Dit is goed voor het bestuur en de organisatie, maar vooral voor inwoners en bedrijven. Zij mogen rekenen op een zorgvuldige en juridisch betrouwbare overheid.

Huisvesting

Na de gemeentelijke herindeling in 2015 is gekozen voor één centrale huisvesting: het gemeentehuis in Groesbeek. In de tussentijd is er veel veranderd. Het dagelijks onderhoud is op orde, maar het gemeentehuis in Groesbeek voldoet op onderdelen niet meer aan de huidige eisen voor dienstverlening, bestuur en werken.

De plannen voor de herinrichting richten zich op 3 onderdelen van het gebouw. Namelijk: een toegankelijke, veilige en aantrekkelijke publiekshal waar onze dienstverlening persoonlijk en efficiënt is; verbetering van vergaderfaciliteiten van de raadszaal en een inrichting van de werk- en kantoorruimtes die voldoen aan de eisen van hybride werken. Daarbij maken we 'werk met werk' door deze verbouwing te combineren met een aantal noodzakelijke investeringen in het klimaatstelsel. Met het vernieuwen van de publieksruimte, de raadszaal en de kantooromgeving verbeteren we de dienstverlening aan inwoners. We

versterken ook de faciliteiten voor raad en bestuur. En realiseren een moderne, flexibele werkomgeving. We zetten hiermee ook belangrijke stappen in het realiseren van onze klimaatdoelstellingen.

De raad heeft in de motie 2025-MO33 aangegeven dat ze betrokken wil worden bij de uitwerking van de plannen voor het gemeentehuis. In elk geval bij de herinrichting van de publiekshal en de raadszaal. En bij scenariokeuzes die van invloed zijn op de uiteindelijke omvang van de investering. De uitwerking van deze motie is onder andere opgepakt door de raadswerkgroep Aanpassing gemeentehuis. Die denkt actief mee met de invulling.

Wet Open Overheid

De Wet open overheid (Woo) heeft als doel de openheid en transparantie van de overheid te vergroten.

Wat willen we bereiken?

Het doel van de Wet open overheid (Woo) is:

1. Een transparanter en actief openbaar makende overheid;
2. Het dienen van het belang van openbaarheid;
3. Publieke informatie openbaar maken.

Dit is goed voor de democratische rechtsstaat, de inwoner, het bestuur en de economische ontwikkeling.

Kader

In de Woo staat dat de Woo-invoering gefaseerd plaatsvindt. Wij volgen de landelijke planning van openbaarmaking. De eerste vijf informatiecategorieën van de 1e tranche hebben we in 2024 al bekendgemaakt. De rijksoverheid werkt aan een aangepaste planning. De verwachting is dat de 2^e tranche in de tweede helft van 2027 ingaat. Tranche 3 volgt dan 3 maanden later. Bij de verdere implementatie van ons nieuwe zaakstelsel bekijken we hoe we het beste aan deze wet kunnen voldoen.

Wat gaan we daarvoor doen?

De implementatie van de Woo vindt gefaseerd plaats en richt zich op 3 hoofdthema's:

1. Actief openbaar maken van informatie;
2. Passief openbaar maken van informatie;
3. Informatiehuishouding op orde.

We werken deze drie hoofdthema's thema voor thema uit.

Actief openbaar maken van informatie

Er zijn 11 informatiecategorieën die de Woo verplicht stelt om uit eigen beweging openbaar te maken. Hiervoor is een landelijke planning waarop wij ons richten en waar wij ons aan houden. Zo vallen de eerste 5 categorieën onder een eerste tranche. Wij verwachten openbaarmakingen in 2027 volgens planning uit te voeren.

Passief openbaar maken van informatie

De gemeente maakt informatie uit eigen beweging openbaar. Daarnaast krijgt de organisatie ook verzoeken om informatie openbaar te maken.

Informatiehuishouding op orde

De informatiehuishouding zorgt ervoor dat de gemeente weet waar welke documenten te vinden zijn volgens de definitie uit de Woo (art. 2.1 en 2.2). Documenten hebben een voorgeschreven bewaartermijn. Ze worden dan geselecteerd en overgedragen voor de archiefbewaarplaats of voor vernietiging. Door digitalisering is informatie aan verandering onderhevig: denk aan Geo-informatie, 3D-bestanden, appberichten en dergelijke. Hierdoor ontstaan nieuwe opgaven om die informatie volgens de geldende eisen duurzaam en digitaal toegankelijk te houden. Dit is een complex proces dat tijd nodig heeft om te ontwerpen en te implementeren. Het vraagt aanpassing van werkprocessen, functies en rollen over de volle breedte van de organisatie.

Verbonden partijen

We werken samen met verschillende organisaties. Soms is dat vanuit een wettelijke plicht, zoals met de veiligheidsregio en de omgevingsdienst (ODGM). Soms op basis van een eigen keuze, omdat we niet alles zelf kunnen, zoals op het gebied van ICT. En soms om bepaalde ontwikkelingen aan te jagen in regionaal verband, zoals binnen de Groene Metropool Regio. Ook zien we bestuurlijk dat het belangrijk is dat we goede afspraken maken met onze partners zodat we ze daar op kunnen aanspreken.

Wij spreken van een Verbonden partij als het een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie betreft waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft.

Aanleidingen voor de start van een samenwerking / verbonden partij zijn:

- Risicospreiding
- Efficiencyvoordeel
- Kennisvoordeel
- Katalysatorfunctie
- Vermindering van de kwetsbaarheid
- Bestuurlijke kracht en effectiviteit

Deze redenen geven mede inhoud aan het (bestuurlijke) belang.

Op grond van het BBV, besteedt de gemeente in de jaarrekening aandacht aan partijen, waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Er zijn bestuurlijke en financiële belangen en risico's. Die vloeien voort uit gemeenschappelijke regelingen, deelnemingen in NV's, stichtingen of verenigingen of andere overeenkomsten. Op het moment dat er financiële risico's zijn, nemen we dit op in de tabel hieronder. En nemen we ze op in het risicoregister. Als onderdeel van de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Advies gemeenschappelijke regelingen

We hebben met de gemeentes in de regio Nijmegen afspraken gemaakt over de advisering van begroting- en jaarrekeningstukken van de volgende gemeenschappelijke regelingen:

- GGD Gelderland Zuid
- Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ)
- Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN)
- Omgevingsdienst Groene Metropool (ODGM)
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling (MGR)

De afdeling Stadscontrol van de gemeente Nijmegen adviseert de besturen van de gemeenschappelijke regelingen en de gemeentebesturen. Per gemeente komt een advies ook bij een centrale coördinator. Wij zijn vrij om dit advies over te nemen, te wijzigen of te negeren. De bevoegdheid om te beslissen over begroting- en jaarrekeningstukken ligt bij het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling.

Hierna volgt een overzicht van onze verbonden partijen met daarbij het openbare belang. In de kolom risico is met een of een aangegeven of dat er een risico bekend is. Zo ja, dan is deze opgenomen in het risicoregister in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Verbonden partij	Bestuurlijke positie	Openbaar belang	Risico
Gemeenschappelijke regeling			
Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen	Lid AB	De vervoersorganisatie heeft tot doel de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers. De sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer worden overgedragen aan de vervoersorganisatie.	✓
Belasting Samenwerking Rivierenland	Lid AB	BSR zorgt voor het heffen en invorderen van gemeentelijke- en waterschapsbelastingen	—
Euregio (Rhein-Waal)	Lid Euregioraad	Het stimuleren van de grensoverschrijdende samenwerking in het Nederlands-Duits grensgebied.	—
Gemeentelijke GezondheidsDienst Gelderland Zuid	Lid AB + Lid DB	De GGD voert de wettelijke taken uit de Wet Publieke Gezondheid en Jeugdwet uit. Daarnaast voert de GGD-Gelderland Zuid ook andere taken uit bijvoorbeeld op het gebied van maatschappelijke opvang.	✓
Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen	Lid AB	Samen met 16 andere gemeenten in de regio Arnhem – Nijmegen werken we samen aan vijf maatschappelijke opgaven. De focus ligt op: circulariteit, cultuur & toerisme, economie, mobiliteit en woningbouw. Doel is het realiseren van groei én het versterken van het groene karakter van de regio. Daarnaast zijn we door deze samenwerking beter in beeld bij de Rijksoverheid en bij de Europese Unie en proberen we extra middelen aan te trekken om onze ambities te realiseren.	✓
Instituut Bijzonder Onderzoek	Afgevaardigde gemeente	De opsporing van oneigenlijk gebruik van uitkeringsgelden.	✓
Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen	Lid AB	De MARN (Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen) is een samenwerking tussen de gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Mook en Middelaar, Nijmegen en Wijchen. Deze samenwerking richt zich op het brede terrein van milieu. Door de regionalisering van de Dar en de komst van de Omgevingsdienst Groene Metropool (ODGM) is het (regionale) belang van MARN op het gebied van projecten voor afval en milieu afgenomen. MARN heeft als gemeenschappelijke regeling nog wel een belangrijke rol om namens de regiogemeenten het aandeelhouderschap in de ARN te behartigen. Tevens is in MARN verband een werkgroep actief over de mogelijkheden van ARN als energieproducent in combinatie met de energietransitie.	✓

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling	Lid AB + Lid DB	De MGR heeft twee modules, het Werkbedrijf en IRvN. De gemeente Berg en Dal is deelnemer in beide modules. Het Werkbedrijf voert voor de regiogemeenten de wettelijke re-integratie taken uit op grond van de Participatiewet. Daarnaast voert ze de wettelijke taken uit op grond van de Wet sociale werkvoorziening. De module IRvN voert een aantal ICT-taken uit voor de regiogemeenten. De platformfunctie faciliteert het gesprek tussen de gemeenten in het Rijk van Nijmegen over samenwerking.	✓
Omgevingsdienst Groene Metropool	Lid AB	De ODGM behartigt de belangen van de deelnemers op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving in het kader van het omgevingsrecht. Het doel van de vorming van de ODGM is het bereiken van een hogere kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). Daarnaast hopen we door bundeling van de taken de efficiency te verbeteren. Alle deelnemende gemeenten hebben hun milieutaken ingebracht (verplichting vanuit het Rijk). De gemeente Berg en Dal, gemeente Nijmegen, gemeente Beuningen, gemeente Heumen en de provincie Gelderland hebben ook de uitvoering van de bouwtaken (Wabo-breed) ingebracht.	✓
Veiligheidsregio Gelderland Zuid	Lid AB	De VRGZ behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van hulpverlening en veiligheid.	✓
Stichtingen en verenigingen			
Stichting Rijk van Nijmegen@	Lid bestuur	RvN@ heeft als doel om de innovatiekracht van het MKB in het Rijk van Nijmegen te versterken om zo een topregio in Nederland te worden. Hierbij staan de thema's Food&Health, Circulair ondernemen en Smart&IT centraal. Het vergroten van de innovatiekracht van het MKB is ook een hoofddoel uit de Economische visie van de gemeente. Innovatie is belangrijk voor de concurrentiekracht van onze bedrijven. Daarnaast is er veel overlap tussen de thema's van RvN@ en onze economische thema's.	—
Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen	Afgevaardigde gemeente	Het vergroten van het toeristisch marktaandeel van de Regio Arnhem Nijmegen.	—
Vennootschappen en coöperaties			
Bank Nederlandse gemeenten	Stemrecht Ava	BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.	✓
Dar N.V.	Stemrecht AvA	Inzameling en verwerking van afval in de regio Nijmegen. Voor een aantal gemeenten, waaronder Berg en Dal, ook werkzaamheden bij beheer van de openbare ruimte zoals groenonderhoud.	✓
Grenzland Draisine GMBH	Lid Raad van Toezicht	Toeristische exploitatie van het voormalig spoortracé Groesbeek-Kranenburg-Kleve.	—

Leisurelands	Stemrecht AvA	Het in stand houden, optimaliseren en laagdrempelig toegankelijk houden van openbare recreatieplassen.	—
Vitens N.V.	Stemrecht AvA	Het voorzien in schoon en veilig drinkwater.	—

Voor de financiële informatie is gebruik gemaakt van de cijfers uit de begrotingen 2027 van de betreffende verbonden partij en/of gemeenschappelijke regeling.

Van een aantal verbonden partijen (Euregio, TVAN, BNG, Draisine, Leisurelands, RvN@ en Vitens) zijn geen actuele begrotingscijfers bekend.

Bedragen x € 1.000

Verbonden partij	Aandeel belang (%)	Eigen vermogen 31-12-2026	Eigen vermogen 31-12-2027	Vreemd vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 31-12-2027	Bijdrage Berg en Dal
Gemeenschappelijke regeling						
Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen	3,80%	0	0	1.200	13.000	1.379
Belasting Samenwerking Rivierenland	5,08%	116	68	11.651	11.484	693
Euregio (Rhein-Waal)	0					10
Gemeentelijke GezondheidsDienst Gelderland Zuid	5,41%	2.220	1.900	27.815	27.651	2.522
Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen	4,43%	100	100	6.354	6.354	360
Instituut Bijzonder Onderzoek	24,30%	0	0	0	0	162
Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen	10,48%	6.261	5.818	1.983	1.851	266
Modulaire Gemeenschappelijke Regeling	8,48%	700	365	31.787	31.562	8.115
Omgevingsdienst Groene Metropool	7,16%	2.598	2.598	9.499	9.391	3.627
Veiligheidsregio Gelderland Zuid	5,77%	7.809	5.863	77.550	98.371	3.416
Stichtingen en verenigingen						
Stichting Rijk van Nijmegen@						34
Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen						54
Vennootschappen en coöperaties						
Bank Nederlandse gemeenten	0,19%					
Dar N.V.	8,78%	14.857	14.945	14.812	14.900	3.379
Grenzland Draisine GMBH	33,33%					
Leisurelands	1,57%					
Vitens N.V.	0,23%					

Grondbeleid

In de raadsvergadering van 17 april 2025 is de Omgevingsvisie vastgesteld. In deze visie heeft de gemeenteraad onder andere ruimtelijke kaders vastgesteld waarbinnen we ons grondbeleid uitvoeren.

Visie op en wijze van het grondbeleid

Nota grondbeleid

Het gemeentelijk grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te bereiken. Het gaat om doelstellingen op het terrein van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, openbare ruimte, infrastructuur, recreatie en natuur. Het grondbeleid is geen doel op zich, maar dienstbaar aan de hiervoor benoemde beleidsvelden. In de Nota grondbeleid (14 december 2023) heeft de raad vastgelegd hoe we deze doelstellingen willen bereiken.

We voeren een situationeel grondbeleid. Als het mogelijk en wenselijk is, gaan we tot verwerving van gronden over. De gemeenteraad heeft hiertoe een bedrag van € 1,0 miljoen beschikbaar gesteld voor strategische aankopen van gronden.

Grondprijzen gemeente Berg en Dal

Het college heeft de nota grondprijzen voor 2025 vastgesteld. Voor 2027 stellen we een nieuwe nota grondprijzen vast. De vastgestelde grondprijzen zijn een richtlijn voor toekomstige ontwikkelingen.

Economie en werkgelegenheid

Omdat de vraag naar bedrijfskavels hoog blijft, heeft de raad op 5 februari 2026 de gebiedsvisie en grondexploitatie Hulsbeek fase 2 vastgesteld. Daar plaatsen we ook woonwagenstandplaatsen. Voordat we daar tot uitgifte van bedrijfskavels overgaan, doet een externe partij taxaties. Door de onduidelijkheid rondom de netcongestie is het niet duidelijk wanneer uitgifte mogelijk is. Insteek is dat de woonwagens in 2027 worden geplaatst.

Wonen

Onze ambitie is een gevarieerd aanbod van duurzame, betaalbare en levensloopbestendige woningen. In 2019 is een woningmarktonderzoek uitgevoerd. Hieruit blijkt dat er tot en met 2029 ongeveer 1.200 woningen nodig zijn. In 2020 is daarom het Actieplan Wonen vastgesteld met een ambitiekader over de belangrijkste uitgangspunten, zoals 50% betaalbare woningbouw op nieuwe locaties. Inmiddels zijn voldoende locaties in beeld om tot dit aantal te komen. In de vergadering van 18 september 2026 heeft de raad de percentages aangepast naar 30% sociale huur, 37% midden huur /koop en 33% vrije sector. We houden rekening met 30% planuitval/vertraging en programmeren daarom 1.560 woningen. De lijst kent veel inbreidingslocaties en transformaties. We zetten daarop in om het buitengebied te beschermen en om de leefbaarheid in de kernen te verbeteren door verouderde functies een nieuwe bestemming te geven.

Te verwachten resultaat

Complexen

In de administratie van de gronden maken we binnen de gemeente een onderscheid in:

- Bouwgrond In Exploitatie (de lopende en vastgestelde grondexploitaties)
- Overige gronden (Materieel Vast Actief)
- Vorderingen op de balans (Faciliterend grondbeleid)

Bouwgrond In Exploitatie

De Bouwgronden In Exploitatie verantwoorden we op de balans onder vlottende activa. Het gaat hier om projecten waarvoor de raad de kaders heeft vastgesteld. De lopende grondexploitaties zijn in het kader van de jaarrekening vastgesteld. Hierbij is sprake van actief grondbeleid. Dat betekent dat de gemeente risicodragend optreedt. Daarbij gaat het om het zelf aankopen van gronden, het bouw – en woonrijp maken en vervolgens uitgifte van bouwrijpe gronden. De gemeentelijke kosten dekken we door het uitgeven van bouwrijpe gronden.

De lopende grondexploitaties zijn onderstaand samengevat:

Bedragen x €1.000						
Project	Gerealiseerd per 31.12.2025	Nog te realiseren na Kosten	01.01.2026 Opbrengsten	Eindwaarde Saldo	Einddatum	
	A	B	C	D = B + C	E = A + D	
<i>Bedrijventerrein</i>						
Hulsbeek fase 2	0	-4.907	3.875	-1.032	-1.209	31.12.2033
Totaal Woningbouw	0	-4.907	3.875	-1.032		
<i>Woningbouw</i>						
Schoollocatie 3e fase (Millingen aan de Rijn)	49	-25	0	-25	0	31.12.2026
Totaal Woningbouw	49	-25	0	-25		
Totaal	49	-25	0	-25		

Uit het overzicht blijkt dat we verwachten dat we het project Millingen aan de Rijn binnen een jaar kunnen afsluiten. Het project Hulsbeek fase 2 loopt tot 31 december 2033. Voor deze grondexploitatie is een verliesvoorziening getroffen in 2026.

Hulsbeek fase 2 (Groesbeek)

In februari 2026 heeft de raad de gebiedsvisie en de grondexploitatie voor Hulsbeek fase 2 vastgesteld. In dit gebied realiseren we een plek voor 18 woonwagens en een terrein voor een aantal bedrijven. Er vindt nog overleg plaats voor wat betreft de verkoop van de standplaatsen voor de plaatsing van de woonwagens.

Schoollocatie 3e fase (Millingen aan de Rijn)

Het college heeft begin 2017 ingestemd met een verkenning naar de herontwikkeling van de Schoollocatie 3e fase in Millingen aan de Rijn. Inmiddels zijn de 26 sociale huurappartementen voor senioren gebouwd (door woningcorporatie Waardwonen). De laatste civiele werken zijn uitgevoerd en afgerond. Deze grondexploitatie wordt bij de jaarrekening 2026 afgesloten.

Inzicht in gronden als materieel vaste activa

Wij zijn eigenaar van enkele percelen binnen de gemeente die we (nog) niet ontwikkelen. Deze gronden moeten we verantwoorden als materieel vaste activa. In onderstaande tabel is op hoofdlijnen een overzicht opgenomen van de boekwaarde per 31 december 2025.

Bedragen x €1.000

Project	Boekwaarde per 31.12.2025	Mutaties in 2026	Boekwaarde per 31.12.2026
Complex Algemeen	314	-37	277
Hemeltje (Groesbeek)	53	0	53
Derdebaan (Groesbeek)	120	0	120
Wethouder Arntzweg 5 (Millingen aan de Rijn)	120	0	120
Totaal	607	-37	570

In het complex Algemeen zijn de gemeentelijke eigendommen verantwoord die in het verleden zijn verworven. We onderscheiden binnen dit complex verhuurde gronden en gronden die we als voorraad vermelden.

Vanwege inbrengwaarde van de gronden in het complex Hulsbeek fase 2 is het complex Algemeen met € 37.000 verlaagd.

Vorderingen op de balans

Voor een aantal projecten geldt dat we als gemeente een ondersteunende rol innemen en daarmee dus niet actief risicodragend deelnemen. Deze projecten zijn op de balans verantwoord als vooruitbetaalde dan wel vooruit-ontvangen bedragen. Het gaat om de volgende lopende grote projecten:

- Dekkerswald (Groesbeek)
- Vijverhof (Berg en Dal)
- DAC terrein (Groesbeek)
- Muntberg (Groesbeek)
- Erlecomsedam (Ooij)
- Leuth Noord (Leuth)
- Leuth Zuid (Leuth)
- Knapheideweg Groen (Groesbeek)
- Anthoniushof (Breedeweg)

In alle gevallen geldt dat een (anterieure) overeenkomst gesloten is met de betreffende ontwikkelaar. In deze overeenkomsten is bijvoorbeeld een bijdrage aan de gemeente opgenomen van meer dan € 25.000.

Voor het overzicht per project verwijzen wij u naar de Rapportage grondexploitaties Berg en Dal (vastgesteld 17 september 2026).

Financiële begroting

Inleiding

Met het vaststellen van de Programmabegroting geeft de raad het college opdracht tot het realiseren van het programmaplan en autoriseert het college tot het doen van de daarvoor benodigde uitgaven (lasten) en het realiseren van inkomsten (baten). In dit deel van de financiële begroting vindt u naast een overzicht van de baten en lasten per programma ook een overzicht de incidentele baten en lasten met een toelichting daarop, een overzicht van de reserves en voorzieningen en het financieel meerjarenperspectief (FMP).

Financiële kaders

Voor het opstellen van de financiële begroting hebben wij de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Loonontwikkeling	cao/+ 4,5%
Prijsontwikkeling / inflatiecorrectie	+ 2,5%
Rente	+ 1,5%
Leges m.u.v. bouwleges	diversen
Bouwleges	volgt bouwkosten
Toeristenbelasting	+ 53%, conform besluit Programmabegroting 2026
Forensenbelasting	+ 3,70%
OZB-woningen	+ 3,70%
OZB-niet-woningen	+ 3,70%
Overige rechten	+ 3,70%
Afvalstoffenheffing	100% kostendekkendheid
Rioolheffing	+ 5,70%
Tarieven gemeentelijke sporthallen en sportzalen (per 1 augustus 2027)	+ 3,70%
Aantal inwoners periode 2027-2030	35.706

Wij werken in onze kostenraming niet met algemene indexen. Er is voor het betreffende begrotingsjaar (in dit geval 2027) zo reëel mogelijk geraamd. Dit prijsniveau houden we constant in de meerjarenraming. Hiermee sluiten wij aan bij de methodiek die we hanteren bij het ramen van de algemene uitkering ("constante prijzen").

Voor de prijsontwikkeling, die we gebruiken bij de berekening van tarieven, is aansluiting gezocht bij het percentage van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Dit percentage is berekend door het CPB (Centraal Plan Bureau) en is voor 2027 2,5%.

Voor verdere informatie over de tariefstijgingen verwijzen we naar de paragraaf lokale heffingen.

Overzicht baten en lasten

In onderstaande tabel vindt u een overzicht van de baten en lasten per programma. Dit levert een raming op van het saldo van de rekening van baten en lasten. Vervolgens is een aantal toevoegingen en onttrekkingen uit de reserves geraamd. Dit resulteert in het resultaat van de rekening van baten en lasten.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2026 actueel			Begroting 2027			Verschil 2026/2027
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Saldo
Mens en Samenleving	8.703	-50.744	-42.041	7.255	-49.437	-42.183	-142
Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit	14.693	-34.862	-20.168	14.891	-32.735	-17.844	2.324
Economie, Werk en Inkomen	14.493	-31.379	-16.885	16.163	-30.556	-14.394	2.492
Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid	93.230	-12.266	80.963	97.993	-10.243	87.750	6.787
- Overhead	0	-12.861	-12.861	0	-14.541	-14.541	-1.680
Saldo rekening baten en lasten	131.119	-142.112	-10.993	136.301	-137.512	-1.211	9.782
Toevoeging aan reserves	-	-142.112	-142.112	-	-137.512	-137.512	4.599
Onttrekking aan reserves	131.963	-	131.963	135.974	-	135.974	4.011
Resultaat rekening baten en lasten	148.916	-149.760	-844	138.221	-137.893	327	1.172

Incidentele baten en lasten

Hieronder vindt u een overzicht van de incidentele baten en lasten. Onder de tabel staat een toelichting op de bedragen groter dan € 100.000. Dit inzicht is nodig om een goed beeld te krijgen in het structureel financieel meerjarenperspectief.

	Bedragen x € 1.000			
	2027	2028	2029	2030
Programma Mens en Samenleving				
1.1 LOS/Leaderproject	-30	-	-	-
1.2 Geldlening verstrekken voor aankoop kerk in Breedeweg	-35	-35	-35	-
1.3 Technieklokaal	-33	-33	-33	-19
1.4 Inclusieve kinderopvang en onderwijs	-105	-105	-	-
1.5 - Leerkring GMR	-	-	-	-
- kosten	-41	-	-	-
- bijdrage GMR	41	-	-	-
1.6 Kosten Noodlokalen Agora onderwijs Montessori College Groesbeek	-130	-130	-	-
1.7 Inzet extra jeugdgeden algemene uitkering	-272	-111	-	-
1.8 Onderzoek verduurzaming en exploitatie dorpshuizen	-70	-	-	-
Totaal programma Mens en Samenleving	-675	-415	-68	-19
Programma Leefbaarheid, Duurzaamheid en Mobiliteit				
2.1 Verwijderen korfbalveld De Horst	-33	-	-	-
2.2 Dorps- en gebiedsprogramma's	-50	-50	-	-
Totaal programma Leefbaarheid, Duurzaamheid en Mobiliteit	-83	-50	-	-
Programma Economie, Werk & Inkomen				
3.1 Toekomstplan Vrijheidsmuseum 2025-2028	-36	-36	-	-
3.2 Ondersteuning praalwagenbouwers carnaval	-25	-	-	-
Totaal programma Economie, Werk & Inkomen	-61	-36	-	-
Programma Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid				
4.1 Stelpost Wet Open Overheid	-170	-	-	-
Totaal programma Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid	-170	-	-	-
Totaal exploitatie	-989	-501	-68	-19

Reserves

R1 Bijdrage algemene reserve:

- LOS/Leaderproject	30	-	-	-
- Toekomstplan Vrijheidsmuseum 2025-2028	36	36	-	-
- Noodlokalen Agora onderwijs Montessori College Groesbeek	130	130	-	-
R2 Bijdrage reserve lopende projecten:				
- Technieklokaal	4	29	29	4
- Stelpost Wet Open Overheid	170	-	-	-
- Verwijderen korfbalveld De Horst	33	-	-	-
- Extra jeugdgelden algemene uitkering	272	111	-	-
Totaal reserves	675	306	29	4
Totaal	-314	-194	-39	-15
Begroot resultaat	327	-1.942	-3.064	-3.780
Saldo incidentele baten en lasten	-314	-194	-39	-15
Structureel resultaat	642	-1.747	-3.025	-3.765

1.4 Inclusieve kinderopvang en onderwijs

Naar aanleiding van de evaluatie en monitoring van het project Inclusieve Kinderopvang en Onderwijs heeft de raad besloten om dit project voort te zetten. Er is budget beschikbaar voor 2027 en 2028 (€ 105.000 per jaar).

1.6/R1 Kosten Noodlokalen Agora onderwijs Montessori College Groesbeek

Kosten voor de huur en het verwijderen van noodlokalen voor het Agora onderwijs door het Montessori college Groesbeek voor een periode van 2 jaar (medio 2026- medio 2028). Deze kosten dekken we uit de algemene reserve (zie R1).

1.7/R2 Inzet extra jeugdgelden algemene uitkering

Bij de septembercirculaire 2025 hebben we extra gelden ontvangen als compensatie van de incidentele tekorten 2023 en 2024 in de jeugdzorg. Een deel hiervan zetten we in 2026, 2027 en begin 2028 in om de dienstverlening van ons Sociaal Team te versterken.

4.1/R2 Stelpost Wet Open Overheid

Er is geld beschikbaar voor de implementatie van de Wet Open Overheid. Hier staat een bijdrage uit de reserve lopende projecten tegenover (zie R2).

Reserves en voorzieningen

Hier vindt u een overzicht van de structurele mutaties in de reserves. Daarnaast is bij dit onderdeel een meerjarig totaaloverzicht opgenomen van de reserves en voorzieningen.

Structurele mutaties reserves

Reserve	Bedragen x € 1.000			
	2027	2028	2029	2030
Reserve Rekeningresultaat				
- onttrekking	355	355	355	355
Bestemmingsreserve Onderhoud Gymzalen				
- dotatie	-43	-43	-43	-43
Bestemmingsreserve Groenblauwe diensten				
- dotatie (rente)	-19	-18	-18	-17
- onttrekking	73	73	73	73
Bestemmingsreserve Natuur en landschap				
- onttrekking	-	-	-	-
Bestemmingsreserve Speeltuinen				
- onttrekking	-	-	-	-
Bestemmingsreserve Op de Heuvel				
- dotatie	-46	-46	-46	-46
- onttrekking	-	-	-	-
Bestemmingsreserve aanpak extreme wateroverlast				
- dotatie (rente)	-13	-12	-12	-11
- onttrekking	49	48	48	47
Bestemmingsreserve Lopende projecten (gelabeld)				
- dotatie (Lustrum Vrijheid & Herinnering)	-20	-20	-20	-20
- onttrekking (Stimuleringslening SVn)	18	18	5	-
Bestemmingsreserve Kapitaallasten				
- dotatie (rente)	-240	-232	-222	-213
- onttrekking	751	869	860	843
Totaal structurele mutaties reserves	864	991	979	968
Incidentele mutaties reserves	675	306	29	4
Totaal mutaties reserves	1.539	1.297	1.008	972

Overzicht reserves

Bedragen x € 1.000

Naam reserve	Stand 1-1-2027	Mutaties 2027		Stand 31-12-2027	Mutaties 2028		Stand 31-12-2028	Mutaties 2029		Stand 31-12-2029	Mutaties 2030		Stand 31-12-2030
		Onttrekking	Toevoeging		Onttrekking	Toevoeging		Onttrekking	Toevoeging		Onttrekking	Toevoeging	
1. Reserves													
1.1. Algemene reserves													
Algemene Reserve vrij aanwendbaar	13.966	-196	-	13.770	-166	-	13.604	-	-	13.604	-	-	13.604
Vaste Algemene reserve	17.220	-	-	17.220	-	-	17.220	-	-	17.220	-	-	17.220
Reserve rekeningresultaat	1.421	-355	-	1.066	-355	-	711	-355	-	355	-355	-	-0
Saldo vorig dienstjaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saldo huidig dienstjaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve verwachte begrotingstekorten	11.865	-	-	11.865	-	-	11.865	-	-	11.865	-	-	11.865
Totaal 1.1. Algemene reserves	44.472	-551	-	43.920	-521	-	43.399	-355	-	43.043	-355	-	42.688
1.2. Bestemmingsreserves													
Bestemmingsreserve Onderhoud Gymzalen	268	-	43	311	-	43	354	-	43	398	-	43	441
Bestemmingsreserve Natuur en Landschap	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6
Bestemmingsreserve Groenblauwe diensten	1.286	-73	19	1.233	-73	18	1.179	-73	18	1.124	-73	17	1.068
Reserve Speeltuinen	234	-	-	234	-	-	234	-	-	234	-	-	234
Reserve onderhoud	492	-	46	539	-	46	585	-	46	631	-	46	678
Voorzieningenhart Op de Heuvel													
Reserve Beschermd wonen/Maatschappelijke opvang	143	-	-	143	-	-	143	-	-	143	-	-	143
Bestemmingsreserve aanpak extreme wateroverlast	864	-49	13	828	-48	12	792	-48	12	756	-47	11	720
Reserve Realisatiestimulans Woningbouw	532	-	-	532	-	-	532	-	-	532	-	-	532
Bestemmingsreserve Lopende projecten (gelabeld)	1.046	-496	20	570	-158	20	432	-34	20	418	-4	20	434
Bestemmingsreserve Kapitaallasten	15.979	-751	240	15.468	-869	232	14.831	-860	222	14.194	-843	213	13.564
Totaal 1.2. Bestemmingsreserves	20.850	-1.368	381	19.863	-1.148	372	19.088	-1.014	361	18.435	-967	350	17.819
Totaal 1. Reserves	65.322	-1.920	381	63.784	-1.669	372	62.486	-1.369	361	61.479	-1.322	350	60.507

Overzicht voorzieningen

Bedragen x € 1.000

Naam voorziening	Stand	Mutaties 2027		Stand	Mutaties 2028		Stand	Mutaties 2029		Stand	Mutaties 2030		Stand
	1-1-2027	Onttrekking	Toevoeging	31-12-2027	Onttrekking	Toevoeging	31-12-2028	Onttrekking	Toevoeging	31-12-2029	Onttrekking	Toevoeging	31-12-2030
2. Voorzieningen													
2.1. Voorzieningen t.b.v. verplichtingen e/o risico's													
Voorziening Pens.verpl.vm													
wethouders	4.211	-215	120	4.115	-215	120	4.020	-215	120	3.925	-215	120	3.829
Voorziening Wachtgeldverpl.vm													
wethouders	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Voorziening (voormalig) personeel	146	-114	-	32	-32	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
Voorziening Verlofuren personeel	1.410	-	-	1.410	-	-	1.410	-	-	1.410	-	-	1.410
Totaal 2.1. Voorzieningen t.b.v. verplichtingen e/o risico's	5.767	-329	120	5.558	-248	120	5.431	-215	120	5.335	-215	120	5.240
2.2. Voorzieningen t.b.v. door derden beklemdede middelen													
Voorziening Riolering	3.663	-268	-	3.395	-360	-	3.035	-277	-	2.758	-334	-	2.424
Voorziening Afval	216	-	-	216	-	-	216	-	-	216	-	-	216
Totaal 2.2. Voorzieningen t.b.v. door derden beklemdede middelen	3.879	-268	-	3.611	-360	-	3.250	-277	-	2.974	-334	-	2.639
2.3. Voorzieningen t.b.v. lastenegalisisatie													
Voorziening onderhoud wegen	487	-1.700	1.468	255	-1.236	1.468	487	-1.390	1.468	565	-1.390	1.468	644
Voorziening gebouwen sport	296	-105	112	303	-20	112	394	-14	112	492	-51	112	552
Voorziening gebouwen welzijn	293	-79	120	334	-29	120	425	-44	101	482	-25	120	577
Voorziening gebouwen overig	556	-258	195	492	-82	195	605	-102	195	699	-118	195	776
Voorziening verwacht verlies	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal 2.3. Voorzieningen t.b.v. lastenegalisisatie	1.632	-2.143	1.895	1.384	-1.368	1.895	1.911	-1.549	1.876	2.238	-1.585	1.895	2.548
Totaal 2. Voorzieningen	11.278	-2.741	2.015	10.552	-1.976	2.015	10.592	-2.041	1.996	10.547	-2.134	2.015	10.427

Financieel Meerjaren Perspectief

De ontwikkeling van het begrotingssaldo ziet u hieronder.

	Bedragen x € 1.000			
	2027	2028	2029	2030
Prognose begrotingsresultaat Voorjaarsnota 2026	61	-2.517	-2.788	-2.752
Mutaties voor Programmabegroting 2027	267	575	-275	-1.029
Prognose begrotingsresultaat per begrotingsjaar	327	-1.942	-3.064	-3.780

Het Financieel MeerjarenPerspectief (FMP) ziet er voor de komende jaren als volgt uit:

	Bedragen x € 1.000					
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal lasten (exclusief reservemutaties)	-126.534	-142.112	-137.512	-138.555	-138.497	-138.520
Totaal baten (exclusief reservemutaties)	132.127	131.119	136.301	135.316	134.426	133.768
Saldo baten en lasten	5.593	-10.993	-1.211	-3.239	-4.071	-4.752
Toevoegingen reserves	-9.897	-7.648	-381	-372	-361	-350
Onttrekkingen reserves	11.693	17.797	1.920	1.669	1.369	1.322
Saldo mutatie reserves	1.796	10.149	1.539	1.297	1.008	972
Geraamd resultaat	7.389	-844	327	-1.942	-3.064	-3.780
Incidentele lasten (inclusief reservemutaties)	-14.384	-23.692	-1.030	-501	-68	-19
Incidentele baten (inclusief reservemutaties)	15.143	24.054	716	306	29	4
Saldo incidentele baten en lasten	759	362	-314	-194	-39	-15
Totaal structureel resultaat	6.631	-1.206	642	-1.747	-3.025	-3.765

Een begroting is structureel sluitend als deze sluitend is op basis van de structurele lasten en structurele baten. Incidentele lasten en baten blijven hierbij buiten beschouwing. Wanneer in dit kader het begrotingsjaar zelf (2027) niet sluitend is, wordt gekeken of het laatste jaar van de meerjarenraming (2030) structureel sluitend is.

We hebben voor 2027 een structureel sluitende begroting. Meerjarig, vanaf 2028, zijn er in de begroting nog tekorten door een verlaging van de algemene uitkering en de compensatie tekorten op de jeugdzorg. Hierover worden nog steeds onderhandelingen met het Rijk gevoerd.

Geprognosticeerde balans

Dit onderdeel bevat de verwachte begin- en eindbalans over het begrotingsjaar 2027 en de drie daaropvolgende jaren.

Bedragen x € 1.000

A C T I V A	31-12- 2025	31-12- 2026	31-12- 2027	31-12- 2028	31-12- 2029	31-12- 2030
--------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Vaste activa

Immateriële vaste activa	1.491	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	92.864	134.787	162.601	181.935	210.670	209.813
Financiële vaste activa	10.266	12.286	12.187	12.093	11.879	11.666
Totaal vaste activa	104.620	147.073	174.788	194.028	222.549	221.479

Vlottende activa

Voorraden	50-	-	-	-	-	-
Vorderingen	29.210	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000
Liquide middelen	488	500	500	500	500	500
Overlopende activa	1.169	500	500	500	500	500
Totaal vlottende activa	30.817	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000

Totaal activa	135.437	157.073	184.788	204.028	232.549	231.479
----------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Bedragen x € 1.000

P A S S I V A	31-12- 2025	31-12- 2026	31-12- 2027	31-12- 2028	31-12- 2029	31-12- 2030
----------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Vaste passiva

Eigen vermogen	75.136	65.322	63.784	62.486	61.479	60.507
Voorzieningen	12.322	11.278	10.552	10.592	10.547	10.427
Langlopende schulden	24.584	47.892	75.254	91.456	117.044	111.548
Totaal vaste passiva	112.043	124.493	149.590	164.534	189.070	182.482

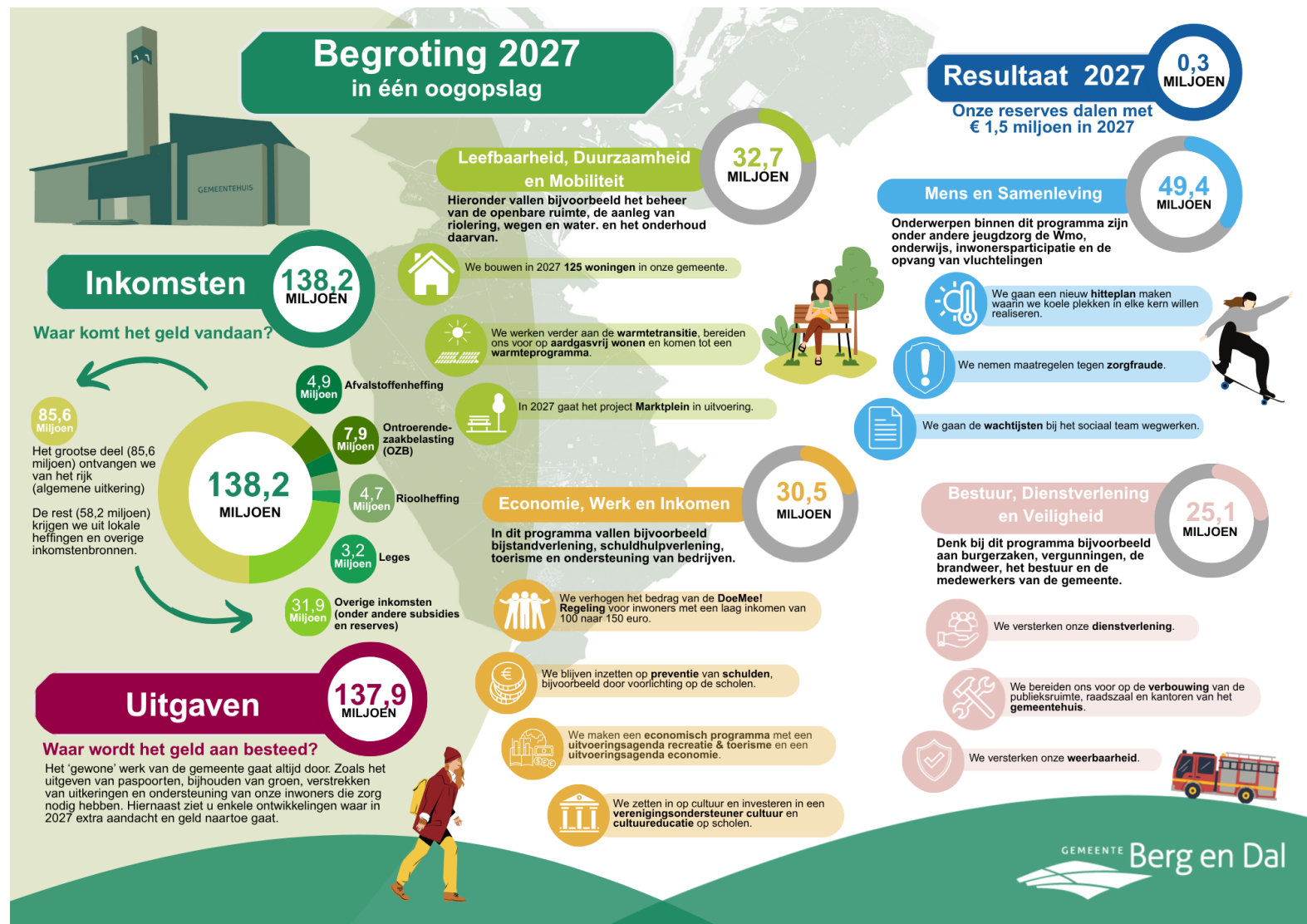
Vlottende passiva

Kortlopende schulden	9.263	22.580	25.198	29.494	33.479	38.996
Overlopende passiva	14.132	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Totaal vlottende passiva	23.395	32.580	35.198	39.494	43.479	48.996

Totaal passiva	135.437	157.073	184.788	204.028	232.549	231.479
-----------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Bijlagen

Begroting in beeld

Raadsvoorstel

Raadsvoorstel

Onderwerp:	Programmabegroting 2027
Datum B&W-vergadering:	6 oktober 2026
Datum raadsvergadering:	5 november 2026
Datum carrousel:	8 oktober 2025 (technische toelichting)
Portefeuillehouder:	M.A. Barber
Ambtenaar:	Hilko de Boer
E-mailadres:	H.de.Boer@bergendal.nl
Zaaknummer:	5419075
Documentnummer:	5435284

Aan de gemeenteraad,

Voorstel

1. De programmabegroting 2027 met een saldo van € 327.000 positief vast te stellen, inclusief:
 - 1.1. De meerjarenraming 2028-2030;
 - 1.2. Het meerjareninvesteringsplan 2027-2030;
 - 1.3. Het financiële kader voor de subsidies.
2. Het positieve resultaat van 2027, als dit zich daadwerkelijk voordoet bij de jaarrekening 2027, toe te voegen aan algemene reserve.
3. In te stemmen met de opvolging van motie 2026-M012 'Financiële stip op de horizon', zoals toegelicht onder punt 3.1.

Inleiding

Wij bieden u de Programmabegroting 2027 in digitale vorm aan. Deze begroting is beschikbaar via <http://programmavan.bergendal.nl/>.

De begroting 2027 is gebaseerd op de uitgangspunten zoals u die heeft vastgesteld op 9 juli 2026 in de Kadernota 2027. In de begroting 2027 is rekening gehouden met de septembercirculaire 2026 die wij op 15 september 2026 hebben ontvangen. Met deze informatie presenteren wij u een structureel sluitende begroting 2027. De jaren 2028, 2029 en 2030 laten tekorten zien.

De meerjarenraming 2027-2030 is als volgt:

	Bedragen x € 1.000			
	2027	2028	2029	2030
Prognose begrotingsresultaat Voorjaarsnota 2026	61	-2.517	-2.788	-2.752
Mutaties voor Programmabegroting 2027	267	575	-275	-1.029
Prognose begrotingsresultaat per begrotingsjaar	327	-1.942	-3.064	-3.780
<i>waarvan incidenteel</i>	-314	-194	-39	-15
Totaal structureel resultaat	642	-1.747	-3.025	-3.765

Beoogd effect

Op grond van de Gemeentewet moeten wij de programmabegroting 2027 vóór 15 november 2026 aan Gedeputeerde Staten aanbieden.

We hebben de ambities, doelen en resultaten opnieuw geformuleerd en aan laten sluiten bij het Coalitieakkoord 2026-2030, 'Vol vertrouwen vooruit!'. Daarnaast hebben we de op 9 juli 2026 vastgestelde Kadernota 2027 en de daarbij aangenomen moties en amendementen als input gebruikt.

Argumenten

1.1 De begroting 2027 is structureel sluitend

Het is de bevoegdheid van de gemeenteraad om de begroting vast te stellen. In de Gemeentewet (artikel 189) is vastgelegd dat de gemeenteraad een structureel sluitende begroting moet vaststellen voor repressief toezicht. Om voor repressief toezicht van de provincie in aanmerking te komen, moet of het eerste jaar van de meerjarenbegroting, of het laatste begrotingsjaar structureel sluitend zijn. Het actuele meerjarenperspectief laat een structureel sluitende begroting voor 2027 zien, zodat de verwachting is dat we voor de begroting 2027 onder repressief toezicht blijven vallen. Repressief toezicht is de lichtst mogelijke vorm van provinciaal toezicht. Dit betekent dat de gemeente haar vastgestelde begroting en begrotingswijzigingen kan uitvoeren, zonder dat de Provincie deze vooraf moet goedkeuren.

1.2 Nieuwe ontwikkelingen zijn opgenomen.

Na het vaststellen van de kadernota hebben we een aantal wijzigingen doorgevoerd.

- We hebben de mei- en septembercirculaire 2026 verwerkt. Hieruit blijkt dat de tekorten in de jaren 2028 tot en met 2030 minder groot zijn dan bij de kadernota verwacht.
- CDOKE
- Opvang vluchtelingen Oekraïne
- Stelpost kapitaallasten
- Stelpost jeugdzorg pas vanaf 2028
- Geen inzet algemene reserve nodig

a. Algemene uitkering (Mei- en Septembercirculaire 2026)

In de primaire begroting 2027 zijn de meicirculaire 2026 en de septembercirculaire 2026 verwerkt. De raming van de algemene uitkering is daarmee gebaseerd op de laatst bekende informatie van het Rijk.

De meicirculaire was positiever dan bij de kadernota verwacht. De septembercirculaire laat voor de jaren 2029 en verder een klein nadeel zien. Per saldo hebben de circulaires een positief effect op onze begroting. De effecten kunt u vinden in de raadsinformatienota die u hierover heeft ontvangen.

b. Duurzaamheid/ CDOKE

De provinciaal toezichthouder heeft ons bevestigd dat we de zogenaamde CDOKE gelden, die enkel voor 2027 in het gemeentefonds zijn opgenomen structureel mogen opnemen in de meerjarenbegroting. Met de restrictie dat we hier eenzelfde bedrag aan lasten voor begroten die ingezet worden voor enkel de bestemde doelen van de CDOKE gelden. Nadrukkelijk is aangegeven dat deze middelen niet bestemd zijn voor andere doeleinden of om tekorten op te vangen. Deze middelen zijn dan ook zowel als baten en als lasten opgenomen.

c. Opvang vluchtelingen Oekraïne

Het Rijk heeft de gelden voor de opvang van Oekraïners tot en met 2030 toegezegd. Door de nieuwe systematiek kunnen we de baten en lasten nu meerjarig in de begroting verwerken. Met de nieuwe regeling ontvangen we een rijksbijdrage voor de declarabele kosten. Deze is budgettair neutraal geraamd. Daarnaast ontvangen we een vergoeding van € 11 per opvangplek per dag. Van dit bedrag betalen we de personele kosten. Het restant (ongeveer € 8 ton) maakt onderdeel uit van het begrotingssaldo.

d. Stelpost kapitaallasten

Vanaf 2027 is het toegestaan om een stelpost onderuitputting kapitaallasten op te nemen. Door diverse omstandigheden lopen projecten vertraging op, waardoor de kapitaallasten later als last op de begroting drukken. Op basis van de afgelopen jaren nemen we hiervoor een stelpost op van € 700.000.

e. Stelpost jeugdzorg

Conform het begrotingsadvies van de VNG hadden we in de kadernota een structurele stelpost voor jeugdzorg opgenomen van € 1.000.000. De provinciaal toezichthouder heeft echter aangegeven dat deze stelpost niet mag worden opgevoerd voor 2027, maar wel voor de jaren daarna. In de begroting is deze stelpost daarom pas vanaf 2028 opgenomen. Hoewel we dit vreemd vinden en verwachten dat we ook compensatie krijgen over 2027 hebben we besloten dit niet op te nemen voor 2027.

f. Geen inzet reserve verwachte begrotingstekorten nodig

Na het verwerken van alle ontwikkelingen is het saldo van de begroting 2027 positief. Dat betekent dat de inzet van de reserve verwachte begrotingstekorten voor 2027 niet nodig is.

1.3 Financiële kaders voor subsidies

In opvolging van amendement 2026-A014 zijn subsidiebedragen geactualiseerd en verhoogd waar nodig.

3.1 Opvolging motie 2026-M012 'Financiële stip op de horizon'

Tijdens de behandeling van de Kadernota 2027 nam u de motie 'Financiële stip op de horizon' aan. Daarin vroeg u ons twee dingen:

1. Voor de begroting 2027 te berekenen wat het huidige beleid betekent voor onze reserves in 2028-2030.
2. U te informeren over onze koers en visie voor een sluitende begroting in de toekomst, inclusief mogelijke oplossingsrichtingen.

Hoe geven we opvolging aan de motie?

Als eerste is in de begroting een overzicht opgenomen van de ontwikkeling van onze reserves voor de komende jaren. Deze vindt u onder het deel van de financiële begroting. Voor het tweede punt van de motie stellen we voor actie te ondernemen op het moment dat we bij de begroting, en op basis van de septembercirculaire, de algemene reserve nodig hebben om het eerste begrotingsjaar sluitend te maken. Op dit moment is dat niet nodig.

Waarom kiezen we voor deze financiële koers?

Onze ramingen wijken al jaren sterk af van de werkelijkheid. De begroting liet steeds een tekort zien. De jaarrekening liet steeds een overschot zien. Een traject van mogelijke bezuinigingen, zoals sommige gemeenten doen, kost veel tijd en menskracht. Die capaciteit is schaars en zetten we liever in voor de maatschappelijke doelen waar we dagelijks aan werken.

Ook werken we aan een realistischer beeld. Zo ramen we in de begroting 2027 bijvoorbeeld de kapitaallasten realistischer door te werken met een onderbouwde stelpost. De begroting 2027 sluit met een positief saldo van € 327.000.

Kanttekening

a. Stelposten in de begroting

We hebben in de begroting 2027 een stelpost onvoorzien opgenomen van € 25.000 en een stelpost onderuitputting kapitaallasten van € 700.000. In de begroting 2027 staat ook een incidentele stelpost voor uitgaven voor de Wet open overheid.

b. Bijdrage reserve rekeningresultaten

Onze begroting 2027 is structureel sluitend. Dit betekent dat we de structurele lasten kunnen opvangen met de structurele baten. Onder deze structurele baten hebben we ook de jaarlijkse bijdrage uit de reserve rekeningresultaten van € 355.000 opgenomen.

c. Weerstandsratio

Bij de beoordeling van de risico's weten we in sommige gevallen niet hoe hoog het financiële risico en de kans daarop is. Maar we weten wel dat we een risico lopen. Dit hebben we aangegeven met "p.m.". Deze risico's tellen niet mee in de risicoscores. De werkelijke ratio kan daardoor lager zijn. Onze weerstandsratio is 10,55. Een ratio van 2 of meer is "uitstekend".

Meer informatie hierover vindt u in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

d. Verloop algemene reserve

Hieronder staat het overzicht van het verloop van de algemene reserves.

	Saldo eind 2025	Saldo eind 2026	mutaties 2027	Saldo eind 2027	Saldo eind 2028	Saldo eind 2029	Saldo eind 2030
Algemene reserve vast	17.220	17.220	-	17.220	17.220	17.220	17.220
Algemene reserve vrij besteedbaar*	11.170	13.966	-196	13.770	13.604	13.604	13.604
Reserve rekeningresultaten	1.777	1.421	-355	1.066	711	355	-
Reserve Saldo dienstjaar	11.865	-	-	-	-	-	-
Reserve verwachte begrotingstekorten	7.389	11.865	-	11.865	11.865	11.865	11.865
Totaal	49.421	44.472	-551	43.920	43.399	43.044	42.689

Bedragen x € 1.000

De te verwachten begrotingssaldi 2027-2030 zijn niet verwerkt in deze tabel.

Financiële onderbouwing

Zoals hiervoor al is aangegeven is de begroting 2027 structureel sluitend. Vanaf 2028 laat het meerjarenperspectief structurele tekorten zien.

Participatie

De raad heeft geparticipeerd in de totstandkoming van de begroting door middel van de behandeling van de kadernota 2027 en de aangenomen moties en amendementen

Communicatie

Na vaststelling van de Programmabegroting 2027 bieden wij deze aan de Provincie aan (dit moet voor 15 november). De kaders voor de subsidies maken we na vaststelling bekend in het Gemeentenieuws en op onze website.

De Programmabegroting 2027 is digitaal beschikbaar via <http://programmavan.bergendal.nl/>.

Aanpak/uitvoering

Over de voortgang van de Programmabegroting 2027 rapporteren wij u via de voorjaars- en najaarsnota. In de jaarstukken 2027 leggen wij vervolgens verantwoording af. Dit doen wij zowel inhoudelijk als financieel.

Burgemeester en wethouders,

De secretaris
Drs. H.J.G. Salemink-van der Burg

De burgemeester
mr. M. Slinkman

Bijlage digitaal ter inzage

1. Programmabegroting 2027

Raadsbesluit

De raad van de gemeente Berg en Dal,

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 6 oktober 2026.

overwegende dat:

- de begroting 2027 is gebaseerd op de uitgangspunten zoals vastgesteld op 9 juli 2026 in de Kadernota 2027;
- in de begroting 2027 rekening is gehouden met de mei- en septembercirculaire 2026;
- nieuwe ontwikkelingen zijn opgenomen ten opzichte van de kadernota;

besluit :

1. De programmabegroting 2027 met een saldo van € 327.000 positief vast te stellen, inclusief:
 - 1.1. De meerjarenraming 2028-2030;
 - 1.2. Het meerjareninvesteringsplan 2027-2030;
 - 1.3. Het financiële kader voor de subsidies.
2. Het positieve resultaat van 2027, als dit zich daadwerkelijk voordoet bij de jaarrekening 2027, toe te voegen aan algemene reserve.
3. In te stemmen met de opvolging van motie 2026-M012 'Financiële stip op de horizon', zoals toegelicht onder punt 3.1.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Berg en Dal op 5 november 2026,

De raadsgriffier,

De voorzitter,

E.W.A.T. Pastoors

mr. M. Slinkman

MeerjarenInvesteringsPlan

De gemeente investeert jaarlijks vele miljoenen euro's in wegen, plantsoenen, riool, (onderwijs)huisvesting, ICT, bedrijfsmiddelen etc. De investeringen nemen we jaarlijks in een Meerjaren investeringsplan (MIP) op. Dit plan gaat over een periode van vier jaar. Het MIP is een totaaloverzicht van alle voorgenomen investeringen. Hieronder wordt het MIP 2027-2030 weergegeven.

Onder de tabel met cijfers hebben we de investeringen kort toegelicht. De nummers in de tabel komen overeen met de nummers in de toelichtingen.

Project	Looptijd	Jaar inv.	Bruto inv.	Bijdrage	Netto inv.	KL2027	KL2028	KL2029	KL2030	KL2031
Nieuwe investeringen										
Programma 1: Mens en Samenleving										
1.1 Verbouw Montessori college		2027-2028	pm		pm					
1.2 Verbouw de Mallemolen		2027-2028	pm		pm					
1.3 <u>Kulturhus Beek, verduurzaming</u>										
Isolatie dak	30	2027	140.000	-	140.000	-	6.767	6.697	6.627	6.557
Elektrische installaties	15	2027	760.000	-	760.000	-	62.067	61.307	60.547	59.787
1.4 Dorpshuis De Sprong in Ooij, verbouw en verduurzaming	30	2027	850.000	-	850.000	-	41.083	40.658	40.233	39.808
1.5 Dorpshuis Kerstendal verduurzaming	30	2027	500.000	-	500.000	-	24.167	23.917	23.667	23.417
1.6 <u>Maddogs/fanfare</u>										
Vervangen vloerbekleding	20	2028	49.913	-	49.913	-	-	3.244	3.207	3.169
Vervangen platformlift	20	2028	36.300	-	36.300	-	-	2.360	2.332	2.305
1.7 <u>Kulturhus Den Ienloop</u>										
Vervangen systeemplafond	20	2029	90.798	-	90.798	-	-	-	5.902	5.834
Vervangen elektrische schuifdeur	20	2030	30.250	-	30.250	-	-	-	-	1.966
Vervangen armaturen	20	2030	54.196	-	54.196	-	-	-	-	3.523
Totaal programma 1: Mens en Samenleving			2.511.457	0	2.511.457	0	134.083	138.182	142.514	146.366
Eerder in begroting opgenomen investeringen										
Programma 1: Mens en Samenleving										
1.8 St Maartensschool, nieuwbouw	50	2028	16.140.580	-	16.140.580	-	-	-	564.920	560.078
1.9 Nieuwbouw school Op de Horst	50	2027	2.200.000	-	2.200.000	-	-	-	77.000	76.340
Totaal eerder in begroting opgenomen investeringen programma 1: Mens en Samenleving			18.340.580	-	18.340.580	-	-	-	641.920	636.418
Nieuwe Investerings										
Programma 2: Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit										
2.1 <u>Hoge Horst, Groesbeek, aanpassing ivm nieuwbouw school</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2027	18.000	-	18.000	-	570	566	561	557
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	76.000	-	76.000	-	3.673	3.635	3.597	3.559
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2028	104.000	-	104.000	-	-	3.293	3.267	3.241
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	438.000	-	438.000	-	-	21.170	20.951	20.732

Project	Looptijd	Jaar inv.	Bruto inv.	Bijdrage	Netto inv.	KL2027	KL2028	KL2029	KL2030	KL2031
2.2 <u>Burgemeester Reijmerstraat e.o. Millingen aan de Rijn, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2027	81.000	-	81.000	-	2.565	2.545	2.525	2.504
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	34.000	-	34.000	-	1.643	1.626	1.609	1.592
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2030	954.000	-	954.000	-	-	-	-	30.210
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2030	463.000	-	463.000	-	-	-	-	22.378
2.3 <u>Muldershof Groesbeek, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2027	20.000	-	20.000	-	633	628	623	618
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	70.000	-	70.000	-	3.383	3.348	3.313	3.278
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2028	146.000	-	146.000	-	-	4.623	4.587	4.550
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	511.000	-	511.000	-	-	24.698	24.443	24.187
2.4 <u>Bloemenbuurt Leuth, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2029	133.000	-	133.000	-	-	-	4.212	4.178
Projectvoorbereiding OPR	30	2029	140.000	-	140.000	-	-	-	6.767	6.697
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2031	1.295.000	-	1.295.000	-	-	-	-	-
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2031	1.365.000	-	1.365.000	-	-	-	-	-
2.5 <u>Kruisstraat Ooij, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2029	34.000	-	34.000	-	-	-	1.077	1.068
Projectvoorbereiding OPR	30	2029	75.000	-	75.000	-	-	-	3.625	3.588
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2030	247.000	-	247.000	-	-	-	-	7.822
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2030	547.000	-	547.000	-	-	-	-	26.438
2.6 <u>Koningin Wilhelminastraat Ooij, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2029	28.000	-	28.000	-	-	-	887	880
Projectvoorbereiding OPR	30	2029	54.000	-	54.000	-	-	-	2.610	2.583
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2030	162.000	-	162.000	-	-	-	-	5.130
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2030	314.000	-	314.000	-	-	-	-	15.177
2.7 <u>Kruksebaan Groesbeek, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2029	63.000	-	63.000	-	-	-	1.995	1.979
Projectvoorbereiding OPR	30	2029	121.000	-	121.000	-	-	-	5.848	5.788
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2030	464.000	-	464.000	-	-	-	-	14.693
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2030	885.000	-	885.000	-	-	-	-	42.775
2.8 <u>Vossengraaf Millingen aan de Rijn, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2029	11.000	-	11.000	-	-	-	348	346
Projectvoorbereiding OPR	30	2029	96.000	-	96.000	-	-	-	4.640	4.592
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2030	88.000	-	88.000	-	-	-	-	2.787
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2030	797.000	-	797.000	-	-	-	-	38.522
2.9 Klimaatadaptieve maatregelen (€ 200.000 per jaar)	30	2027-2030	200.000	-	200.000	-	9.667	19.234	28.701	38.068
2.10 Maatregelen grondwater (€ 100.000 per jaar)	30	2027-2028	100.000	-	100.000	-	4.833	9.616	9.516	9.416
Speelplekken										
2.11 Vervangen speelplekken 2029	10	2029	18.000	-	18.000	-	-	-	2.070	2.043
2.12 Vervangen speelplekken 2030	10	2030	171.000	-	171.000	-	-	-	-	19.665
(Sport)accommodaties										
2.13 Verduurzaming sporthal Heuvelland	15	2027	968.000	200.000	768.000	-	62.720	61.952	61.184	60.416
Totaal nieuwe investeringen programma 2: Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit			11.291.000	200.000	11.091.000	-	89.688	156.936	198.956	432.058

Project	Looptijd	Jaar inv.	Bruto inv.	Bijdrage	Netto inv.	KL2027	KL2028	KL2029	KL2030	KL2031
Eerder in begroting opgenomen investeringen										
Programma 2: Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit										
2.14 <u>Prinsessenbuurt Ooij, reconstructie</u>										
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2027	991.000	-	991.000	-	31.382	31.134	30.886	30.638
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2027	1.021.000	-	1.021.000	-	49.348	48.838	48.327	47.817
2.15 <u>Beatrixstraat Ooij, reconstructie</u>										
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2027	211.000	-	211.000	-	6.682	6.629	6.576	6.523
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2027	328.000	-	328.000	-	15.853	15.689	15.525	15.361
2.16 <u>Zeelandsestraat (binnen de bebouwde kom) Millingen aan de Rijn, herinrichting</u>										
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2027	163.000	-	163.000	-	5.162	5.121	5.080	5.039
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2027	546.000	-	546.000	-	26.390	26.117	25.844	25.571
2.17 <u>Zeelandsestraat - Plezenburgestraat (buiten de bebouwde kom) Leuth, herinrichten</u>										
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2027	1.205.000	-	1.205.000	-	58.242	57.639	57.037	56.434
2.18 <u>Hoefseweg Millingen aan de Rijn, asfalteren zandpad</u>										
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2027	310.000	-	310.000	-	14.983	14.828	14.673	14.518
2.19 <u>Lagewald - Boersteeg Groesbeek, planten bomen</u>										
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2027	916.000	-	916.000	-	44.273	43.815	43.357	42.899
2.20 <u>Oranjebuurt Berg en Dal, herinrichting</u>										
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2027	869.000	-	869.000	-	27.518	27.301	27.084	26.867
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2027	1.444.000	-	1.444.000	-	69.793	69.071	68.349	67.627
2.21 <u>Bredestraat in Leuth, Herinrichting</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2027	102.000	-	102.000	-	3.230	3.205	3.179	3.154
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	74.000	-	74.000	-	3.577	3.540	3.503	3.466
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2028	1.010.000	-	1.010.000	-	-	31.983	31.731	31.478
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	734.000	-	734.000	-	-	35.477	35.110	34.743
2.22 <u>Koningin Emmastraat in Ooij, Herinrichting</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2027	14.000	-	14.000	-	443	440	436	433
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	27.000	-	27.000	-	1.305	1.292	1.278	1.265
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2028	120.000	-	120.000	-	-	3.800	3.770	3.740
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	214.000	-	214.000	-	-	10.343	10.236	10.129
2.23 <u>Beek Noord, vervangen bomen (essen)</u>										
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	8.000	-	8.000	-	387	383	379	375
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	170.000	-	170.000	-	-	8.217	8.132	8.047
2.24 <u>Nieuwe Drulseweg in Groesbeek, vervangen bomen (essen)</u>										
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	9.000	-	9.000	-	435	431	426	422
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	193.000	-	193.000	-	-	9.328	9.232	9.135
2.25 <u>Dijkgraaf van Wijckweg in Ooij, vervangen bomen (essen)</u>										
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	19.000	-	19.000	-	918	909	899	890
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	373.000	-	373.000	-	-	18.028	17.842	17.655

Project	Looptijd	Jaar inv.	Bruto inv.	Bijdrage	Netto inv.	KL2027	KL2028	KL2029	KL2030	KL2031
2.26 <u>Hobbemaweg in Groesbeek, herinrichting openbare ruimte</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2027	3.000	-	3.000	-	95	94	94	93
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	68.000	-	68.000	-	3.287	3.253	3.219	3.185
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2028	47.000	-	47.000	-	-	1.488	1.477	1.465
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	942.000	-	942.000	-	-	45.530	45.059	44.588
2.27 <u>Diverse locaties in Heilig Landstichting, vervangen verharding en groen</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2027	1.000	-	1.000	-	32	31	31	31
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	54.000	-	54.000	-	2.610	2.583	2.556	2.529
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2028	44.000	-	44.000	-	-	1.393	1.382	1.371
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	2.267.000	-	2.267.000	-	-	109.572	108.438	107.305
2.28 <u>Lievensweg in Groesbeek, vervangen wegen, groen én afkoppelen riool</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2027	47.000	-	47.000	-	1.488	1.477	1.465	1.453
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	121.000	-	121.000	-	5.848	5.788	5.727	5.667
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2028	440.000	-	440.000	-	-	13.933	13.823	13.713
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2028	1.107.000	-	1.107.000	-	-	53.505	52.952	52.398
2.29 <u>Van de Veldeweg in Groesbeek, vervangen wegen, groen én afkoppelen riool</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2027	49.000	-	49.000	-	1.552	1.539	1.527	1.515
Projectvoorbereiding OPR	30	2027	118.000	-	118.000	-	5.703	5.644	5.585	5.526
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2029	455.000	-	455.000	-	-	-	14.408	14.295
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2029	1.078.000	-	1.078.000	-	-	-	52.103	51.564
2.30 <u>Generaal Gavinstraat Groesbeek, pilot groeiplaatsinrichting</u>										
Uitvoering, Vervangen OPR	25	2027	102.000	-	102.000	-	5.610	5.549	5.488	5.426
2.31 <u>Meester Pontenstraat Leuth, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2028	74.000	-	74.000	-	-	2.343	2.325	2.306
Projectvoorbereiding OPR	30	2028	82.000	-	82.000	-	-	3.963	3.922	3.881
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2029	488.000	-	488.000	-	-	-	15.453	15.331
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2029	539.000	-	539.000	-	-	-	26.052	25.782
2.32 <u>Meidoornstraat e.o Beek, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2028	93.000	-	93.000	-	-	2.945	2.922	2.899
Projectvoorbereiding OPR	30	2028	158.000	-	158.000	-	-	7.637	7.558	7.479
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2029	618.000	-	618.000	-	-	-	19.570	19.416
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2029	1.054.000	-	1.054.000	-	-	-	50.943	50.416
2.33 <u>Nijerf, de Gaffel, de Zeis & de Ringel Groesbeek, vervangen groen</u>										
Projectvoorbereiding OPR	25	2028	50.000	-	50.000	-	-	2.750	2.720	2.690
Uitvoering, Vervangen OPR	25	2029	326.000	-	326.000	-	-	-	17.930	17.734
2.34 <u>Pompweg Groesbeek, reconstructie</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2028	19.000	-	19.000	-	-	602	597	592
Projectvoorbereiding OPR	30	2028	21.000	-	21.000	-	-	1.015	1.005	994
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2029	70.000	-	70.000	-	-	-	2.217	2.199
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2029	76.000	-	76.000	-	-	-	3.673	3.635

Project	Looptijd	Jaar inv.	Bruto inv.	Bijdrage	Netto inv.	KL2027	KL2028	KL2029	KL2030	KL2031
2.35 <u>Kerkdijk Ooij, vervangen verharding</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2028	10.000	-	10.000	-	-	317	314	312
Projectvoorbereiding OPR	30	2028	129.000	-	129.000	-	-	6.235	6.171	6.106
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2029	76.000	-	76.000	-	-	-	2.407	2.388
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2029	914.000	-	914.000	-	-	-	44.177	43.720
2.36 <u>De Wetering Millingen aan de Rijn, aanpassen straatwerk</u>										
Projectvoorbereiding riolering	60	2028	9.000	-	9.000	-	-	285	283	281
Projectvoorbereiding OPR	30	2028	29.000	-	29.000	-	-	1.402	1.387	1.373
Uitvoering, Vervangen riolering	60	2029	131.000	-	131.000	-	-	-	4.148	4.116
Uitvoering, Vervangen OPR	30	2029	404.000	-	404.000	-	-	-	19.527	19.325
2.37 Renoveren diverse riolen (relining)	60	2028	700.000	-	700.000	-	-	22.167	21.992	21.817
2.38 Renovatie pompgemalen 2027-2030	15	2027-2030	700.000	-	700.000	-	14.292	28.409	42.351	56.118
2.39 Vervanging asfaltrijbanen binnen de bebouwde kom 2018-2027	30	2027	600.000	-	600.000	-	29.000	28.700	28.400	28.100
2.40 Afkoppelkrediet diverse rioleringen (€ 200.000 per jaar)	60	2027	200.000	-	200.000	-	6.333	6.283	6.233	6.183
Speelplekken										
2.41 Vervangen speelplekken 2027	10	2027	85.000	-	85.000	-	9.775	9.648	9.520	9.393
2.42 Vervangen speelplekken 2028	10	2028	109.000	-	109.000	-	-	12.535	12.372	12.208
(Sport)accommodaties										
2.43 Parkeergarage Bellevue Groesbeek, vervangen vloerafwerklaag	15	2027	36.000	-	36.000	-	2.940	2.904	2.868	2.832
2.44 <u>Sportzaal BIGA Groesbeek</u>										
Dakwerkzaamheden, dakventilatie en luchtbehandeling	15	2027	55.418	-	55.418	-	4.526	4.470	4.415	4.360
Vlakke dakafwerking	15	2029	64.759	-	64.759	-	-	-	5.289	5.224
2.45 <u>Nieuwe sporthal Ooij</u>										
Sporthal	50	2027	8.917.233	-	8.917.233	-	312.103	309.428	306.753	304.078
Technische installaties sporthal	15	2027	849.722	-	849.722	-	69.394	68.544	67.695	66.845
Vervangen riool	60	2027	113.697	-	113.697	-	3.600	3.572	3.544	3.515
Inrichting buitenruimte bij sporthal	30	2027	1.356.889	-	1.356.889	-	65.583	64.905	64.226	63.548
2.46 Zwembad De Lubert	50	2028	12.285.000	-	12.285.000	-	-	429.975	426.290	422.604
2.47 Gebouw fanfare St. Cecilia	50	2027	2.300.000	-	2.300.000	-	80.500	79.810	79.120	78.430
2.48 Tennisvereniging Berg en Dal roodzand kunstgras G1	10	2027	63.985	-	63.985	-	7.358	7.262	7.166	7.070
2.49 Sportaccommodaties Vervanging kleedkamers	40	2028-2030	1.539.604	-	1.539.604	-	-	61.584	61.007	60.429
2.50 Sportaccommodaties Vervanging velden	10-30	2028-2030	1.343.186	-	1.343.186	-	-	41.914	50.033	106.825
2.51 Tennisaccommodaties Aanpassing/vervanging	10-40	2028-2030	732.926	-	732.926	-	-	23.777	60.548	65.831
Totaal eerder in begroting opgenomen investeringen programma 2: Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit			55.436.419	-	55.436.419	-	991.552	1.960.318	2.279.345	2.334.733
Nieuwe investeringen										
Programma 4: Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid										
4.1 Aanschaf materieel 2030	8	2030	333.000	-	333.000	-	-	-	-	46.620
4.2 Gemeentehuis, vloerafwerklaag tegelwerk	10	2028	31.350	-	31.350	-	-	3.605	3.558	3.511
4.3 Gemeentewerf, herstraten terreinverharding	20	2030	69.074	-	69.074	-	-	-	-	4.490
Totaal nieuwe investeringen programma 4: Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid			433.424	-	433.424	-	-	3.605	3.558	54.621

Project	Looptijd	Jaar inv.	Bruto inv.	Bijdrage	Netto inv.	KL2027	KL2028	KL2029	KL2030	KL2031
Eerder in begroting opgenomen investeringen										
Programma 4: Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid										
4.4 Aanschaf materieel 2027	8	2027	580.000	-	580.000	-	81.200	80.113	79.025	77.938
4.5 Aanschaf materieel 2028	8	2028	129.000	-	129.000	-	-	18.060	17.818	17.576
4.6 Aanschaf materieel 2029	8	2029	52.000	-	52.000	-	-	-	7.280	7.183
4.7 <u>Aanpassing gemeentehuis</u>										
verbouwen gemeentehuis	50	2027	2.013.000		2.013.000	-	70.455	69.851	69.247	68.643
verduurzamen gemeentehuis	15	2027	935.000		935.000	-	76.358	75.423	74.488	73.553
Totaal eerder in begroting opgenomen investeringen programma 4: Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid			3.709.000	-	3.709.000	-	228.013	243.447	247.859	244.893
Totaal nieuwe investeringen alle programma's			14.235.881	200.000	14.035.881	-	223.772	298.723	345.029	633.044
Totaal eerder in begroting opgenomen investeringen alle programma's			77.485.999	-	77.485.999	-	1.219.565	2.203.765	3.169.124	3.216.044
Totaal investeringen alle programma's			91.721.880	200.000	91.521.880	-	1.443.337	2.502.488	3.514.153	3.849.088
<i>waarvan riolering</i>			<i>12.015.697</i>	<i>-</i>	<i>12.015.697</i>	<i>-</i>	<i>120.077</i>	<i>236.997</i>	<i>325.603</i>	<i>407.327</i>

Nieuwe investeringen programma 1 Mens en Samenleving

1.1 Verbouw Montessori college

Op 28 mei 2026 is er een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld door de gemeenteraad voor de uitwerking van een plan tot uitbreiding en aanpassing van het Montessori College. Het is op dit moment nog niet duidelijk wat de kosten van deze investering zijn. Hierover ontvangt de gemeenteraad te zijner tijd een apart raadsvoorstel.

1.2 Verbouw Mallemolen

Vanwege de recente ontwikkelingen wordt er gewerkt aan een nieuw raadsvoorstel voor de verbouw van de Mallemolen. Het is nog niet duidelijk wat de kosten van deze investering zijn.

1.3 Kulturhus Beek, verduurzaming

We gaan Kulturhus Beek verduurzamen. We isoleren het dak en passen de elektrische installaties aan of vervangen deze. Het gaat wat betreft de elektrische systemen om luchtbehandeling, verwarming, koeling, zonnepanelen en overige elektrische systemen.

1.4 Dorpshuis De Sprong in Ooij, verbouw en verduurzaming

Er is een energiescan uitgevoerd bij dorps huis de Sprong waaruit verschillende verduurzamingsmaatregelen naar voren zijn gekomen. De kosten voor het verduurzamen van energielabel C naar energielabel A++++ ramen we op € 426.500. Daarnaast is er een bedrag benodigd voor het onderhoud. Op basis van het meerjaren onderhoudsplan is dit € 423.500. In totaal € 850.000.

1.5 Dorpshuis Kerstendal verduurzaming

Dorpshuis Kerstendal gaat verbouwen/verduurzamen voor € 1.000.000. Zij vragen hiervoor een bijdrage van € 500.000 van de gemeente. De verwachting is dat zij € 500.000 kunnen ophalen via overige fondsen, waaronder DUMAVA. Mocht het onverhoopt niet lukken om het restant bedrag van € 500.000 bij elkaar te krijgen, wordt er mogelijk een aanvullend beroep gedaan op de gemeente. Het dorps huis heeft gevraagd of de gemeente voor het restant van € 500.000 garant wilt staan.

1.6 Maddogs/fanfare

Aangezien de Maddogs/Fanfare niet gaan verplaatsen wordt het reguliere onderhoud weer uitgevoerd. Conform het opgestelde meerjaren onderhoudsplan komen de genoemde onderdelen in aanmerking voor vervanging. Te zijner tijd wordt bekeken of dit ook nodig is, of dat een of meerdere onderdelen langer mee kunnen.

1.7 Kulturhus Den Ienloop

Conform het opgestelde meerjaren onderhoudsplan komen de genoemde onderdelen in aanmerking voor vervanging. Te zijner tijd wordt bekeken of dit ook nodig is, of dat een of meerdere onderdelen langer mee kunnen.

Eerder opgenomen investeringen programma 1 Mens en Samenleving

1.8 St. Maartensschool, nieuwbouw

Uit onderzoeken blijkt dat de bouwkundige en functionele staat van de Maartensschool slecht is. De gemeente dient wettelijk gezien te zorgen voor adequate huisvesting van scholen. Er is een voorbereidingskrediet van € 100.000 beschikbaar gesteld voor de St. Maartensschool. Op dit moment zijn we bezig met de haalbaarheidsstudie.

1.9 Nieuwbouw school Op de Horst

In december 2024 heeft de raad de locatie sportcomplex aan de Hoge Horst aangewezen als locatie voor de nieuwbouw van School op de Horst. Het beschikbare krediet is opgehoogd naar € 8.684.850 (waarvan € 465.000 voorbereidingskrediet). Inmiddels is een functioneel en

technisch programma van eisen (PVE) opgesteld. Dat PVE moet nog uitgewerkt worden in een voorlopig en definitief ontwerp. Raming van het PVE laat zien dat de totale investering ongeveer € 2,2 miljoen meer zal bedragen. In oktober 2026 wordt de raad via een raadsvoorstel geïnformeerd over de integrale ontwikkeling van het sportcomplex.

Nieuwe investeringen programma 2 Leefomgeving, duurzaamheid en mobiliteit

2.1 Hoge Horst, Groesbeek, aanpassing ivm nieuwbouw school

Dit project speelt door de komst van de nieuwe basisschool Op De Horst en de nieuwe indeling van de Hoge Horst. De Hoge Horst vanaf de Wilhelminaweg tot aan de nieuwe komgrens willen we als GOW60 (Gebiedsontsluitingsweg met 60 km per uur) inrichten. Vanaf de komgrens, (ter hoogte van de nieuwe school, wordt het GOW30 (Gebiedsontsluitingsweg met 30 km per uur). De school verhuist naar een plek bij de sportvelden en dat vraagt om een aanpassing van de parkeerplaats en de aansluiting op de Hoge Horst. We richten alleen het deel van de weg bij de school opnieuw in. De rest van de Hoge Horst blijft zoals die is en gaat terug naar 60 km per uur. Een adviesbureau geeft hier nu advies over. Een aandachtspunt is of de uitritten precies op deze plek kunnen komen. Dat werken we nog verder uit. Het advies van Mobycon over de rest van de Hoge Horst pakken we op in een apart project. Er is geen grondaankoop nodig. Past het niet binnen de huidige weg, dan schuift de inrichting op richting het schoolterrein.

2.2 Burgemeester Reijmerstraat e.o. Millingen aan de Rijn, reconstructie

Dit project hangt samen met woningcorporatie Waard Wonen, die in het gebied tussen de Heerbaan en de Ruijsdaelstraat woningen gaat vernieuwen en renoveren onder de naam 'De Groene Driehoek'. Omdat het hele gebied toch open gaat voor bouw, nutsvoorzieningen en riolering, nemen wij meteen de openbare ruimte mee. De bestaande riolering is technisch nog in goede staat, maar vanwege de leeftijd en het gegeven dat deze financieel afgeschreven is, vervangen we het gemengde stelsel door een gescheiden stelsel. Tegelijk richten we de straten en het groen opnieuw in. Het eindbeeld is een rustige 30 km/h woonstraat, deels met eenrichtingsverkeer. De meeste werkzaamheden aan de openbare ruimte vinden plaats na afronding van het project van Waard Wonen.

2.3 Muldershof Groesbeek, reconstructie

Muldershof krijgt een herinrichting om beter aan te sluiten op de recente ontwikkelingen in het gebied. Door de nieuwbouw van het appartementengebouw aan de Gooiseweg en de verbouw van de oude Groenewoud is de openbare ruimte toe aan een opfrisbeurt. Samen met de ontwikkelaar en Oosterpoort richten we de straat opnieuw in. Het riool uit 1983 is nog in goede staat en blijft liggen. We benutten de herinrichting om waar mogelijk extra groen toe te voegen en te kijken of afkoppelen van water kan. Het eindbeeld is een veilige en groene 30 km woonstraat.

2.4 Bloemenbuurt Leuth, reconstructie

De Bloemenbuurt krijgt een totale reconstructie van riolering en openbare ruimte. Door bestaande en geplande HWA projecten (hemelwaterafvoer) in de omgeving kunnen we hier overstappen op een gescheiden rioolstelsel en het hemelwater afkoppelen. Uit inspecties blijkt dat de riolering in meerdere straten sterk is verouderd. Daarom combineren we de geplande projecten in de Margrietstraat en Pinksterbloemstraat met een integrale aanpak van de hele wijk. We vervangen de gemengde riolering, vernieuwen alle verharding van gevel tot gevel en nemen ook de parallelweg van de Steenheuvelsestraat mee. Waar mogelijk vergroenen we de openbare ruimte. De wijk richten we opnieuw in als een veilige 30 km per uur wijk volgens de principes van duurzaam veilig, met aandacht voor toekomstige woningbouw.

2.5 Kruisstraat Ooij, reconstructie

De riolering is sterk aangetast en deels verzakt. Daardoor stroomt het water niet meer goed door. We pakken dit aan om het oorspronkelijke functioneren te herstellen.

We vervangen het riool zodat de doorstroming weer op orde is. Het asfalt vervangen we door nieuw asfalt. Ook de openbare verlichting tussen de Hezelstraat en het kombord vernieuwen we. De groene bermen blijven behouden en zaaien we opnieuw in. De weg blijft een 30 km per uur weg en krijgt een smalle asfaltverharding die past bij dit snelheidsregime.

2.6 Koningin Wilhelminastraat Ooij, reconstructie

Er is een probleem met de afstroming in het hoofdriool bij het Reiner van Ooiplein. Tijdens de werkzaamheden bleek dat het hoofdriool in de Koningin Wilhelminalaan te weinig afschot heeft en dat de bodem van een put te diep ligt. Daardoor stroomt het water niet goed weg. We lossen dit op door het riool opnieuw aan te leggen, zodat de doorstroming weer goed werkt tot aan Koningin Wilhelminastraat 2a. Tegelijk vernieuwen we de weg tot aan de kruising met de Rietvoornstraat. We richten het gebied opnieuw in als een 30 km zone met klinkers en planten extra bomen voor meer groen.

2.7 Kruksebaan Groesbeek, reconstructie

De Kruksebaan krijgt een volledige herinrichting. Door eerdere werkzaamheden aan omliggende straten en de nieuwbouw van Oosterpoort moest de weg vaak open. Ook stond de Kruksebaan al op de planning binnen het project Breedeweg maakt ruimte voor water. Dit is daarom een logisch moment om de hele straat aan te pakken.

Tot aan de Populierstraat leggen we asfalt vanwege de busroute. Dit deel richten we in volgens de richtlijnen voor openbaar vervoer.

We herstellen het oorspronkelijke functioneren van de weg en voegen waar mogelijk extra groen toe. Als het kan koppelen we hemelwater af in combinatie met rioolwerkzaamheden vanuit het WRP. Het eindbeeld is een veilige 30 km woonstraat met plateaus op de kruisingen en gelijkwaardige inrichting.

2.8 Vossengraaf Millingen aan de Rijn, reconstructie

De Vossengraaf krijgt een volledige renovatie van de verharding. De huidige weg is in slechte staat en niet meer geschikt voor het intensieve, vooral agrarische gebruik.

We leggen een degelijke weg aan die bestand is tegen landbouwverkeer. Waar mogelijk maken we de weg overal 4,80 meter breed. Nu wisselt de breedte sterk. De persleiding blijft liggen, omdat die nog goed is en in de bermen ligt.

Zo ontstaat een stevige en goed onderhouden weg die past bij het gebruik van het gebied.

2.9 Klimaatadaptieve maatregelen

Voor klimaatadaptieve maatregelen is er tot en met 2030 jaarlijks € 200.000 beschikbaar.

Met dit budget zorgen we ervoor dat we de openbare ruimte water- en klimaatrobuust kunnen (her)inrichten. Hiermee werken we aan de landelijke doelstelling van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) om in 2050 een water- en klimaatrobuuste openbare ruimte te hebben. In 2027 zetten we € 150.000 in om bomen te planten met als specifiek doel om hittestress in de openbare ruimte tegen te gaan.

2.10 Grondwatermaatregelen

In 2027 en 2028 is € 100.000 per jaar beschikbaar om maatregelen tegen grondwater overlast (of onderlast) uit te voeren. Aanleiding hiervoor is de natte periode in 2023/2024 waarbij op diverse locaties binnen onze gemeente overlast is ervaren. Eind 2026 voeren we een analyse uit naar deze overlast en welke maatregelen we kunnen nemen.

2.11 Vervangen speelplekken 2029

We bepalen de vervanging van speelplekken aan de hand van de theoretische levensduur, keuringen en inspecties. Dit jaar vervangen we speelplekken op de volgende locaties:

- Vissersstraat Kekerdom

2.12 Vervangen speelplekken 2030

We bepalen de vervanging van speelplekken aan de hand van de theoretische levensduur, keuringen en inspecties. Dit jaar vervangen we speelplekken op de volgende locaties:

- Prins Bernhardlaan Berg en Dal
- Generaal Gavinstraat (tegenover nr. 427)
- Gooiseweg/De Meent (skatebaan zijde rotonde)
- Rietlanden Ooij
- Vervanging van de speelplek aan de Kerkstraat in Groesbeek staat ook voor dit jaar op de planning. Dit was een inwonersinitiatief (betaald vanuit subsidies) en hiervoor is geen geld opgenomen in ons vervangingsschema. Te zijner tijd bepalen we hoe hiermee om te gaan.

2.13 Verduurzaming sporthal Heuvelland

We maken Sporthal Heuvelland toekomstbestendig met een aanvullend krediet van € 768.000. Dit bedrag hebben we nodig om de al toegekende DUMAVA subsidie (€ 200.000) volledig te benutten en alle verduurzamingsmaatregelen in samenhang uit te voeren. We hebben al belangrijke stappen gezet. Zo hebben we de daken nageïsoleerd, nieuwe dakbedekking aangebracht en zonnepanelen geplaatst. Met het aanvullende krediet gaan we ook de luchtbehandelingskasten vernieuwen, een warmtepomp installeren en extra isolatiewerkzaamheden aan de gevel uitvoeren. Met deze aanpak zorgen we voor een duurzame en energiezuinige sporthal, met structureel lagere energielasten en een duidelijke bijdrage aan onze duurzaamheidsdoelen.

Eerder opgenomen investeringen programma 2 Leefomgeving, duurzaamheid en mobiliteit

2.14 Prinsessenbuurt Ooij, reconstructie

In 2021 hebben we de riolering in de Nassaustraat geheel vervangen door een vuil- en een hemelwaterriool. In de Nassaustraat zijn toen voorbereidingen gemaakt om ook in de aansluitende straten de riolering te vervangen door een vuilwaterriool en een hemelwaterafvoer. In de Bernhardstraat, Irenestraat, Christinastraat en het Schoolpad willen we het bestaande gemengde riool vervangen door een hemelwaterriool en vuilwaterriool. In de Wethouder Verrietstraat gaan we een hemelwaterriool aanleggen. Het bestaande gemengde riool gaan we ook aanpassen. Dat is nodig om de werking van dit riool te verbeteren.

De weg moet open. Daarom leggen we meteen nieuwe bestrating. Het vervangen van de bestaande straatverlichting door LED is ook onderdeel van het plan.

De weg is een 30km/h-zone. Dit past bij een erftoegangsweg. We willen de inrichting van de weg behouden en verbeteren als dat kan. Verder zijn er wensen om de kruising Bernhardstraat/Beatrixstraat te verbeteren. Dit vanwege het project 'schoolzones en schoolthuisroutes'. Mogelijk kunnen we dat met dit project combineren.

We willen deze buurt ook groener maken, omdat we steeds vaker te maken hebben met zware regenbuien of extreme warmte.

Ook willen we plantsoenen en grasvelden verlagen en daar regenwater in de bodem laten verdwijnen.

2.15 Beatrixstraat Ooij, reconstructie

Bij dit project gaat het om de Beatrixstraat in Ooij. Ook de kruising Koningin Julianalaan tot de kruising Prins Bernhardstraat nemen we mee. Op deze locatie gaan we de straat mooier maken door bijvoorbeeld nieuwe stenen te leggen. Dat doen we omdat de bestaande bestrating slecht en verouderd is. Omdat de weg eruit moet, vervangen we ook meteen twee rioolstrengen in de Beatrixstraat. Deze zijn in slechte staat.

We kijken hoe we de weg kunnen inrichten, zodat dit past bij een 30km/h-zone. Het vervangen van de oude lantarenpalen door nieuwe masten met LED verlichting hoort daar ook bij.

2.16 Zeelandsestraat (binnen de bebouwde kom) Millingen aan de Rijn, herinrichting

Het werk omvat het gedeelte van de Zeelandsestraat vanaf de Paverskamp tot aan de kruising met de Lange Poal. In 2021 hebben we de riolering geïnspecteerd. Uit de inspectieresultaten bleek dat een gedeelte van de riolering in de Zeelandsestraat slecht is. Daarom gaan we dat deel vervangen. Inventarisatie bij de verschillende beheerdisciplines heeft geresulteerd in een gecombineerd project. We gaan dit gedeelte van de Zeelandsestraat zowel onder- als bovengronds opnieuw inrichten. De bestaande (grote) bomen proberen we te behouden.

2.17 Zeelandsestraat - Plezenburgestraat (buiten de bebouwde kom) Leuth, herinrichting

Uit de wegininspectie is gebleken dat de wegvakken aan het eind van hun levensduur zijn. Daarom gaan we 3.5 kilometer asfaltweg vervangen.

Bij de uitwerking houden we rekening met een amendement van 1 april 2021 (of de uitkomsten van het onderzoek): *'Het verkeersluw maken van de Zeelandsestraat onderzoeken en zo mogelijk invoeren door deze straat vanaf Boerderij De Notenboom voor autoverkeer (uitgezonderd bestemmingsverkeer) af te sluiten en op die manier ook deels terug te geven aan de natuur en omgeving'*.

2.18 Hoefseweg Millingen aan de Rijn, asfalteren zandpad

Een gedeelte van de onverharde weg willen we onderhoudsvrij maken door deze te asfalteren. Het gaat om de zandweg vanaf de Molenweg tot aan de eerste boerderij (ongeveer 800 meter).

2.19 Lagewald - Boersteeg Groesbeek, planten bomen

De bermen langs de Lagewald en Boersteeg moeten we regelmatig herstellen. Dit komt doordat (grote) voertuigen de bermen stuk rijden, terwijl de weg in principe breed genoeg is. Op plekken waar dat kan, planten we bomen in de bermen. Hierdoor wordt de buurt nog groener en beperken we schade aan de bermen.

Uiteraard houden we rekening met de ligging van kabels en leidingen, zichtlijnen en andere ontwikkelingen.

2.20 Oranjabuurt Berg en Dal, herinrichting

De Oranjelaan, het Vierparkenpad, de Prins Alexanderlaan, Willem de Zwijgerlaan en de Prins Mauritslaan zijn verouderd. Dat blijkt uit inspectiegegevens en eigen waarnemingen. Daarom gaan we de verharding en het groen vervangen. Waar het kan vergroenen we de buurt. Ook kiezen we voor een inrichting die beter bij een 30km/h zone past. Denk aan verkeersremmende maatregelen, smallere wegen en optische versmalling door het aanbrengen van groen.

Het grootste gedeelte van de buurt is voorzien van een gescheiden riolering. Deze watert af richting de retentie aan de Nassaulaan. Om deze retentie te ontlasten willen we het bestaande hemelwaterriool vervangen door een infiltratieriool, zodat we ter plaatse al kunnen infiltreren. Daarom moeten we ook het gemeente rioolstelsel vervangen.

2.21 Bredestraat in Leuth, herinrichting

Vanaf de Steenheuvelsestraat tot aan de Duffeltdijk is de weg aan vervanging toe. De riolering dateert uit de midden jaren zestig. Uit de rioolinspectie in 2023 blijkt dat de riolering niet meer waterdicht is. Daarom is vervanging in combinatie met een wegreconstructie nodig. Omdat we de weg open moeten breken, vernieuwen we ook de verharding en het openbaar groen.

2.22 Koningin Emmastraat in Ooij, herinrichting

Vanaf de Prins Hendriklaan tot de Koningin Julianalaan vervangen we de riolering. De riolering dateert uit de midden jaren zestig. Uit recente rioolinspectie (2023) blijkt dat de riolering niet meer waterdicht is. Vervanging in combinatie met een wegreconstructie is nodig. Omdat we de weg open moeten breken, vernieuwen we ook de verharding en openbaar groen.

2.23 t/m 2.25 vervangen bomen (essen)

Uit inspectiegegevens blijkt dat aantasting door de essentaksterfte toeneemt. Door deze ziekte sterven essen langzaam af. Op dit moment is er landelijk gezien nog geen herstel van de ziekte bekend. De verwachting is dat we de bomen op een bepaald moment moeten vervangen om schade en letsel door vallende takken te voorkomen.

2.26 Hobbemaweg in Groesbeek, herinrichting openbare ruimte

De meeste berken in deze straat hebben een matige conditie. Dat blijkt uit de laatste inspectiegegevens. Ondanks jaarlijkse snoeibeurten valt er relatief veel dood hout uit de bomen. Over het vallende hout en hinder van de bomen krijgen we geregeld melding. Ondergronds zijn er ook problemen. Door wortelopdruk is het wegdek in matige tot slechte staat en groeit er onder de bomen niets. Daarom vervangen we de bomen. Daarvoor moet de weg voor een groot deel open. Vervanging van de verharding nemen we daarom mee. Omdat we de weg toch openbreken gaan we indien mogelijk het hemelwater afkoppelen van het gemengde rioolstelsel en infiltreren in de bodem.

2.27 Diverse locaties in Heilig Landstichting, vervangen verharding en groen

De meeste voetpaden en wegen in Heilig Landstichting zijn in de jaren 60 aangelegd. Voor paden en wegen is dat oud. Uit de laatste weg inspectie blijkt dat er veel oneffenheden zijn. Dit komt vooral doordat er in de afgelopen tien jaar meerdere keren werkzaamheden in de voetpaden en wegen zijn uitgevoerd. Bijvoorbeeld het vervangen van kabels en leidingen en het plaatsen van infiltratieschachten. Dit zijn putten waarin water verzamelt en in de bodem verdwijnt.

We gaan meerdere voetpaden en wegen vervangen. De gebakken stenen in de wegen gaan we opnieuw gebruiken omdat die nog goed zijn. De betontegels in de voetpaden moeten we vervangen. Gelijktijdig vernieuwen we plantsoenen waarin veel dode of slecht groeiende planten staan.

In gesprekken met inwoners komt naar voren dat er behoefte is aan meer groen op het Simonpleintje. We nemen deze wens mee in dit project en kiezen voor een integrale aanpak. Hiervoor hebben we € 15.000 toegevoegd aan het projectbudget.

2.28 Lievensweg in Groesbeek, vervangen wegen en groen én afkoppelen riool

De openbare ruimte (vooral verharding en groen) in deze buurt is op leeftijd. Daarom gaan we ongeveer 9.000 vierkante meter verharding vervangen. Op enkele plekken ligt asfalt en dat vervangen we door klinkers. Omdat we de weg toch openbreken gaan we indien mogelijk het hemelwater afkoppelen van het gemengde rioolstelsel en infiltreren in de bodem. Op plekken waar dat nodig is vervangen we ook het groen.

2.29 Van de Veldeweg in Groesbeek, vervangen wegen en groen én afkoppelen riool

De openbare ruimte (vooral verharding en groen) in deze buurt is op leeftijd, net zoals in de naastgelegen buurt Lievensweg. Daarom gaan we ongeveer 9.000 vierkante meter verharding vervangen. Op enkele plekken ligt asfalt en dat vervangen we door klinkers. Omdat we de weg toch openbreken gaan we indien mogelijk het hemelwater afkoppelen van het gemengde rioolstelsel en infiltreren in de bodem. Op plekken waar dat nodig is vervangen we ook het groen.

2.30 Generaal Gavinstraat Groesbeek, pilot groeiplaatsinrichting

De verhardingsopdruk rondom bomen in deze wijk is op meerdere locaties onacceptabel. Daarbij zijn straten relatief grijs, terwijl er ruimte voor extra groen is.

Dit is een kleinschalig project. Ter hoogte van huisnummer 201-417 gaan we groeiplaatsen onderzoeken en aanpassen. Het doel is om uiteindelijk voor alle bomen in deze wijk goede groeiplaatsen te realiseren. Door de juiste groeiplaatsinrichting krijgen bomen toegang tot voeding en water.

In de wijk staan ongeveer 225 bomen waarvan we uiteindelijk de helft willen vervangen. Ook gaan uiteindelijk ongeveer 4.500 m² groen vernieuwen.

2.31 Meester Pontenstraat Leuth, reconstructie

In 2023 inspecteerden we de riolering. Uit de inspectie bleek dat de riolering in de Meester Pontenstraat en een deel van de Pastoor van Tielstraat aan vervanging toe is. De riolering dateert uit 1967 en voldoet niet meer aan de huidige eisen.

We hebben de situatie bij verschillende beheerdisciplines in kaart gebracht, wat heeft geleid tot de opzet van een gecombineerd project. We vervangen niet alleen de riolering, maar richten ook de openbare ruimte, volledig opnieuw in.

2.32 Meidoornstraat e.o. Beek, reconstructie

Inspectie toont aan dat de riolering in de Meidoornstraat aan vervanging toe is. De huidige rioolbuizen zijn van 1958. Een inventarisatie onder verschillende beheerdisciplines heeft geleid tot een gecombineerd project. Naast de vervanging van de riolering richten we de openbare ruimte opnieuw in. Tegelijkertijd verbeteren we de voorzieningen voor voetgangers.

2.33 Nijerf, Gaffel, de Zeis & Ringel Groesbeek, vervangen groen

Dit project omvat meerdere deelprojecten in een wijk.

- De Gaffel. We gaan groeiplaatsen vergroten en inplanten.
- De Zeis. We gaan bomen vervangen door andere soorten die er beter groeien.
- De Zeis. We gaan groeiplaatsen vergroten en inplanten.
- De Strekel. We gaan de groeiplaatsen aanpassen en verbinden.
- De Ringel. We gaan groeiplaatsen vergroten en inplanten.
- De Eg. We gaan groeiplaatsen vergroten en inplanten.

2.34 Pompweg Groesbeek, reconstructie

De weg heeft het einde van zijn levensduur bereikt en is aan vervanging toe. Daarom vervangen we de weg en gaan we deze als verblijfsstraat inrichten (eenrichtingsweg). We vervangen ook het rioolstelsel. Afkoppelen is geen optie en voor vergroenen is helaas geen ruimte.

2.35 Kerkdijk Ooij, vervangen verharding

De weg heeft het einde van zijn levensduur bereikt. Daarom gaan we alle bestrating vervangen (ongeveer 5.000 m²). We maken werk met werk en vervangen de huisaansluitingen op het riool in het werk. Ook gaan we zieke essen (essentaksterfte) en populieren vervangen door gezonde bomen.

2.36 De Wetering Millingen aan de Rijn, aanpassen straatwerk

Bij de aanleg van deze woonwijk is gekozen voor het toepassen van waterdoorlatende bestrating. Onder de verharding is een zogenaamd lavapakket aangelegd, dat dient als tijdelijke waterberging. Dit pakket houdt het regenwater vast en voert het vertraagd af. Het regenwater stroomt via de voegen van de bestrating naar dit pakket. De voegen van de bestrating moeten we om de twee jaar reinigen. En dat is zeer arbeidsintensief en zeer kostbaar.

We gaan de bestaande bestrating vervangen, waarvoor het water richting lage punten stroomt. Op deze punten plaatsen we kolken die we aansluiten op infiltratiekratten onder het lava pakket.

2.37 Renoveren diverse riolen

Op basis van uitgevoerde riool-inspecties worden zogenaamde Maatregelplannen (MRP) opgesteld voor de riolering.

Vanuit verschillende MRP's is een verzamellijst opgesteld van te renoveren riolen. We kiezen voor renovatie omdat we conventionele vervanging niet kunnen combineren met reconstructie van de bovenliggende wegverharding.

Rioolrenovatie doen we met de kousmethode. Een flexibele "kous" wordt in het riool gebracht. Dit is een soort lange, zachte buis die in het bestaande riool past.

Als de kous op de juiste plek zit, wordt die met lucht of water opgeblazen zodat hij strak tegen de binnenkant van het oude riool komt. Daarna wordt de kous hard gemaakt en is het riool hersteld.

2.38 Renovatie pompgemalen 2027-2030

Een pompgemaal verpompt (vervuild) water naar een hoger gelegen afwateringssysteem of riool. Jaarlijks moeten we verschillende pompgemalen vervangen en/of renoveren om het functioneren te garanderen. De renovatie kan elektrotechnisch, mechanisch of civieltechnisch zijn.

2.39 Vervanging asfaltrijbanen binnen de bebouwde kom (€600.000 per jaar)

In 2018 stelde de gemeenteraad 6 miljoen euro beschikbaar voor een periode van 10 jaar. Per jaar komt hiervan 1/10e deel beschikbaar. Dit bedrag is bedoeld om asfalt door klinkers te vervangen. De gemiddelde kwaliteit van de asfaltwegen binnen in woonwijken (30 km/h-zones) is slecht. Dat zagen we tijdens de laatste inspectie. We gaan op deze plekken het asfalt vervangen door stenen.

Dit krediet zetten we als bijdrage bij andere projecten in. Is dit het geval? Dan vermelden we dit bij de projectomschrijving.

2.40 Afkoppelkrediet diverse rioleringen (€ 200.000 per jaar)

In het krediet voor het 'vervangen van asfaltrijbanen' (2.39) is geen geld opgenomen voor bijvoorbeeld het afkoppelen van regenwater. Dat is een gemiste kans, want het openmaken van de weg is hier een ideaal moment voor.

Door dit krediet op te nemen, is het mogelijk om binnen de geplande projecten regenwater af te koppelen. Daardoor kunnen we het vervangen van de verharding met het afkoppelen combineren (werk met werk maken).

Dit krediet zetten we als bijdrage bij andere projecten in. Is dit het geval? Dan vermelden we dit bij de projectomschrijving.

De aankomende periode maken we zogenaamde basisrioleringsplannen (BRP's). Bij het opstellen van deze plannen, bekijken we welke locaties binnen een bepaalde kern gevoelig zijn voor wateroverlast. Op basis van deze resultaten uit de plannen en ook onderzoeken, nemen we maatregelen om wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen. Daarvoor zetten we dit budget in.

Speelplekken

2.41 Vervangen speelplekken 2027

We bepalen de vervanging van speelplekken aan de hand van de theoretische levensduur, keuringen en inspecties. Dit jaar vervangen we speelplekken op de volgende locaties:

- Bezembinder (tegenover nr. 3) Groesbeek
- Hoflaan (tussen de Hoflaan en Mariëndaalseweg) Groesbeek

2.42 Vervangen speelplekken 2028

We bepalen de vervanging van speelplekken aan de hand van de theoretische levensduur, keuringen en inspecties. Dit jaar vervangen we speelplekken op de volgende locaties:

- Bremstraat (tegenover nr. 36) Groesbeek
- Fazantstraat (basketbalveld) Beek
- De Kamp (naast nr. 70) Millingen aan de Rijn
- Wilsonstraat (naast nr. 65) Millingen aan de Rijn

(Sport)accommodaties

2.43 - 2.44 Vervangingen volgens onderhoudsplan gebouwen.

Deze projecten betreffen de vervangingsinvesteringen op onze gebouwen. De geplande investeringen komen voort uit het meerjarig onderhoudsplan 2023-2032 zoals opgesteld door Planon. Zij voert voor ons de inspecties uit en stelt een meerjarig onderhoudsplan op.

2.45 Nieuwe sporthal Ooij

Op 18 september 2025 heeft de raad ingestemd met de voorkeurslocatie. Op 28 mei 2026 heeft de gemeenteraad het Programma van eisen voor de aanbesteding vastgesteld en is het uitvoeringskrediet op het MIP verhoogd. Daarnaast is er een krediet op het MIP opgenomen voor inrichting van de buitenruimte.

2.46 Zwembad (De Lubert)

Op dit moment wordt er onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een zwemvoorziening, zoals een mogelijke PPS (Publiek-Private Samenwerking) constructie.

2.47 Gebouw fanfare St. Cecilia

Het voorbereidingskrediet (€ 121.350) voor onderzoekskosten is beschikbaar gesteld. De verwachte kosten voor nieuwbouw op basis van het huidige plan zijn ingeschat op € 2,3 miljoen. Het structurele effect op de begroting bedraagt € 92.000 (exclusief voorbereidingskrediet) vanaf 2028.

2.48 t/m 2.51 Sportaccommodaties

We hebben een meerjarig vervangingsschema gemaakt voor alle sportvelden en kleedkamers. Daarbij hebben we een verwachting gemaakt voor de komende jaren. Sportverenigingen moeten een aanvraag indienen voor een investeringsbijdrage.

Nieuwe investeringen programma 4 Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid

4.1 Aanschaf materieel 2030

Deze investering gaat over de aanschaf van auto's en materieel voor onze buitendienst. Bijvoorbeeld werkbussen en materieel om gladheid te bestrijden. Als het kan vervangen wij gereedschap en materieel die op fossiele brandstoffen werken door elektrische alternatieven.

4.2 - 4.3 Vervangingen volgens onderhoudsplan gebouwen.

Deze projecten betreffen de vervangingsinvesteringen op onze gebouwen. De geplande investeringen komen voort uit het meerjarig onderhoudsplan 2023-2032 zoals opgesteld door Planon. Zij voert voor ons de inspecties uit en stelt een meerjarig onderhoudsplan op.

Eerder opgenomen investeringen programma 4 Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid

4.4 t/m 4.6 Aanschaf materieel 2027-2029

Dit krediet is voor de vervanging en/of aanschaf van materieel voor de buitendienst. Het gaat om aanschaf van werkbussen en materieel om bijvoorbeeld wegen te vegen of gladheid te bestrijden. Als het kan vervangen wij gereedschap en materieel die op fossiele brandstof werken naar elektrisch.

4.7 Aanpassing gemeentehuis

Het gemeentehuis verdient een eigentijdse, moderne en duurzame inrichting, voor onze inwoners, het bestuur en voor onze medewerkers. De plannen voor de herinrichting richten zich concreet op de publieksruimte / de hal, de raadszaal en de inrichting en voorzieningen op kantoor. In de begroting zijn middelen geraamd voor aanpassingen in het gemeentehuis, maar waarschijnlijk niet voldoende. De plannen en de kosten leggen we ter besluitvorming voor.

Kader subsidies

Financieel kader subsidies begroting 2027

De gemeenteraad stelt het financieel kader voor de subsidies vast.

Het college heeft de subsidieplafonds al vastgesteld.

Hieronder is dit kader voor 2027 aangegeven.

Omschrijving	Bedrag kader subsidie
1. Subsidies op grond van deelverordening	
a. Peuteropvang	200.000
b. Sport	346.633
c. Muziekonderwijs	102.120
d. Amateurkunst	142.451
e. Volksfeesten	13.458
f. Musea	26.517
g. Vrouwenverenigingen	1.808
h. Buurtverenigingen	542
i. Wijkraden	5.424
j. Groene leefruimte	10.053
k. Jeugd- en jongerenwerk	22.124
l. Ouderenbonden	70.262
m. EHBO en AED	22.816
n. Overige organisaties	7.243
Totaal subsidies deelverordening	971.451
2. Subsidie uit begrotingsposten	
The Economic Board (TEB)	39.500
Antidiscriminatievoorziening en slachtofferhulp	28.238
Stichting buurtbus	3.330
Veerverbinding	90.240
BIZ Groesbeek Centrum (10%)	3.500
BIZ Millingen aan de Rijn (10%)	2.500
RBT KAN	53.500
STER Groesbeek	27.000
Toeristische activiteiten	50.000
Scholen voor voortgezet onderwijs	3.630
Scholen voor basisonderwijs	8.558
Combinatiefunctie sport	50.000
Zwem- en waterpolovereniging Groesbeek	25.914
St. Zevenheuvelenloop	3.616
Handbalvereniging Groesbeeks Glorie	5.500

SVO	100.000
Stichting Kakatoe Leuth (Polderpop)	1.380
Euregio studentenmuziekfestival	594
NJO Muziekzomer Gelderland	1.189
St. Millings Jaarboek	603
St. filmarchief Groesbeek	2.230
Subsidie praalwagens	25.000
Kermis Kekerdome	594
Museumpark Oriëntalis	290.000
Vrijheidsmuseum (waarderingssubsidie)	23.774
Gemeentelijke monumenten	89.500
Provinciale gemeentelijke monumenten	62.650
Molens	5.000
Vereniging voor Behoud Dorpsgezichten	603
Heemkundekring De Duffelt Millingen	6.131
Stichting Heemkunde Berg en Dal	398
Heemkunde Groesbeek	398
Stichting erfgoednet	9.000
Openbare bibliotheek	936.312
Lokale omroep	42.500
Bijzondere houtopstand	3.500
Onderhoud speeltuin Kros	3.013
Werkgroep Milieubeheer Berg en Dal	1.205
Beheersubsidies projecten groenblauwe diensten	72.500
St. Berg en Dals bloei burgerparticipatie	262
Stichting Behoud Dierenweide	1.507
Gemeenschapshuis Heilig Landstichting	3.013
Platform Leuth Actief/Leuth Idee	1.929
Stichting Spaldrop	5.000
Rocky Fit	75.892
SWOM (St. Welzijn Ouderen Millingen aan de Rijn)	22.061
St. Mentorschap Oost Nederland Gelderland (Groesbeek)	352
Seniorenraad Berg en Dal	4.219
Seniorenraad Burgerparticipatie	4.160
Dorpshuis de Slenk	4.102
BHV & AED traing en herhalingscursussen	1.750
Dorpshuis Op d'n Heuvel	254.000
Kulturhus Kekerdome	2.500
Kulturhus Leuth	95.000
St. Vluchtelingenwerk Oost Nederland (Groesbeek)	150.000
Pro Persona Preventie	34.792
Wmo adviesgroep	4.219

MEE	68.761
MGR loonkostensubsidie	864.000
Stichting BWN rechtshulp	20.000
Inloop en Ontmoeting	558.244
Stichting Ixta Noa	37.606
Diverse scholen zorg in onderwijs	62.000
Bouw!	7.620
Peuterplusgroep	213.572
Coöperatie verloskundigen Nijmegen eo (Millingen)	15.395
Alzheimer Cafe Groesbeek	1.650
Alzheimer Cafe De Ooijpolder	1.650
Forte Welzijn	2.373.517
Afkoppelprojecten riolering	15.000
Totaal subsidies uit begrotingsposten	6.976.873
3. Totaal	7.948.324

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de Bbv. Hieronder staat een overzicht van de verplichte beleidsindicatoren per programma horen. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn niet altijd actueel en kunnen ieder moment wijzigen.

Indicator

Mens en Samenleving

- Absoluut verzuim
- Relatief verzuim
- Voortijdige schoolverlaters totaal (Vsv-ers)
- Niet-sporters
- Jongeren met een delict voor de rechter
- Jongeren met jeugdhulp
- Jongeren met jeugdbescherming
- Jongeren met jeugdreclassering
- Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo

Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit

- Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)
- Omvang huishoudelijk afval
- Hernieuwbare elektriciteit
- Nieuw gebouwde woningen

Economie, Werk en Inkomen

- Functiemenging
- Vestigingen (van bedrijven)
- Banen
- Kinderen in uitkeringsgezin
- Netto arbeidsparticipatie
- Werkloze jongeren
- Personen met een bijstandsuitkering
- Lopende re-integratievoorzieningen

Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid

- Verwijzingen Halt
- Winkeldiefstallen
- Geweldsmisdrijven
- Diefstallen uit woning
- Gemiddelde WOZ waarde
- Demografische druk
- Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

- Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

Hieronder staat een overzicht van de verplichte beleidsindicatoren die gaan over onze organisatie.

Indicator	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
<u>Formatie</u>			
Gemeente	7,64	7,47	7,87
Eenheid:	Fte per 1.000 inwoners		
Bron:	Eigen gegevens		
<u>Bezetting</u>			
Gemeente	7,17	6,44	6,30
Eenheid:	Fte per 1.000 inwoners		
Bron:	Eigen gegevens		
<u>Apparaatskosten</u>			
Gemeente	884	867	958
Eenheid:	Kosten per inwoner		
Bron:	Eigen begroting		
<u>Externe inhuur</u>			
Gemeente	14,9	3,5	4,8
Eenheid:	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen		
Bron:	Eigen begroting		
<u>Overhead</u>			
Gemeente	10,68	10,67	10,58
Eenheid:	% van totale lasten		
Bron:	Eigen begroting		

Formatie

Organisatie-eenheid	Formatie in Fte		Aantal personen		Loonsom	
	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2026	Begroting 2027
Bestuur						
Raad			25	25	-459.395	-489.941
B&W	5,00	6,00	5	6	-684.673	-830.775
Griffie	2,56	2,56	3	3	-269.740	-298.841
Uitkering gepens. weth.			24	24	-209.475	-215.403
Wachtgeld ex wethouders			0	0	-	-
subtotaal bestuur	7,56	8,56	57	58	-1.623.283	-1.834.961
Personeel						
Directie	4,00	4,00	4	4	-589.117	-620.716
Directie- Staf	2,64	2,64	3	3	-315.616	-341.526
Team Buitendienst	19,91	19,91	22	21	-1.404.912	-1.503.385
Team Sport	3,62	3,27	6	6	-483.049	-371.958
Team Maatschappelijke ontwikkeling	21,27	22,38	26	26	-2.190.960	-2.325.965
Team Ruimtelijke ontwikkeling	29,96	35,79	34	40	-2.983.443	-3.755.275
Team Informatie	22,98	24,64	26	28	-1.953.477	-2.244.178
Team CCB	18,43	18,99	24	23	-1.436.987	-1.534.233
Team P&O/Communicatie/Secr.	17,64	16,84	25	23	-1.610.307	-1.592.682
Team Financiën/Jur.zaken/APV Handh.	29,45	30,32	36	38	-2.706.833	-3.025.541
Team Inkomen en Participatie	26,56	27,78	30	34	-2.232.745	-2.553.280
Team Beheer openbare ruimte/fac.bedrijf	21,45	23,45	22	24	-1.969.244	-2.263.037
Team Sociaal Team	31,67	35,78	38	42	-2.861.564	-3.375.071
Team Kwaliteit en ondersteuning	18,04	19,04	23	22	-1.599.487	-1.825.022
subtotaal personeel	267,62	284,83	319	334	-24.337.741	-27.331.869
Overigen						
Ambtenaren burgerlijke stand					-17.000	-17.000
Flexibel belonen					-23.000	-25.000
Stagiaires/cafetariamodel/BHV					-35.000	-36.000
Inhuur					-419.000	-523.000
subtotaal overigen		0	0	0	-494.000	-601.000
Totale loonsom	275,18	293,39	376	392	-26.455.024	-29.767.830

Beleidskaders

Hieronder zijn per programma de geldende beleidsregels opgenomen.

Programma 1 Mens en Samenleving

Gemeentelijke kaders

Sociaal maatschappelijke toekomstvisie
Algemene subsidieverordening Berg en Dal
Nota vrijwilligerswerk 2022-2026
Nota Participatie Samen maken we Berg en Dal!
Mantelzorg in de gemeente Berg en Dal Nota mantelzorg 2022-2026
Preventie- en Handhavingsplan Alcohol 2023-2026
Verordening maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2023
Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2026
Beleidsregels Beschermd Wonen en Opvang Groesbeek 2015
Beleidsregel handhaving Wet kinderopvang Berg en Dal 2021
Verordening leerlingenvervoer Berg en Dal 2022
Regionaal Beleidsplan Samen Dichtbij 2018-2020 (is verlengd in 2022)
Verordening Tegemoetkoming Kinderopvang sociaal-medische indicatie (SMI) Groesbeek 2015
Regionale beleidsnota wet Inburgering 2021
Regioplan Beschermd Wonen
Koersdocument Sociaal Domein en Lokale Toegang
Visie op inclusief onderwijs en kinderopvang
Regioprogramma Jeugd
Regioaanpak Jongeren naar School of Werk 2020 - 2024

Programma 2 Leefomgeving, Duurzaamheid en Mobiliteit

Bovengemeentelijke kaders

Wet Natuurbescherming
Aanbestedingswet
Bouwstoffenbesluit bodem- en oppervlaktewaterenbescherming
Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten
Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen
Kaderrichtlijn water
Nationaal bestuursakkoord water
Waterwet
Wet milieubeheer
Gelders Energieakkoord (www.geldersenergieakkoord.nl)
Wegenverkeerswet
Wegenwet
Erfgoedwet
Omgevingswet

Gemeentelijke kaders

Sociaal maatschappelijke toekomstvisie
Nota accommodatiebeleid “ontmoeten en verbinden met accommodaties”
Nota subsidiebeleid
Visiedoc notitie Kernenbeleid
Beheerplan gemeentelijke gebouwen
Beheerverordening begraafplaatsen
Bomenkaart
Landschapsontwikkelingsplan
Vervangingsplan speelvoorzieningen
Water en Rioleringsprogramma (WRP) 2026-2030
Samenwerkingsovereenkomst Werkeenheid regio Nijmegen
Verkeerscirculatieplan
Verkeersbeleidsplan
Mobiliteitsvisie Berg en Dal 2016-2026
Mobiliteitsplan 2030 Euregio
Wegenbeheersplan
Wegenbeleidsplan
Verlichtingsbeheerplan
Verordening geurhinder en veehouderij 2017
Bodemnota en bodemkwaliteitskaart
Woonvisie
Energievisie gemeente Berg en Dal 2017-2020
Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking 2019
Subsidieverordening Erfgoedprojecten in de kernen gemeente Berg en Dal 2017
Woonvisie Berg en Dal
Transitievisie warmte

Programma 3 Economie, Werk & Inkomen

Bovengemeentelijke kaders

Wet gemeenschappelijke regelingen

Gemeentelijke kaders

Re-integratieverordening Participatiewet Rijk van Nijmegen
Nadere regels en beleidsregels Re-integratieverordening Participatiewet Rijk van Nijmegen
Inkoopbeleid MGR 2017
Visie document Millingen aan de Rijn, Ubbergen en Groesbeek
Structuurvisie Berg en Dal
Economische Visie
Kadernota Toerisme Van trots naar topbestemming
Integraal toezicht en handhavingsbeleid
Notitie grondexploitatie van de commissie BBV

Strategische agenda 2020 Euregio
Actieplan wonen Berg en Dal 2020
Verordening Tegenprestatie naar Vermogen gemeente Berg en Dal 2016
Afstemmingsverordening (maatregelenverordening) Participatiewet, loaw en loaz gemeente Groesbeek 2015
Beleidsregels Bijzondere Bijstand 2026 Berg en Dal
Beleidskader Arbeidsmarkt en re-integratie 2024-2027 Regio Rijk van Nijmegen
Beleidsplan Minima & Schuldhulpverlening 2021-2025
Verordening Doe Mee! Regeling gemeente Berg en Dal 2023
Afstemmingsverordening (Maatregelenverordening) Participatiewet, IOAW en IOAZ gemeente Groesbeek 2015
Subsidieverordening Toerisme

Programma 4 Bestuur, Dienstverlening en Veiligheid

Bovengemeentelijke kaders

Gemeentewet
Algemene wet bestuursrecht
Wet veiligheidsregio's
Politiewet
BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten)
Notitie overhead van de commissie BBV
Actuele notities van de commissie BBV
Financiële verhoudingswet

Gemeentelijke kaders

Verordening Financieel beleid, beheer en organisatie (artikel 212 Gemeentewet) Berg en Dal 2023
Verordening controle op het financiële beheer en op de inrichting van de financiële organisatie (artikel 213 Gemeentewet) Berg en Dal 2023
Verordening onderzoeken doelmatig- en doeltreffendheid bestuur (artikel 213a Gemeentewet) Berg en Dal 2023
Nota reserves en voorzieningen 2023
Belastingenverordeningen gemeente Berg en Dal
Budgethoudersregeling Berg en Dal 2021
Inkoopvoorwaarden- en beleid
Financieringsstatuut gemeente Berg en Dal 2021
Missie en visie organisatie
Algemene plaatselijke verordening
Wegsleepverordening
Inspraakverordening
Verordening winkeltijden
Marktverordening
Verordening bezwaren
Verordening behandeling klachten
Organisatiebesluit
Bevoegdhedenbesluit
Regionaal beleidsplan Veiligheidsregio VRGZ 2024-2027

Regionaal risicoprofiel Veiligheidsregio VRGZ

Regionaal crisisplan Veiligheidsregio VRGZ

Strategische agenda Districtelijk Veiligheidsoverleg Gelderland-Zuid 2023-2026

Integraal Veiligheidsplan Tweestromenland 2023-2026

Overzicht taakvelden (gesplitst)

Bedragen x € 1.000

	Raming 2027 Lasten	Raming 2027 Baten	Raming 2027 Saldo	Raming 2028 Lasten	Raming 2028 Baten	Raming 2028 Saldo	Raming 2029 Lasten	Raming 2029 Saldo	Raming 2029 Saldo	Raming 2030 Lasten	Raming 2030 Baten	Raming 2030 Saldo
TV010 Bestuur	-2.298	0	-2.298	-2.297	0	-2.297	-2.297	0	-2.297	-2.297	0	-2.297
TV020 Burgerzaken	-1.309	966	-343	-1.048	862	-186	-1.042	576	-466	-1.131	494	-637
TV030 Beheer overige gebouwen en gronden	-247	197	-50	-247	197	-50	-247	197	-50	-247	197	-50
TV040 Overhead	-14.541	0	-14.541	-14.637	0	-14.637	-14.582	0	-14.582	-14.627	0	-14.627
TV050 Treasury	-1.985	3.506	1.521	-2.410	3.856	1.446	-2.829	4.200	1.371	-3.037	4.196	1.158
TV061 OZB woningen	-434	5.317	4.883	-475	5.317	4.842	-511	5.317	4.806	-561	5.317	4.756
TV062 OZB niet-woningen	-52	2.587	2.534	-57	2.587	2.529	-62	2.587	2.525	-68	2.587	2.519
TV064 Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV070 Algem. uitk. en ov. uitk. gem.fonds	-18	85.587	85.569	-18	83.744	83.726	-18	82.489	82.472	-18	83.373	83.356
TV080 Overige baten en lasten	321	0	321	563	0	563	563	0	563	563	0	563
TV090 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV098 Mutaties reserves	-381	1.920	1.539	-372	1.669	1.297	-361	1.369	1.008	-350	1.322	972
TV110 Crisisbeheersing en brandweer	-3.552	3	-3.549	-3.773	3	-3.770	-3.855	3	-3.852	-3.923	3	-3.920
TV120 Openbare orde en veiligheid	-916	26	-890	-916	26	-890	-916	26	-890	-915	26	-889
TV210 Verkeer en vervoer	-7.862	407	-7.455	-8.237	407	-7.830	-8.498	407	-8.091	-8.699	407	-8.292
TV220 Parkeren	-358	71	-287	-361	71	-290	-361	71	-290	-361	71	-290
TV240 Economische havens en waterwegen	-5	12	7	-5	12	7	-5	12	7	-5	12	7
TV250 Openbaar vervoer	-178	46	-132	-178	46	-131	-178	46	-131	-178	46	-131
TV310 Economische ontwikkeling	-208	0	-208	-208	0	-208	-208	0	-208	-208	0	-208
TV320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

TV330	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	-136	73	-64	-137	73	-64	-137	73	-64	-137	73	-64
TV340	Economische promotie	-415	1.220	805	-415	1.220	805	-415	1.220	805	-416	1.220	804
TV410	Openbaar basisonderwijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV420	Onderwijshuisvesting	-2.172	32	-2.141	-2.136	32	-2.104	-1.991	32	-1.959	-2.924	32	-2.892
TV430	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.417	608	-1.809	-2.474	608	-1.866	-2.430	608	-1.822	-2.470	608	-1.862
TV510	Sportbeleid en activering	-883	217	-666	-883	217	-666	-883	217	-666	-883	217	-666
TV520	Sportaccommodaties	-1.770	476	-1.294	-2.810	476	-2.334	-4.028	476	-3.552	-4.081	476	-3.605
TV530	Cult.presentatie,productie,participatie	-882	40	-842	-1.031	40	-991	-1.029	40	-989	-1.028	40	-988
TV540	Musea	-349	0	-349	-349	0	-349	-349	0	-349	-217	0	-217
TV550	Cultureel erfgoed	-358	98	-261	-358	98	-261	-358	98	-261	-358	98	-261
TV560	Media	-1.134	35	-1.099	-1.023	35	-988	-1.023	35	-988	-1.023	35	-988
TV570	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-4.183	8	-4.175	-4.260	8	-4.252	-4.311	8	-4.303	-4.321	8	-4.313
TV610	Samenkracht en burgerparticipatie	-8.323	5.286	-3.037	-8.222	5.245	-2.977	-8.158	5.245	-2.913	-8.156	5.245	-2.911
TV620	Wijkteams	-424	0	-424	-347	0	-347	-347	0	-347	-347	0	-347
TV621	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Wmo	-69	0	-69	-69	0	-69	-69	0	-69	-69	0	-69
TV622	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeug	-198	0	-198	-190	0	-190	-179	0	-179	-179	0	-179
TV623	Toegang en eerstelijnsvoorzien.Integraal	-1.226	0	-1.226	-1.171	0	-1.171	-1.171	0	-1.171	-1.171	0	-1.171
TV630	Inkomensregelingen	-20.822	14.796	-6.026	-20.776	14.796	-5.981	-20.781	14.796	-5.986	-20.787	14.796	-5.991
TV640	Begeleide participatie	-3.504	0	-3.504	-3.343	0	-3.343	-3.025	0	-3.025	-2.751	0	-2.751
TV650	Arbeidsparticipatie	-3.106	0	-3.106	-3.077	0	-3.077	-3.235	0	-3.235	-3.411	0	-3.411
TV660	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-2.266	390	-1.876	-2.295	633	-1.661	-2.342	639	-1.703	-2.397	646	-1.751
TV671	Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV671A	Huishoudelijke hulp (WMO)	-5.270	0	-5.270	-5.224	0	-5.224	-3.321	0	-3.321	-3.299	0	-3.299
TV671B	Begeleiding (WMO)	-4.390	0	-4.390	-4.356	0	-4.356	-4.343	0	-4.343	-4.343	0	-4.343

TV671CDagbesteding (WMO)	-1.490	0	-1.490	-1.490	0	-1.490	-1.490	0	-1.490	-1.490	0	-1.490
TV671DOverige maatwerkarrangementen (WMO)	-374	237	-137	-310	170	-140	-310	170	-140	-310	170	-140
TV672 Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV672AJeugdhulp begeleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV672BJeugdhulp behandeling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV672CJeugdhulp dagbesteding	-103	0	-103	-103	0	-103	-103	0	-103	-103	0	-103
TV673APleegzorg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV673BGezinsgericht	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV673CJeugdhulp met verblijf overig	0	0	0	600	0	600	600	0	600	600	0	600
TV674AJeugdbehandeling GGZ zonder verblijf	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV674BJeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV674CGesloten plaatsing	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV6752 Jeugdhulp ambulant regionaal	-9.320	0	-9.320	-9.310	0	-9.310	-9.290	0	-9.290	-9.290	0	-9.290
TV6753 Jeugdhulp ambulant landelijk	-263	0	-263	-263	0	-263	-263	0	-263	-263	0	-263
TV6762 Jeugdhulp met verblijf regionaal	-4.818	0	-4.818	-4.784	0	-4.784	-4.771	0	-4.771	-4.771	0	-4.771
TV6791 PGB WMO	-450	0	-450	-450	0	-450	-450	0	-450	-450	0	-450
TV6792 PGB Jeugd	-150	0	-150	-150	0	-150	-150	0	-150	-150	0	-150
TV681 Geëscaleerde zorg18+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV681ABeschermd wonen (WMO)	-946	0	-946	-946	0	-946	-946	0	-946	-946	0	-946

TV681B Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-14	0	-14	-14	0	-14	-14	0	-14	-14	0	-14
TV682 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TV682A Jeugdbescherming	-1.023	0	-1.023	-1.019	0	-1.019	-1.016	0	-1.016	-1.016	0	-1.016
TV682B Jeugdreclassering	-185	0	-185	-186	0	-186	-186	0	-186	-186	0	-186
TV710 Volksgezondheid	-2.663	485	-2.178	-2.862	584	-2.278	-2.953	675	-2.278	-2.278	0	-2.278
TV720 Riolering	-3.538	4.972	1.434	-3.690	5.157	1.467	-3.698	5.169	1.470	-3.825	5.323	1.498
TV730 Afval	-4.614	5.996	1.382	-4.626	5.992	1.366	-4.630	5.993	1.363	-4.632	5.990	1.358
TV740 Milieubeheer	-4.866	778	-4.088	-5.064	977	-4.088	-5.263	1.175	-4.088	-4.323	235	-4.088
TV750 Begraafplaatsen en crematoria	-168	83	-86	-168	83	-86	-168	83	-86	-168	83	-85
TV810 Ruimtelijke ordening	-1.057	193	-864	-1.057	193	-864	-1.007	193	-814	-1.007	193	-814
TV820 Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	-18	0	-18	-18	0	-18	-18	0	-18	-18	0	-18
TV830 Wonen en bouwen	-3.512	1.554	-1.958	-3.395	1.554	-1.840	-3.400	1.554	-1.846	-3.402	1.554	-1.847
Totaal begroting	-137.893	138.221	327-138.927	136.985	-1.942-138.859	135.795	-3.064-138.870	135.090	-3.780			